

BETÄNKANDE

RÖRANDE

ÅTGÄRDER FÖR FRÄMJANDE AV TRÄDGÅRDSODLINGEN,
FÖRETRÄDESVIS BLAND MINDRE JORDBRUKARE OCH
LÄGENHETSINNEHAVARE M. M.

AVGIVET DEN 16. MARS 1918
AV DE AV CHEFEN FÖR KUNGL. JORDBRUKSDEPARTEMENTET
JÄMLIKT NÄDIGT BEMYNDIGANDE DEN 3 JULI 1917
TILLKALLADE SAKKUNNIGA.

STOCKHOLM 1918
A.-B. FAHLCRANTZ' BOKTRYCKERI

Register.

	Sid.
Skrivelse till chefen för jordbruksdepartementet	3
Betänkande.	
Inledning	9
Riksdagsbehandlingen 9. — Anslag och understöd från staten 10. — Understöd från hushållningssällskapen 10. — Danska och norska statens anslag till trädgårdsodlingen 11. — Vår import av trädgårdsprodukter 13. — Import och export av trädgårdsprodukter, 1910—1914, 14. — Självverksamheten på trädgårdsodlingens område 18. —	
Sakkunniges betänkande och förslag	21
Frnkträdskötarnas utbildning	21
Trädskötarnas hittillsvarande utbildning och verksamhet 21. — Olägenheterna av den nuvarande allt för otillräckliga utbildningen 22. — Erfarenheterna från Tyskland 23. — Förslag till ökad utbildning 24. — Plan för kursernas anordning 25. — Allmänna bestämmelser för kurserna 27. — Platser för trädskötarekursers hållande 27. — Kostnadsförslag 29. — Kontrollen över trädskötarna 30. — Förslag till kontrakt 31. — Verknin-garna av bättre utbildning av trädskötare 32. — Ytterligare utbildning av trädskötare 33. — Ifrågasatt bidrag till föreningarna 35. — Kurs i trädgårdsskötsel för trädgårds-skötare och jordbrukare i Norrland 36. — Nya benämningar 38.	
Konsulentverksamhet	39
Inrättandet av en högre undervisningsanstalt i trädgårdsskötsel i förening med an-ordnande av försöksverksamhet	43
1900 års förslag 43. — Hushållningssällskapens ombud 1901 44. — Sakkunniges av år 1906 förslag 44. — Lantbruksstyrelsens förslag 1908 46. — Förslag till högre undervisningsanstalt i trädgårdsskötsel vid Alnarp 47. — Alnarpsstyrelsens förslag till högre kurs i trädgårdsskötsel 48. — Sakkunniges förslag till undervisning 53. — Ut-delning av stipendier för trädgårdsstudier i utlandet 58. — Försöksverksamhet på trädgårdsodlingens område 59. — Sakkunnige 60. — Alnarps trädgårdars nuvarande försöksverksamhet 62. — Alnarpsstyrelsens förslag till utvidgad försöksverksamhet 66. — Sakkunniges förslag till försöksverksamhet 74.	

Undervisning i trädgårdsskötsel för kvinnor	79
Kvinnans betydelse för trädgårdsodlingen 79. — Kvinnans hittills varande utbildning i trädgårdsskötsel 80. — Förslag till lämplig plats för statsunderstödd kvinnlig trädgårdsskola 81. — Undervisningsplan för hemkonsulenter 82. — Undervisningsplan för två-årig kurs i trädgårdsodling för kvinnor 84. — Lärarkrafter 85. — Kostnadsberäkning 85. — Allmänna bestämmelser 85.	
Undervisning i skolträdgårdsskötsel	87
Skolträdgårdar 88. — Inspektion 89. — Folkskolläroverutbildningen i trädgårdsskötsel 89.	
Lånefond för bevattningsanläggningar	93
Premiering av trädgårdar hos mindre jordbrukare och lägenhetsinnehavare	96
Växtpatologisk inspektion och upplysningsverksamhet	102
Förslag till lagstiftning och inspektion 104. — Inspektionens organisation 106. — Sakkunniges förslag 107.	
Den centrala ledningen av trädgårdsodlingen	109
Inrättande av en byrå i Lantbruksstyrelsen för trädgårdsärenden 111.	
Särskilt yttrande av Herr Linders	115
Sammaudrag av sakkunniges förslag	116

Till

Statsrådet och chefen för Kungl. Jordbruksdepartementet.

De av statsrådet och chefen för Kungl. Jordbruksdepartementet jämlikt nådigt bemyndigande den 3 juli 1917 tillkallade sakkunniga för verkställande av utredning av frågan och avgivande av förslag beträffande de åtgärder, som lämpligen borde vidtagas för främjande av trädgårdsodlingen företrädesvis bland mindre jordbrukare och lägenhetsinnehavare, få härmed överlämna sitt betänkande, omfattande förslag till fruktträds-skötarnas utbildning, konsulentverksamhet, inrättande av en högre undervisningsanstalt i trädgårdsskötsel i förening med anordnande av försöksverksamhet, undervisning i trädgårdsskötsel för kvinnor, undervisning i skolträdgårdsskötsel, lånefond för bevattningsanläggningar, premiering av trädgårdar, växtpatologisk inspektion och upplysningsverksamhet samt den centrala ledningen av trädgårdsodlingen.

Utlåtanden rörande Sveriges Pomologiska Förenings framställning av den 22 mars 1917 — angående utfärdande av förbud mot försäljning av träd och buskar genom offentliga auktioner — samt Sveriges Handels-trädgårdsmästareförbunds framställningar av den 18 oktober — angående statsanslag såsom bidrag till främjande av förbundets syfte och lån åt trädgårdsmästare för bevattningsanordningars anläggande — äro tidigare avlämnade, nämligen resp. 5 oktober och 13 december 1917.

Särskilt yttrande beträffande den högre trädgårdsundervisningen av undertecknad Linders är bifogat detta betänkande.

Stockholm den 16 mars 1918.

GÖSTA TAMM.

SVEN LINDERS.

ERIK HJELM.

ELSE DAHL.

NILS SONESSON.

BETÄNKANDE

Inledning.

Vid 1913 års riksdag väckte ledamoten av riksdagens andra kammare *Sven Linders* motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag ifråga om trädgårdsodlingens befrämjande. Jordbruksutskottet framlade då efter en motivering, vilken ytterligare underströk av motionären anförda skäl om bifall, ett så lydande förslag: »Att riksdagen må i anledning av förevarande motion i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning samt därefter till riksdagen inkomma med förslag ifråga om de åtgärder, som lämpligen böra vidtagas för befrämjande av trädgårdsodlingen, företrädesvis bland mindre jordbrukare och lägenhetsinnehavare.»

Riksdags-
behandlin-
gen.

Andra kammaren biföll denna framställning, vilken däremot avslogs av första kammaren.

En liknande motion (n:r 136) framlades av samma motionär vid 1914 års första riksdag. På grund av riksdagens upplösning blev emellertid denna motion då icke behandlad.

Vid 1917 års riksdag förnyades förslaget, och erinrade motionären i detta sitt förslag därom, att riksdagen år 1916 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhållit, att Kungl. Maj:t måtte verkställa utredning snarast möjligt angående åtgärder som från det allmännas sida må kunna ytterligare vidtagas för *jordbrukets* främjande, och framhöll, att det ville synas som om *trädgårdsodlingens* rationella främjande från det allmännas sida stod i osökt sammanhang härmed, ty det intensiva jordbruket för ofta sina utövare in på egentliga trädgårdsodlingar, och bleve det fråga om att utvinna det mesta möjliga av jorden, står odlingen av frukt och andra trädgårdsprodukter främst. Speciellt beträffande det lilla jordbruket, för att nu icke tala om jordbruket i allmänhet, kunde odlingen av trädgårdsalster bli högst betydelsefull, ifall den rätt utövades. Många av de småbrukarehem, som den moderna jordbruksutvecklingen skapat, hade på grund av rådande förhållanden och bestämmelser i själva verket blivit alldeles för små

för att självständigt föda en familj på egentligt jordbruk. Här vore trädgårdsodlingen på sin givna plats för att öka avkastningen och inkomsterna.

Detta förslag, i allt väsentligt tillstyrkt av jordbruksutskottet, föranledde en skrivelse från riksdagen, vilken utmynnade i samma framställning som 1914 års jordbruksutskott på sin tid gjort.

Anslag och understöd från staten.

Det torde icke heller kunna förnekas, att trädgårdsodlingen som förvärvskälla icke vunnit hela det beaktande av staten, varav densamma är förtjänt. Och framförallt har den aldrig vunnit något stöd till organisation från statens sida. Undervisningen på trädgårdsodlingens område är dock ett led i statens understödande verksamhet som under de senaste åren omhuldats, och likaså ha enstaka andra anslag beviljats. Sålunda ha under de senare åren följande anslag till trädgårdsskötseln utgått:

	1907	1912	1917
Alnarps trädgårdsskola..... kr.	1,640: —	12,000: —	12,000: —
Adelnäs' »	5,000: —	10,000: —	12,000: —
Experimentalfältets »	—	—	12,000: —
Hernösands »	—	8,000: —	10,000: —
Sveriges Pomologiska Förening ... »	2,000: —	4,500: —	6,000: —
Till stipendier	—	4,800: —	4,800: —
Till utgivande av tidskrifter..... »	1,000: —	1,000: —	2,500: —
Till Rut och Victoria Leksell för anordnande av praktisk undervisning i tillgodogörande av trädgårdens och ladugårdens produkter samt skogsbär	—	2,000: —	5,000: —
Summa kr.	9,640: —	42,300: —	64,300: —

Understöd från hushållningssällskapen.

Även om de summor som anslås av staten, trots deras hastiga tillväxt, dock lära kunna betecknas såsom relativt obetydliga, så får man emellertid icke förbise den insats hushållningssällskapen gjort och alltjämt göra till trädgårdsodlingens befrämjande.

Dessa sällskap ha i regeln lämnat sitt stöd åt trädgårdsodlingen genom anställande av länsträdgårdsmästare och trädgårdskonsulenter, genom anordnandet av kurser i fruktträdens skötsel och trädgårdsprodukters tillvaratagande samt genom utdelning av fruktträd m. m.

Enligt senast föreliggande redogörelse för hushållningssällskapens verksamhet uppgår deras anslag till trädgårdsodlingen till följande summor:

Avlöning och resor åt länsträdgårdsmästare och trädgårds-konsulenter	kr. 87,005: --
Anslag till kurser och trädgårdsodling i allmänhet	24,430: —
Utdelning av fruktträd.....	» 12,711: —
	<hr/>
	kr. 124,146: —

Den sammanlagda summan, som utbetalas till trädgårdsodlingen i riket, uppgick år 1916 till ungefär 178,000: — kronor, av vilken summa staten bidrog med något över en tredjedel.

Till jämförelse med svenska statens understöd till trädgårdsodlingen må anföras med vad i Danmark och Norge anslås.

Enligt av sakkunnige inhämtade uppgifter anslår danska staten för närvarande följande årliga belopp till trädgårdsodlingens främjande i riket:

Danska
och norska
statens
anslag till
trädgårds-
odlingen

1. Statens trädgårdsförsöksstationer.....	50,000 kr.
2. Trädgårdssällskap och föreningar	27,000 »
3. Statskonsulent i fruktodling	4,500 »
4. Anslag till vissa lokala åtgärder.....	12,000 »
5. Privata trädgårdssällskap	4,200 »
6. Skolträdgårdsundervisningen	2,200 »
7. Reseunderstöd för trädgårdsmän	1,200 »
8. Koloniträdgårdsförbundet	5,000 »

Summa kr. 106,100

Förutom de åtgärder som understödjas med dessa anslag upprätthåller staten en avdelning för trädgårdsskötsel vid Den Kongelige Veterinär- og Landbohøjskolen. Den härför beräknade summan kan icke exakt uppgivas, enär vid högskolan samma lärarekrafter, lokaler och demonstrationsmateriel m. m. användes för de olika studieområdena. Det sammanlagda anslaget till högskolan uppgår emellertid till cirka 400,000 kr.

Vidare tillkomma 44,000 kronor årligen i anslag till det danske Hedeselskab för utdelning av plantor till lä- och skyddsplanteringar, som i stor utsträckning kommer trädgårdsodlingen till godo. Och slutligen 160,000 kronor till företag igångsatta av sällskap och föreningar för lantbruk och ekonomisk trädgårdsskötsel till växtodlingens befrämjande. Även dessa summor kunna emellertid icke närmare specificeras, emedan den

ekonomiska trädgårdsodlingen i Danmark intimt sammanfaller med jordbruket särskilt i den mån det gäller köksväxtodlingen, som i stort sett bedrivs lantbruksmässigt. Utav denna anledning har man sålunda svårt att exakt uppgiva vilka belopp som fördelas på trädgårdsodling eller jordbruk.

Det torde emellertid med ledning av de siffror, som anförts, icke ligga någon överdrift i påståendet, att danska staten utger årligen dubbelt så mycket till trädgårdsodlingens främjande som svenska staten och våra hushållningssällskap tillsammans.

En jämförelse med vad som anslås till trädgårdsodlingens främjande i Norge, vilket land i trädgårdshänseende torde ha med Sverige mera likartade förhållanden än Danmark, giver ett än tydligare utslag i samma riktning.

Enligt ett den 21 nov. 1917 från Landbruksdirektören i Kristiania erhållet meddelande äro följande summor beviljade för trädgårdsodlingens befrämjande under innevarande år.

1. Till stipendier för trädgårdsmästare	kr.	3,000: —
2. Trädgårdsskolorna	»	67,800: —
3. Till korta trädgårdskurser	»	13,500: —
4. »Selskabet Havedyrkningens Venner»	»	25,900: —
5. Statens trädgårdsmästareskola	»	35,500: —
6. Bidrag till lön och resekostnader för amts- och herredsgartnere (dessa funktionärer avlönas till hälften av staten; den andra halva delen utbetalas av vidkommande distrikt)	»	76,800: —
7. Bidrag till trädgårds- och fruktanvändningskurser, som föranstaltas inom amten	»	9,000: —
8. Anslag till Norges Lantbrukshögskolas trädgårdsavdelning (innefattat i högskolans budget) cirka	»	50,000: —
Summa Kronor		281,500: —

Således, då i Norge amten, motsvarande våra hushållningssällskap, själva betala hälften av kostnaderna för sina »amts- och herredsgartnere», vilken summa i runt tal motsvarar den de svenska hushållningssällskapen anslå, utger norska staten *omkring 215,000 kronor per år mera än svenska*, alltså mer än fyra gånger så mycket, ehuru väl Norge icke har hälften så stor folkmängd att livnära som Sverige.

I betraktande av denna odlingsgrens betydelse stå sålunda de anslag, svenska staten lämnar, icke i rimlig proportion till vad som kan vinnas.

Intresset för odling av trädgårdsprodukter har under de senaste åren visserligen väckts till liv, men trots intresse och trots förutsättningar för trädgårdsodlingen inom landet synes den ofta bedrivas på ett mindre rationellt sätt, i det att odlarna icke förstå att anpassa odlingarna efter klimatiska och övriga förutsättningar, icke heller att på rätt sätt tillvarataga produkterna eller att ordna avyttringen av desamma. Och dock finnas otaliga bevis för att trädgårdsodlingen, rätt bedriven, utgör en synnerligen viktig inkomstkälla och i många fall lönar sig bättre än det egentliga jordbruket. Att landets trädgårdsodling icke nått den avkastningsförmåga man kan hava rätt att kräva, kan avläsas ur förhållandet mellan in- och utförsel.

Vår import
av trädgårds-
produkter

Med ledning av Statistiska Centralbyråns uppgifter har härvid följande tablå över import och export av trädgårdsprodukter upprättats. (Bilaga I).

Såsom framgår av tabellerna uppgick importen av trädgårdsprodukter under åren 1910—1914 till ett värde av i medeltal 18,204,593 kr., då motsvarande siffra för export blott uppgick till 1,111,758 kr. Emellertid är att märka, att exporten avser så gott som uteslutande lingon, vilka icke kunna räknas som trädgårdsprodukter, varför man kan säga att vi i verkligheten knappast ha den ringaste export av dylika.

Vad importen beträffar torde en hel del vara att erinra härom. Under rubriken frö upptages t. ex. även för det rena jordbruket avsett rosväxt och betfrö såsom icke varande särskilt specificerade. Å andra sidan ingår här icke importsiffran för tidig potatis, som dock bör räknas som en trädgårdsprodukt, alldenstund odling av tidig potatis städse legat i trädgårdsodlarnas händer. Importsiffran för sydfrukter varierar mellan 6 och 8 miljoner kronor. Andra omständigheter att förtinga, som göra att ovan angivna siffror icke få tagas som ett exakt uttryck för import och export av produkter, vilka endast hava med den inhemska trädgårdsodlingen att göra.

Emellertid råder det intet tvivel om att största delen av vad som importerats av t. ex. apelsiner, bananer och druvor skulle kunna ersättas med andra i landet odlade frukter. Man kan därför säga, att importsiffran för sydfrukter lika tydligt som importsiffran för äpple och päron visar, att den inhemska produktionen av frukter och bär är alldeles för liten. Och den blir relativt mindre för varje år, emedan behovet av frukt och f. ö. alla trädgårdsprodukter stegras. Det är sålunda inga obetydliga summor, som på detta sätt gått till utlandet, emedan vi försummat denna betydelsefulla odlingsgren. Att en dylik import under normala år i stort sett är obehörlig torde icke kunna förnekas, och särskilt nu i rådande kris-

Bilaga I.

Import och export av trädgårdsprodukter, 1910—1914.

	1910		1911		1912		1913		1914	
	Import	Export	Import	Export	Import	Export	Import	Export	Import	Export
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Frukter och bär										
Jordgubbar	610	757	602	—	750	264	684	2	3 859	24
Päron	419 725	269	187 543	1 813	321 607	356	334 164	185	173 732	216
Äpplen	1 325 305	2 212	876 444	38 568	1 102 480	586	1 241 496	2 555	1 321 422	3 502
Andra, ej särskilt nämnda	88 236	28	93 587	393	73 989	27	106 590	185	68 426	—
Bär: blåbär	—	—	—	—	12	17 686	39	4 574	12	4 722
lingon, inkomna utan tillsats av socker eller sirap	—	—	—	—	58	1 833	155	30	111	637
andra lingon	38	1 255 887	482	787 393	294	1 031 671	3 442	793 624	62	920 706
andra skogsbär	699	31 936	277	4 331	2 865	2 036	707	2 699	462	53
körsbär	10 637	—	16 429	—	13 818	—	9 508	—	15 014	—
andra bär	372	219	467	791	1 109	559	1 394	1 196	3 193	13
Torkade äppelsamt kärnhus och skal av äpplen	9 200	—	64 254	3 920	29 097	—	9 794	—	15 659	18
Nötter: val	78 167	—	68 911	—	68 562	—	67 674	—	17 759	—
hassel, m. fl.	261 562	4	261 475	6	309 020	9	294 496	8	277 731	—
Andra torkade eller saltade:										
ätbara: blåbär	—	—	—	—	16 295	600	9 606	25	4 655	1 818
körsbär	—	—	—	—	12 259	—	9 699	—	5 023	—
nypon	27 107	205	37 966	191	27 346	108	16 081	9	8 978	134
päron	54 833	—	46 963	—	52 599	—	41 614	—	17 437	—
äpplen	593 409	62	755 222	—	700 779	82	759 117	32	417 469	776
andra	327 266	11	577 582	8	566 703	—	578 960	—	501 341	—
oliver	30 052	—	3 760	—	—	—	—	—	—	—
icke ätbara	—	—	—	—	6 164	—	8 364	—	1 830	—
Inlagda i sprit eller olja	—	—	—	150	1 602	—	902	—	1 481	—
Syltade skogsbär	—	—	—	—	217	182	176	1 595	80	111
andra	—	—	—	—	2 513	—	1 642	—	1 605	—
Summa	3 227 263	1 291 590	2 991 864	837 564	3 310 138	1 055 999	3 496 304	806 707	2 857 341	432 730
Sydfrukter, vindruvor och nötter										
Vindruvor	327 752	17	306 278	12	407 075	22	300 363	7	273 212	—
Apelsiner	1 350 961	—	1 380 975	—	2 062 248	—	2 188 316	—	1 427 935	—
Bananer	278 827	—	267 114	—	304 722	—	401 829	3 022	313 835	22
Citroner	210 566	—	222 265	—	243 033	—	295 188	—	284 126	—
Torkade:										
Cassia fistula m. m. ...	135	—	514	—	341	—	457	—	1 443	—
Plommon sviskon, bruneller	1 429 548	—	1 686 322	—	1 664 528	6	1 687 774	40	1 013 788	26
Fikon	176 679	—	174 038	—	266 649	—	262 720	—	139 132	—
Dadlar	7 589	—	10 190	—	50 863	—	68 786	—	15 313	—

Import och export av trädgårdsprodukter, 1910—1914 (forts.).

	1910		1911		1912		1913		1914	
	Import	Export	Import	Export	Import	Export	Import	Export	Import	Export
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Apelsin-, citron- och pomeransskal, även saltade	52 849	—	53 141	—	89 232	—	88 043	—	78 032	—
russin	673 292	1	918 018	—	796 248	—	949 902	6	768 968	25
Korinter	38 920	—	52 087	—	46 398	—	40 321	—	41 418	—
Kokosnötter	962	—	687	—	1 422	—	1 282	—	868	—
Kopra	—	—	—	—	—	—	120	—	309	—
Kastanjer	10 186	—	9 774	—	14 057	—	13 342	—	13 643	—
Mandel: krak-	83 430	—	119 006	—	114 064	—	117 086	—	61 540	22
skalad	1 121 102	10	1 285 065	—	1 372 711	—	1 429 446	—	1 486 997	—
Russinstjälkar	1 109	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Aprikos-, persike- och sviskonkärnor och nötkärnor	100 415	—	104 567	—	205 869	—	444 143	—	366 983	—
Summa	5 864 322	28	6 590 041	12	7 640 060	28	8 289 118	3 075	6 287 542	95
Köksväxter och kryddor (ej tropiska)										
Kryddor (icke tropiska):										
Anis och stjärnanis	29 437	—	27 437	—	29 298	—	27 685	—	25 279	—
Fänkål	53 670	—	58 454	—	56 957	—	54 395	—	49 916	—
Kapris	6 252	—	7 332	5	7 416	—	7 956	6	5 051	—
Koriander	2 076	—	1 922	—	2 286	—	4 153	—	2 275	—
Kummin	34 752	252	31 460	22	22 950	55	30 290	93	31 150	76
Lagerbär och lagerblad, torkade	3 780	—	3 977	—	5 673	—	5 680	—	5 182	33
Köksväxter										
Saffran	81 895	—	85 580	—	161 075	—	149 160	—	91 290	1 610
Senap: omalen (senapsfrö) malen	34 547	—	38 591	—	66 460	—	68 590	—	52 302	—
preparerad (i degform)	21 894	1 726	27 400	1 729	26 280	2 353	27 521	2 355	29 144	3 580
Cikorierot, även torkad ..	23 698	116	28 742	113	20 864	24	20 859	113	23 309	68
färska: meloner	8 254	1 800	5 756	—	14 667	—	15 419	—	4 700	14 942
gurkor	—	—	—	—	15 745	18	14 093	—	9 003	6
tomater	11 971	14	12 571	38	13 827	5 589	9 335	9 221	11 167	1 503
sparris	—	—	—	—	31 684	10	32 522	—	28 321	1
lök	27 914	99	25 761	11	53 465	51	52 799	25	33 160	95
vitkål	294 273	41	282 541	243	320 052	77	221 181	22	404 426	—
blomkål	—	—	—	—	314	8	122	34	2 035	18
andra	32 390	1 278	35 175	12	28 882	1	38 687	7	37 919	7
saltade eller torkade: gurkor	92 068	726	115 859	985	91 899	365	75 314	174	56 213	3
andra	2 989	27	2 530	8	1 208	22	862	36	528	122
	1 002	1	2 044	—	9 916	—	9 784	4	7 978	30

Import och export av trädgårdsprodukter, 1910—1914 (forts.).

	1910		1911		1912		1913		1914	
	Import	Export	Import	Export	Import	Export	Import	Export	Import	Export
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
inlagda i sprit eller ättika eller syltade	5 927	—	6 660	—	2 021	—	2 307	—	3 410	—
Manioca, tapioka, kassara eller arrowrot	2 669	9	1 097	—	127 870	—	64 746	—	66 900	—
Pepparrot.....	—	—	—	—	659	42	1 340	31	1 802	1 221
Rötter:										
ätbara: med blast	—	—	—	—	4 153	204	2 963	—	5 095	—
utan blast: färska skurna och torkade	68 045	132	68 681	148	23 086	23	1 183	1 343	4 034	205
Skurna och torkade	—	—	—	—	3 637	—	2 530	—	—	10
Svampar, ätbara.....	16 180	—	10 401	—	28 853	6	24 972	10	14 318	—
Summa	855 683	6 221	879 970	3 314	1 171 097	8 848	966 348	13 474	1 005 906	22 430
Frö, växter.										
Blommor och blomdelar, naturliga, avskurna, friska och torkade, ej särskilt nämnda:										
till prydnad användbara friska.....	134 933	1 755	96 952	1 520	116 272	640	171 616	880	98 832	1 497
torkade.....	916	40	1 588	16	492	—	756	—	488	973
andra slag, även pulvis. för industriellt eller medicinskt bruk.....	21 580	—	4 778	366	20 042	—	17 064	368	10 706	1 310
andra.....	811	—	4 643	—	3 974	—	3 406	—	2 635	202
Blomsterlökar	814 714	3 168	1 023 020	3 006	1 371 444	—	1 315 079	2 336	1 145 193	17 050
Frö:										
rov-, morot-, kålrot- och bet.....	1 154 512	15 872	1 426 174	100 330	1 173 679	164 725	2 054 963	210 467	2 954 694	129 667
trädgårds-: blomsterfrö ..	46 632	413	52 394	290	66 792	465	105 894	5 979	94 056	7 106
köksväxtfrö ..	81 231	5 974	144 600	8 156	85 826	7 146	131 499	5 511	124 961	22 696
annat frö, ej särskilt nämnt	44 736	220	81 348	5 239	513 868	37 187	606 169	43 071	582 778	44 420
Kvistar och blad, naturliga:										
till prydnad användbara:										
friska ..	44 990	11	37 600	3	47 599	188	44 948	250	41 680	782
torkade, fernissadem.m. konstgjorda växt, hu- vudsakligen naturliga	64 335	44	52 943	375	56 595	1 497	50 649	4 434	47 228	58 697
torkade blad	—	—	—	—	86	—	4	—	198	—
andra	—	—	—	—	23 149	—	29 817	—	27 279	—
Växter ej särskilt nämnda:										
levande										
i kruka, balja eller korg med jord	242 691	1 949	273 095	1 681	287 982	1 621	291 456	3 052	248 699	1 656
andra	257 843	11 183	280 322	13 334	255 687	11 503	367 586	9 954	298 807	13 715
Summa	2 909 924	40 629	3 479 457	134 316	4 023 487	224 972	4 189 906	286 302	5 578 234	299 771

Import och export av trädgårdsprodukter, 1910—1914 (forts.).

	1910		1911		1912		1913		1914	
	Import	Export	Import	Export	Import	Export	Import	Export	Import	Export
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Diverse.										
Rötter: icke ätbara										
liljekonvaljerötter	—	—	—	—	164 642	—	150 995	273	178 851	5 716
risrötter	228 586	1 400	227 176	1 053	238 365	1 232	257 376	993	239 214	2 562
för medicinskt bruk ..	28 175	—	24 721	—	46 889	—	41 384	15	51 043	1 979
andra, ej särskilt										
nämnda	821 933	4	319 532	143	90 570	943	54 470	517	31 716	41
eller jordrötter	—	—	—	—	4 623	—	4 673	—	3 626	—
Ekollon (malna eller										
omalna)	363 952	—	188 507	182	16 548	210	4 080	50	1 394	—
Humle: bajersk	609 931	—	1 481 403	—	1 305 927	—	1 157 895	—	1 016 768	—
annan	582 393	3 015	1 377 674	1 830	770 946	849	613 788	600	796 276	2 729
Konserver:										
frukt	42 266	23	53 756	70	90 481	—	101 257	106	85 937	—
grönsaker:										
sparris					125 946	4	138 499	—	94 781	31
ärter	106 616	64	102 836	6 291	3 897	447	6 980	14	3 800	31
andra					54 298	411	61 146	680	43 257	77
Lakrits: oskalad	110 627	—	103 816	—	82 001	—	89 990	4	77 456	—
annan	69 726	11 874	75 394	20 296	65 421	8 454	73 093	10 576	61 752	14 389
Summa	2 964 205	16 380	3 954 815	29 875	3 060 554	12 551	2 745 626	4 328	2 683 761	27 555

Import och export av trädgårdsprodukter, 1910—1914.

Sammandrag kronor.

1910		1911		1912		1913		1914	
Import	Export	Import	Export	Import	Export	Import	Export	Import	Export
15 821 397	1 354 848	17 896 147	1 005 081	19 205 336	1 302 398	19 687 302	1 113 886	18 412 784	782 581

tider med åtföljande brist på livsförnödenheter framträder behovet av ökad odling av trädgårdsprodukter på ett synnerligen anmärkningsvärt sätt.

Självverksamheten på trädgårdsodlingens område.

Om också det påståendet kan hava fog för sig, att det understöd som från statens sida kommit trädgårdsodlarna till del är relativt obetydligt, så har dock icke desto mindre ett för varje år stegrad intresse för denna betydelsefulla odling väckts till liv och tagit sig uttryck i en mångfald av enskilda initiativ, vilket framgår icke minst av den självverksamhet på området som sedan lång tid tillbaka på olika håll gjort sig gällande och som numera överallt spåras i bygderna. Sälunda stiftades för många år sedan Svenska Trädgårdsföreningen, som, efter att under en lång period hava bedrivit vittomfattande och synnerligen gagnande verksamhet, för några år sedan upphörde. Andra äldre sammanslutningar av trädgårdsodlare äro Stockholms Gartnersällskap, vilket bl. a. utdelar stipendier åt framåtsträvande unga trädgårdsmän för att i utlandet studera trädgårdsskötsel, samt Hortikulturens Vänner, som utdelar fruktträd och bidrager till balkongträdgårdstävlingar m. m. i Göteborg. Vidare Sveriges Allmänna Trädgårdsförbund, som utgör en sammanslutning av över trettio trädgårdsmästaresällskap. Detta förbund har visserligen icke utträttat något för trädgårdsodlingen mera ingripande arbete, men det har liksom på sin tid Stockholms Gartnersällskap och Hortikulturens Vänner och som ännu Skånska Trädgårdsföreningen gör, utgivit en tidskrift, som ännu är den på sitt område ledande. Skånska Trädgårdsföreningen har dessutom i hög grad verkat för trädgårdsodlingens främjande genom anordnande av föreläsningkurser för trädgårdskolonister, utställningar, premiering av trädgårdar m. m. Det har bildats fröodlareföreningar för att verka för fröodlingen i riket, det har i olika delar av landet bildats försäljningsföreningar för att på bästa sätt söka verka för avsättningen av frukt och övriga trädgårdsprodukter. Åtskilliga av dessa föreningar arbeta i huvudsak i ideellt syfte. Andra av mera ekonomisk art äro Svenska Trädskoleägareföreningen, Sveriges Handelsträdgårdsmästareförbund och Skånska Trädgårdsodlarnas Försäljningsförening.

Den förening som emellertid sedan 1900 måhända arbetat med den största framgången är Sveriges Pomologiska Förening, som har till ändamål att verka för fruktodlingens befrämjande i riket. Redan 1901 började föreningen sina förberedelser för frukthandels ordnande. Den första åtgärden härför var då att lära fruktodlarna att på ändamålsenligt sätt sortera och packa sin frukt. Under fruktrika år hava utställningar anordnats med icke allenast pomologiska avdelningar, utan även s. k. premieringsavdelningar.

Propaganda har bedrivits i hela Norrland för att där få svensk frukt införd i den ordnade handeln i stället för utländsk. Denna verksamhet slog igenom så väl, att stora engrosfirmor i de olika länen genast sågo sig föranlättna att handla endast med svensk frukt, som sorterats och packats enligt föreningens regler. Genom föreningen har en försöksverksamhet på fruktodlingens område kommit till stånd. Hittills har denna verksamhet inskränkt sig till anställande av gödslingsförsök i olika delar av landet, planterings- och beskärningsförsök, försök till bekämpande av svampsjukdomar och skadeinsekter på fruktträden, försök med korsbefruktning av olika fruktsorter, insamlande av uppgifter rörande fruktodlingen i olika delar av landet m. m. Föreningen har alltsedan 1900 årligen utgivit en publikation (S. P. F:s årsskrift), som till en början utkom en gång årligen, sedan 1909 med fyra kvartalshäften.

Inom flera län ha under de senare åren bildats fruktodlareföreningar. Dessa ha hos sig anställda en eller flera s. k. fruktträdsskötare. Den första fruktodlareföreningen bildades i Östergötland år 1901. Huru stort antalet föreningar och trädskötare för närvarande är i resp. län framgår av nedanstående tabell, hämtad ur Sveriges Pomologiska Förenings utredning.

Län	Antalet föreningar			Ant. trädskötare 1916
	1908	1911	1916	
Uppsala	2	3	14	20
Stockholms	—	—	10	10
Södermanlands	37	58	71	78
Östergötlands	46	48	68	73
Kronobergs	—	1	2	7
Kalmar	—	20	33	32
Gottlands	10	20	22	31
Blekinge	27	26	22	25
Kristianstads	4	8	10	10
Malmöhus	28	34	35	36
Hallands	5	16	20	23
Göteborgs och Bohus	—	—	29	32
Älvsborgs	—	14	28	28
Skaraborgs	5	21	49	65
Västmanlands	—	6	12	8
Örebro	16	19	22	27
Summa	180	294	458	505

Det antal fruktträd som dessa trädskötare äro sysselsatta med, torde vara mycket högt, när man betänker, att i Uppsala län omkring 15,000 och i Södermanlands län 43,341 träd skötas av trädskötarna, i Skaraborgs län omkring 42,500 och i Östergötlands län ensamt i ett distrikt av de tre, vari länet är uppdelat, icke mindre än 23,450 st. I Göteborgs och Bohus län ha under år 1915 65,154 träd på ett eller annat sätt behandlats av därvarande trädskötare. För enskild trädskötare varierar antalet träd mellan 140 och 2,236.

Alla dessa föreningar ha emellertid icke haft önskvärd framgång i sitt arbete, vilket mycket beror därpå, att de saknat ekonomiskt understöd av staten till utbildande av dugliga trädskötare. Och detta har jämväl åstadkommit att sagda föreningars organisation blivit mycket löslig.

Här om någonsin gäller det att söka åstadkomma organisation och få medel till åvägabringande av något för vårt land nödvändigt, ty tanken med fruktodlareföreningarna och deras verksamhet är helt visst synnerligen god. Men för att de skola kunna uträtta något för trädgårdsodlingens främjande verkligt gagnande särskilt bland mindre jordbrukare och lägenhetsinnehavare fordras effektiva åtgärder och hjälp från statens sida.

Sakkunniges betänkande och förslag.

Om det av den i inledningen lämnade redogörelsen kan synas framgå, att icke så obetydligt från statens sida blivit gjort, så är det likafullt alldeles givet, att mycket återstår att göra för att de förutsättningar som vårt land erbjuda till en rationell trädgårdsodling skola komma till sitt fulla utnyttjande. Utan att därvid släppa ur sikte, att stora områden av vårt vidsträckta land på grund av klimatologiska och andra förhållanden icke kunna anses vara i allo lämpade för vad som kan inordnas under en intensiv trädgårdsodling, så lär det dock vid eu opartisk prövning av samtliga på trädgårdsodlingen inverkanse faktorer icke kunna annat än medgivas, att denna odlings vikt för lösande av folknäringsproblemet — och detta alldeles särskilt under nuvarande tider — är sådan, att allt bör göras för dess fulla utveckling till den grad, varav den hos oss inom de resp. orterna bör vara mäktig, så att den efter hela sin förmåga kan bidra till landets förseende med trädgårdsalster.

Då sakkunnige härvid gått att taga under övervägande vad i sådant syfte bör och kan göras, har uppmärksamheten i första rummet ansetts böra riktas på redan vidtagna åtgärder för att tillse, att dessa bliva i möjligaste mån effektiva. Det område, som därvid osökt erbjuder sig, är det under stark utveckling varande organiserandet av trädgårdsodlareföreningar och dessas allt större behov av väl utbildade och dugliga biträden, trädskötarna.

Fruktträdsskötarnas utbildning.

De i fruktodlareföreningarna anställda trädskötarnas utbildning är således det första som bör bli föremål för hjälp från statens sida, och ansluta sig sakkunnige i stort sett till det av Sveriges Pomologiska Förenings styrelse utarbetade förslaget till ökad utbildning för desamma. Detta förslag tillåta sig de sakkunnige efter vissa smärre ändringar härmed återgiva. Trädskötarnas hittillsvarande utbildning och verksamhet.

Impulsen till bildandet av fruktodlareföreningar kom från Tyskland, och efter tyskt mönster gick man även tillväga vid anställandet av frukt-

träds-skötare, som skulle ha hand om den direkta vården av fruktträden i föreningarna. Men givetvis kunde man icke i sin helhet draga nytta av alla de erfarenheter, som gjorts rörande träds-kötarnas utbildning. Fruktodlingen ansågs icke spela på långt när samma roll i Sverige som i Tyskland, och vi hade icke tillnärmelsevis samma resurser som detta land. Svårigheter av flera slag gjorde det för övrigt alldeles omöjligt att giva träds-kötare en så god utbildning, som den de tyska »Baumwärter» erhålla. Utbildningen blev också i många avseenden otillfredsställande. I många fall fingo personer, som önskade bli träds-kötare, endast genomgå en veckas vinterkurs i trädbeskärning, och genomgicks därvid teoretiskt endast de mest elementära grunderna i beskärning, trädvård och insekters och svampsjukdomars bekämpande. Vidare samlades kanske träds-kötarna höstetid för att under ett par dagar deltaga i fruktens nedplockning, sortering och packning. I vissa fall fingo de därjämte en svag inblick i ett par av de viktigaste metoderna för fruktens tillvaratagande genom konservering.

De anspråk man till en början ställde på träds-kötarna voro heller icke stora. Deras arbete inskränkte sig till beskärning, den rent mekaniska rengöringen av äldre försummade träd och kalkbetrykning. Senare tillkommo besprutning, utplantering, omympning och fruktpackning.

På senare år har i enstaka län utbildningen så tillvida utökats, som man inkallat redan utbildade träds-kötare att ånyo bevista en eller annan kurs. I Malmöhus län har således inrättats en fyra dagars planteringskurs på våren samt dessutom ett par dagars repetitionskurs. På ett par andra ställen ha liknande kurser anordnats. Detta senare må ju betraktas som ett framsteg, föranlett av nödvändigheten av ökad utbildning. Men eljest kan sägas, att träds-kötarnas utbildning icke är väsentligt bättre nu, än den var för 15 år sedan, och att den sålunda ej står i rimligt förhållande till fruktodlingens framåtskridande i landet.

Olägenheter-
na av den nu-
varande allt
för otillräck-
liga utbild-
ningen.

På grund av den nuvarande korta utbildningstiden är det otänkbart, att en person, som förut icke sysslat med fruktodling — och detta är vanligen fallet med dem, som utbildas till träds-kötare — skall kunna inhämta sådan färdighet i hithörande arbeten, att han på egen hand äger förmåga utföra dem på ett tillfredsställande sätt. Han erhåller till följd härav icke det förtroende inom fruktodlareföreningen som kräves, han får icke tillräckligt med arbete, och särskilt som avlöningen är alldeles för låg, blir förtjänsten så knapp, att intresset för verksamheten inom föreningen helt och hållet slappnar.

Det är helt naturligt, att det ständiga ombytet av träds-kötare inverkar högst menligt på intresset för fruktodlareföreningarnas verksamhet, och

det händer såsom nyss blivit antytt allt för ofta, att föreningar, som borde kunna uträtta mycket för fruktodlingens höjande, i regel föra en fullkomligt betydelslös tillvaro eller t. o. m. rätt snart upphöra.

Mången har måhända just på grund av de nyss berörda missförhållandena velat underskatta fruktträdsskötarnas betydelse. Men vad en väl utbildad kår av dylika kan uträtta till fruktodlingens befrämjande framgår bäst av erfarenheterna från Tyskland.

För mer än 25 år sedan betraktades i de flesta fruktproducerande delar av Tyskland anställandet av yrkesbildade trädskötare såsom ett av de allra viktigaste framstegen i fruktodlingen. Redan då voro ock trädskötarna organiserade på ett ovanligt klokt sätt. Så finner man t. ex. redan då i Württemberg att s. k. Gemeindebaumwärter anställdes och vid varje Oberamt (omkring 20 kommuner bilda tillsammans ett Oberamt) en »Oberamtsbaumwart», som har till uppgift att två gånger om året genomfara hela sitt distrikt och därvid kontrollera att kommunernas trädskötare fullgjort sina skyldigheter, påpeka eventuella brister samt ge råd och upplysningar. Vid dessa inspektioner tillgår så, att kommunernas ombud, en Oberamtsbaumwart och vederbörande trädskötare tillsamman bese kommunernas alla fruktträdsplanteringar.

Erfarenheter-
na från
Tyskland.

Att man i Tyskland fäster stor vikt vid trädskötarnas utbildning framgår därav, att man till ex. i Oberhessen redan för mer än 15 år sedan hade fastställt trädskötarnas utbildning till 10 veckor, nämligen 7 veckor på våren i febr.—mars, 2 veckor på sommaren och 1 vecka på hösten. Arbetstiden var då 7 timmars praktiskt arbete och demonstrationer om dagen och sammanlagt 125 timmar teoretisk undervisning under hela utbildningstiden.

Redan år 1895 funnos i Hessen icke mindre än 1,123 Gemeindebaumwärter och 31 Oberamtsbaumwärter.

Sedan flera år tillbaka är trädskötarnas utbildning på de flesta ställen i Tyskland ungefär enahanda. Sålunda är utbildningen åtminstone i Oberhessen, Regierungsbezirk Cassel, i Bayern och i Sachsen omkring 10 veckor.

I regeln måste trädskötarna dessutom året efter utbildningen genomgå en sex dagars repetitionskurs med förhör.

I en redogörelse för 1909 över trädskötareinstitutionens organisation i Bayern framhåller därvarande statskonsulent i fruktodling, Landesökonomierat Rebholz, att en 6—8 veckors utbildning är alldeles för kort och betonar särskilt, att utbildningen för trädskötarna borde pågå minst 12 veckor: 8 veckor på våren och 4 veckor på sommaren, resp. på hösten.

Denna utbildningstid erhålla trädskötarna i provinsen Sachsen alltsedan 1909. Och Huber, Oberzwehren, påpekar, att utbildningen borde utsträckas ända till 15 veckor förutom omtalade repetitionskurs.

Förslag till
ökad utbildning.

Upprepade gånger har från skilda håll framförts det önskemål, att de svenska trädskötarna erhöles en längre och mera planmässigt ordnad utbildning än hittills varit möjligt. Styrelsen för Sveriges Pomologiska Förening har sökt uppgöra en plan för utvidgad utbildning. För att erhålla en ledning vid sitt arbete har Pomologiska föreningens styrelse till landets trädgårdskonsulenter utsänt ett förslag till sådan utbildning, i huvudsak överensstämmande med det här meddelade, och har utlåtande över det preliminära förslaget begärts. Samtliga konsulenter ha därvid uttalat som sin övertygelse, att den nuvarande utbildningen är otillräcklig, och de allra flesta ha jämväl med enstaka detaljanmärkningar ansett det här framlagda förslaget lämpligt.

Denna plan har även framförts till riksdagen i form av en motion (n:r 184) av hr *Eriksson* i Uppsala till 1917 års riksdag, däri hemställdes »att riksdagen ville besluta att bevilja ett årligt anslag av 10,600 kr. för bestridande av en bättre utbildning för trädskötarna med villkor att de hushållningssällskap, som sig därav vilja begagna, anslå motsvarande summa samt att kurserna anordnas i överensstämmelse med av styrelsen för Pomologiska föreningen upprättat förslag.» Detta förslag avböjdes för det dåvarande av riksdagen under hänvisning till den utredning som riksdagen samtidigt begärde, men torde grundtanken i detsamma nu böra komma till förverkligande.

Efter att hava granskat detta Pomologiska föreningens förslag till ökad utbildning för fruktträdsskötarna kunna sakkunnige med några ändringar ansluta sig till detsamma. Den första av dessa ändringar gäller en utökning av sommarkursen. Det är nämligen av allra största betydelse, att denna utökas till 6 dagar, dels emedan de arbeten, som då böra utföras, icke gärna kunna medhinnas på den av Pomologiska föreningen föreslagna korta tiden av 4 dagar, dels för att undervisning i allmän trädgårdsskötsel och köksväxtodling må kunna inrymmas plats i undervisningsprogrammet.

Om emellertid utbildningen icke kan göras lika grundlig för de svenska trädskötarna som för de tyska, så har det dock vid en allsidig prövning visat sig vara alldeles nödvändigt, att utbildningstiden utsträcket till minst 26 dagar första året och 6 dagars repetitionskurs andra året — ungefär tredjedelen av tyskarnas — fördelade sålunda:

Första året:

- 12 dagars vinterkurs,
 4 dagars vårkurs,
 6 dagars sommarkurs,
 4 dagars höstkurs.

Andra året:

- 6 dagars repetitionskurs.

Den plan för kursernas anordnande, som sakkunnige vilja föreslå, är ^{Plan för kursernas anordning.} följande:

Vinterkursen*a) Praktiska övningar:*

1. Beskrining av nyplanterade träd	1 dag
2. Beskrining av träd åren närmast efter planteringen	2 dagar
3. Beskrining av mera försigkomna träd	3 »
4. Gallring och rensning av äldre träd	1 dag
5. Ympningsövningar	1 »
6. Föryngring av äldre träd och omförädling	1 »
7. Skötsel av formträd	1 »
8. Beredning av besprutningsvätskor och besprutningsövningar	1 »
9. Vinterbehandling av bärbuskar ..	1 »
	Summa 12 dagar

b) Teoretisk undervisning:

1. Fruktträdsbeskrining	
a) allmänna grunder	
b) fruktvedsbeskrining	
c) gallring, tillsammans	3 timmar
2. Formträdsskötsel	2 »
3. Fruktträdgårdens anläggning	2 »
4. Jordens bearbetning och gödning ..	3 »
5. Underkulturer och mellankulturer i fruktträdgårdar	1 timme
6. Bärodling	1 »
	Transport 12 timmar

	Transport	12 timmar
7.	Försummade trädgårdars iordningsställande.....	2 »
8.	Ympning och omförädling.....	1 timme
9.	Sjukdomar och skadeinsekter i fruktträdgården.....	4 timmar
10.	Besprutningsvätskornas beredning	1 timme
	<hr/>	
	Summa	20 timmar

Vårkursen.

a) *Praktiska övningar:*

Utstakning, plantering av fruktträd och bärbuskar, uppbindning och vård av träd, häckplantering och anordning av vindskydd;

Omförädling;

Demonstration av skadeinsekter och växtsjukdomar samt besprutning;

Köksväxtodling: sammanlagt 4 dagar

b) *Teoretisk undervisning:*

Ovannämnda arbeten genomås under sammanlagt 8 timmar

Repetition av vid vinterkursen genomgångna ämnen under..... 4 »

Summa 12 timmar

Sommarkursen.

a) *Praktiska övningar:*

Sommarbeskrifning av yngre och äldre formträd samt av yngre fristående träd;

Skördetaxering;

Demonstration av skadeinsekter och svampsjukdomar samt besprutning;

Köksväxtodling: sammanlagt 6 dagar

b) *Teoretisk undervisning:*

Ovannämnda arbeten genomås under sammanlagt..... 12 timmar

Höstkursen.

a) *Praktiska övningar:*

Skördetaxering, fruktens skördande, sortering och förpackning;

Enklare konserveringsmetoder;
 Köksväxters skördande och vinterförvaring; sammanlagt..... 4 dagar

b) *Teoretisk undervisning:*

Sortkänedom och sortval;
 Frukstens skördande, förpackning, förvaring och försäljning;
 Köksväxters skördande och vinterförvaring: omkring..... 4 timmar

Det antal trädskötare, som mottagas i varje kurs, bör bero dels på tillgängligt material, dels på antalet lärare. I de praktiska övningarna nämligen *högst 8 kursdeltagare* ledas av varje instruktör. Allmänna bestämmelser för kurserna.

Trädskötare får icke delta i vår-, sommar- eller höstkurs med mindre än att han under samma år deltagit i vinterkurs och därunder av kursledare fått vitsord om lämplighet för fortsatt utbildning.

Den som under ett år genomgått fastställda kurser måste emellertid, för att de kunskaper han inhämtat under de ganska snävt tillmätta kurserna under utbildningsåret måtte komma till rätt vid hans arbete och icke allt för snart förflyktigas, under ett följande år inkallas till repetitionskurs om 6 dagar. Lämpligast torde därvid vara, att — med hänsyn till lärarekrafter etc. — repetitions- och nyutbildningskurser sammanslås, varigenom undervisningen underlättas på grund därav att de som redan genomgått första årets kurser kunna vid de praktiska demonstrationerna vara nybörjarna till hjälp såsom arbetsledare. Att föreslå och än mindre att fastställa någon viss plan för denna kurs ligger dock ej inom möjlighetens område förr än erfarenhet vunnits, om i vad mån första årets kurser kunna verka för en tillfredsställande utbildning av trädskötare. Detta torde således böra anstå, tills denna erfarenhet vunnits och den föreslagna organisationen trätt i verksamhet.

En viktig förutsättning för att kurserna skola komma till avsedd nytta och icke draga opropotionerligt höga kostnader är att lämpliga platser på närmast möjliga håll kunna disponeras. Platser för trädskötarekursers hållande.

De korta trädskötarekurser, som hittills anordnats, ha dels varit förlagda till större trädgårdar inom resp. län, dels ha trädskötare från olika län sammanförts till för praktiska demonstrationer särskilt lämpliga platser, såsom Gripsholm och Adelsnäs.

Den föreslagna ökade utbildningen kräver emellertid genomgående lämpligare platser för kursers anordnande än hittills i stort sett varit möjligt åstadkomma.

För att en plats skall lämpa sig för anordnande av dylik kurs fordras nämligen icke allenast att där skall finnas tillgång till fullt kompetenta lärarekrafter och att lämpligt demonstrationsmateriel där står till förfogande, utan även att gynnsamma tillfällen finnas för trädskötarnas inackordering, en sak som städse visat sig vara förenad med stora svårigheter, när kurser såsom hittills i regeln skett måst förläggas till mer eller mindre lämpliga platser i resp. län.

På anförda grunder har det syns önskvärt att trädskötare från olika län sammanföras på följande sätt och till följande platser:

Trädskötare från	Stockholms län, Södermanlands län, Uppsala län, Västmanlands län, Gävleborgs län, Kopparbergs län.	}	Till Experimentalfältet. (Gripsholms trädgårdar).
Trädskötare från	Östergötlands län, Norra Kalmar län, Örebro län, Jönköpings län.		}
Trädskötare från	Malmöhus län, Kristianstads län, Blekinge län, S. Kalmar län, Kronobergs län.	}	
Trädskötare från	Hallands län, Göteborgs o. Bohus län, S. o. N. Älvsborgs län, Skaraborgs län, Värmlands län.		}

Trädskötare i Gotlands län utbildas i lämpliga trädgårdar därstädes.

Det är emellertid ingenting som hindrar att kurser även under vissa förhållanden böra kunna anordnas länsvis, därest vederbörande följer de bestämmelser rörande undervisning som kunna komma att utfärdas för erhållande av statsunderstöd. Detta lärers med visshet i än högre grad bliva fallet, när en gång i framtiden de olika länen komma att hava till sin disposition trädgårdskonsulenter med sådan utbildning att de med framgång kunna

handhava ledningen av dylika kurser. Redan nu torde det vara av vikt, att de olika länens trädgårdskonsulenter så vitt möjligt beredas tillfälle att såsom biträdande lärare användas vid de kurser som anordnas. Detta icke minst för att de må bli i tillfälle att från första början komma i beröring med och leda utbildningen av de trädskötare, som sedermera under deras kontroll skola tjänstgöra i de föreningar, vilka äro verksamma i resp. län.

Kostnaderna för trädskötarnas utbildning kunna variera allt efter resornas längd och priset på kost och logi på olika orter. Dels enligt den utredning Pomologiska föreningen gjort, dels enligt senare verkställda beräkningar belöpa sig kostnaderna för en trädskötarens utbildning till omkring 300 kronor.

Kostnads-
förslag.

Kostnadsberäkning:

5 kurser (vinter-, vår-, sommar- och höstkurs samt en repetitionskurs) om sammanlagt 32 arbetsdagar.

Genomsnittskostnad för enkel resa kr. 6: —. Då deltagare skall bevista 5 kurser, blir antalet enkla resor 10, sålunda resekostnad per trädskötare 60 kr. Varje kurs är beräknad för 16 deltagare, varför resekostnaden för dessa 16 trädskötare uppgår till	kr.	960: —
Dagtraktamenten, beräknade för 32 arbetsdagar, 10 resdagar och 1 söndag, sammanlagt 43 dagar à 4 kr. = kr. 172: — per trädskötare, sålunda för 16 trädskötare	»	2,752: —
Resekostnader för kursledare och biträde	»	100: —
Ersättning åt lärare	»	860: —
Lokalhyra	»	50: —
Hyra för sprutor, besprutningsmaterialier	»	50: —
Andra materialier (bast, ympvax m. m.)	»	10: —
Oförutsedda utgifter	»	18: —
		<hr/>
	Summa kr.	4,800: —

Den summa som fordras för trädskötarens utbildning uppgår sålunda till 300 kr. per man, och då man kan beräkna att omkring 100 trädskötare böra utbildas årligen, belöper sig hela kostnaden för trädskötarnas utbildning till 30,000 kronor per år.

På grund av den betydelse för landet i dess helhet ur national-ekonomisk synpunkt som ett fullt rationellt genomförande av nu ifrågasvarande trädgårdsodlareföreningar har och i samband därmed vikten av att deras arbete ledes så, att det avsedda målet uppnås, synes det vara en fullt riktig tanke som förestavat den i det föregående omnämnda motionen vid 1917 års riksdag av hr *Eriksson* i Uppsala, att det nämligen bör åligga staten att bidraga till kostnaderna till trädskötarnas utbildning. Det synes vidare vara riktigt att i detta fall — liksom vid så många liknande, då staten lämnar bidrag till jordbruksproduktiva ändamål — begränsa detta bidrag till hälften av de beräknade kostnaderna och låta resp. hushållningssällskap svara för återstoden. Med tillämpning av denna princip böra således 150 kr. pr trädskötare gäldas med statsmedel, dock att denna summa icke utbetalas av staten med mindre än att dels hushållningssällskapen betala alla de kostnader för utbildningen som överstiga det av staten anslagna beloppet, dels att trädskötare kan framvisa kontrakt, angivande att han är för någon bestämd tid bunden i fruktodlareföreningens tjänst, dels slutligen att bidrag icke får utgå till annan trädskötare än sådan som genom intyg av kursledare kan styrkas besitta lämplighet för sin befattning.

Kontrollen
över
trädskötarna.

Nära sammanhängande med frågan om fruktträdskötarnas utbildning är ock den om formerna för deras anställande samt möjligheten för hushållningssällskapen att genom trädgårdskonsulenter utöva kontroll över trädskötarnas arbete.

En av de största olägenheter som vidlåder den nuvarande organisationen är den, att trädskötarna icke stå direkt under trädgårdskonsulenternas ledning. För att åstadkomma kontinuitet i arbetet och för att detta på alla sätt skall bli fruktbringande torde därför som ett viktigt villkor böra uppställas, att trädskötare står under hushållningssällskapets kontroll och att dettas konsulenter äga befogenhet att dels anlita trädskötarens hjälp vid förrättning hos fruktodlareföreningens medlemmar, dels när han så finner lämpligt meddela nödiga instruktioner rörande hans arbete och således på detta kunna utöva ett både ledande och korrigerande inflytande. Härvid torde det komma att befinnas synnerligen önskvärt, att länets samtliga trädskötare då och då samlas till kortare repetitionskurser om två till tre dagar under länskonsulentens ledning och på bekostnad av resp. hushållningssällskap eller förening, varvid frågor rörande deras verksamhet i föreningens tjänst behandlas.

Lika viktigt som det är att konsulenten på så sätt kan dirigera

trädkötarnas arbete, lika viktigt är att trädkötare förbinder sig stanna viss — icke allt för kort tillmätt — tid i föreningens tjänst, sedan han erhållit den här föreslagna utbildningen. Detta för att hans under utbildningen och arbetet utvunna erfarenhet må kunna bli mera fruktbarande.

Med stöd av erfarenheter från vårt eget land och Tyskland, och med beaktande av de synpunkter som ovan framhållits vilja sakkunnige för den skull föreslå följande formulär till kontrakt mellan å ena sidan fruktodlareförening, å andra sidan trädkötare, att gälla för en tid av minst tre år.

Förslag till kontrakt.

Mellan fruktodlareförening, nedan kallad föreningen, och, anställd som föreningens trädkötare, är följande avtal träffat. Förslag till kontrakt.

§ 1.

Trädkötaren..... förbinder sig att delta i de kurser och repetitionsövningar vid som äro av hushållningssällskapet bestämda för trädkötarens utbildning. Till bestridande av med sin utbildning förenade kostnader erhåller han en summa av kr.....

Trädkötare är vidare skyldig bevista föreskrivna repetitionsövningar. Därmed förenade kostnader, omfattande resa, uppehälle samt ett dagtraktamente av kr. erlagges föreningen.

§ 2.

Trädkötaren åligger att så långt det är honom möjligt hos föreningens medlemmar utföra arbeten, som avse odling, skötsel och tillvaratagande av trädgårdsalster. I främsta rummet skall trädkötaren vara föreningsmedlemmarna behjälplig vid plantering, fruktträdsbeskärning, ympning, besprutning mot skadeinsekter och svampangrepp eller allt sådant arbete, som trädgårdsodlarna icke utan svårighet själva kunna utföra. Vidare skall han vara föreningsmedlemmarnas rådgivare beträffande trädgårdsodlingen i allmänhet, företaga taxering av skörden, lämna anvisning vid fruktens användning, sortering och packning.

Trädkötaren skall själv i största utsträckning göra föreningsmedlemmarna uppmärksamma på den lämpligaste tiden för arbetenas utförande och göra sitt inflytande gällande till allsidigt bekämpande av trädgårdens skadeinsekter och växtsjukdomar.

Vid anskaffande av växter, frön, uppbindnings- och förädlingsmaterial skall han vara föreningsmedlemmarna behjälplig. Däremot får han ej själv driva plantskoleverksamhet.

Beträffande ordningen för arbetets utförande och marschruta för de förrättningar, som äro av mera brådslande natur, har trädkötaren att ställa sig till efterrättelse de instruktioner eller anvisningar, som föreningens styrelse eller ordförande kan komma att utfärda för honom.

Arbetsredskap och material, som föreningen anskaffar, må trädskötaren använda vid arbeten hos föreningsmedlemmarna, men åligger det honom att väl vårda desamma samt icke under någon förevändning använda dem hos eller utlåna dem till icke medlemmar. Föröfrigt äger trädskötaren icke utan styrelsens medgivande förrätta trädgårdsarbete hos utom föreningen stående personer.

§ 3.

Trädskötaren är skyldig att över sin verksamhet i föreningens tjänst, såväl beträffande arbete som resor samt inköp och försäljning av trädgårdsprodukter och material, föra ordentlig dagbok, som minst en gång i kvartalet uppvisas för föreningens styrelse samt på begäran förelägges föreningens revisorer och trädgårdskonsulenten i länet.

§ 4.

Trädskötaren skall stå under kontroll av hushållningssällskapet genom trädgårdskonsulenten, vid anfordran skyndsamt och utan särskild ersättning avgiva rapport till denne över sin verksamhet beträffande skördetaxering, plantering, val av fruktsorter o. s. v. samt ställa sig dennes föreskrifter och anvisningar till efterrettelse. Utan särskild anmaning skall trädskötaren ingiva rapport till trädgårdskonsulenten över uppträdande av skadeinsekter och växtsjukdomar.

§ 5.

I ersättning för sitt arbete åtnjuter trädskötaren dels av föreningen ett fast arvode av kronor per år samt dels vid förrättning hos medlem av denne kronor pr timme, skälig tidsspillan för resa däri inberäknad, jämte resekostnad (3:dje klass järnväg). Ifall arbetsgivaren bekostar kost och logi vid heldagsarbete skall kontanta ersättningen endast utgå med kr. per timme.

§ 6.

Avtalet gäller för år, räknat från den samt anses därefter förlängt på ett år i sänder, därest kontraktet icke uppsäges av endera parten minst tre månader före ett årsavtals utgång.

Detta kontrakt, som vi härmed förklara vara å ömse sidor fullt bindande för oss, är upprättat i två exemplar, ett åt oss vardera.

Verkningarna av bättre utbildning av trädskötare.

Genom bättre utbildning och fastare anställning i föreningen bör en trädskötare, som ju utan svårighet kan handhava skötseln av ett par tusen träd, i avsevärd grad bidraga till ökad inkomst av fruktodlingarna. Rebholz, München, meddelar, att genomsnittsavkastningen av ett fruktträd uppgår i Württemberg enligt omkring år 1909 gjorda beräkningar till ungefär 3 M., i Bayern blott till omkring hälften. Han säger vidare, att för Bayerns vidkommande denna inkomst bör genom bättre skötsel av fruktträden (genom välutbildade trädskötare) utan svårighet kunna fördubblas.

Detta skulle för 1,000 träd betyda en ökning i de årliga inkomsterna av 3,000 Mark. Dessa siffror synas mycket lågt beräknade, naturligtvis beroende därpå, att i denna statistik även upptagits dels övergamla träd, dels sådana, som ännu icke börjat bära.

Att man genom bättre skötsel av fruktträden bör även i vårt land kunna beräkna en motsvarande inkomstökning av *fruktodlingen*, och att man genom ett rationellare utnyttjande av *köksvärtodlingens* möjligheter av denna gren av trädgårdsskötseln skall kunna beräkna en väsentligt högre avkastning är alldeles visst och motiverar redan i och för sig fullkomligt förslaget till bättre utbildning för trädskötarna och en bättre organisation av trädskötareinstitutionen.

En bättre utbildning av trädskötarna kräver dock givetvis, att deras ekonomiska ställning förbättras. Lönerna måste ställas så, att de finna det med sin fördel förenligt att icke övergiva sin verksamhet för annan mera lönande.

Genom god utbildning bör en trädskötare, förutom att han själv bättre kan utföra det honom anförtrodda arbetet, även kunna i högre grad intressera odlarna för skötseln av sina trädgårdar samt för fruktens och övriga produkters rationella tillvaratagande. Han göres mera kompetent att kunna lämna nödiga uppgifter till trädgårdskonsulenten rörande skördeutsikterna, ävensom att göra iakttagelser, inrapportera insektshärjningar, skador m. m.

En utbildning för trädskötarna i föreslagen omfattning skulle otvivelaktigt vara av allra största betydelse för trädgårdssodlingens ekonomi. Genom god organisation skulle för framtiden de mål kunna vinnas som man en gång vid trädskötareinstitutionens inrättande åsyftat.

På annat ställe har framhållits att trädskötarna i Tyskland erhålla en utbildning på 10 veckor. Det vore naturligtvis synnerligen önskvärt, att även våra trädskötare kunde få samma utbildning, men då detta särskilt av ekonomiska orsaker icke torde låta sig göra, bör man tills vidare avstå från tanken härpå.

Pomologiska föreningens styrelse har emellertid i sitt förslag till utbildning av trädskötare framhållit önskvärdheten av att en specialkurs vid t. ex. någon trädgårdsskola anordnades vart eller vartannat år för ett begränsat antal deltagare, som skulle utgöras dels av särskilt intresserade och intelligenta trädskötare, som förut genomgått den ovan föreslagna kursen, dels av enskilda fruktodlare, som redan förut ha förskaffat sig vissa kunskaper i fruktodling. Denna kurs hade Pomologiska föreningens styrelse tänkt sig bära fastställas till:

Ytterligare utbildning av trädskötare.

- 4 dagars vinterkurs i februari eller mars,
- 6 dagars sommarkurs i juni samt
- 6 dagars höstkurs i sept.—okt.

Det var nämnda styrelses åsikt att trädskötare, som även bevistat dylik kurs, skulle få anses kompetenta att på egen hand leda arbeten i större eller mindre frukträdgårdar, varför de i vissa fall skulle kunna anställas som assistenter åt trädgårdskonsulenterna.

Denna sistnämnda uppfattning kunna sakkunnige emellertid icke dela, emedan trädskötarna även med denna ökade utbildning dock icke skulle bli tillräckligt kvalificerade som assistenter åt konsulenterna. Framhållas bör, att detta förslag från Pomologiska föreningens styrelse endast torde få betraktas som en nödfallsåtgärd, enär styrelsen i sitt förslag icke uttalat tanken på den minst lika nödvändiga bättre utbildningen för konsulenterna själva, varom sakkunnige på annat ställe komma att lämna förslag (högre kurs på Alnarp samt konsulentverksamhet).

Emellertid är den föreslagna fruktodlingskursen i och för sig själv i hög grad önskvärd, ty i utbildningskurserna för trädskötare kan dock icke någon ingående grundlig undervisning medhinnas, särskilt när man tager i betraktande att det stora flertalet trädskötare förut icke sysslat med fruktodling.

På många håll i vårt land förefinnes nog den största utsikt att fruktodlareföreningarna skola växa sig starka och sysselsätta åtskilliga trädskötare. I sådana fall är det alldeles visst, att föreningarna efter hand önska kunna anställa någon eller några bättre kvalificerade trädskötare, särskilt i den mån de komma att betraktas som förmän åt övriga trädskötare i föreningen. Där torde det då vara på sin plats att sådana trädskötare fått ökad utbildning. Men i sådana fall får man anse att det privata intresset för trädskötarnas utbildning är så stort, att staten ej behöver bekosta densamma i sådan utsträckning som då det gäller den allmänna utbildningen.

Då en dylik kurs utan tvivel skulle bli livligt besökt av enskilda fruktodlare särskilt ur småbrukarnas klass, som önska vidga sina kunskaper i fruktodling, är det dock önskvärt att staten icke helt och hållet undandraget dem visst stöd. Men det torde icke vara behöfligt att staten anslår andra medel till kursens hållande än exempelvis arvode åt lärarekrafter.

Av huru stor betydelse en sådan kurs än må vara, se sakkunnige dock ingen utväg att f. n. få densamma mera allmänt till stånd, dels emedan de trädgårdsskolor, dit en sådan kurs borde förläggas, redan äro mer än tillräckligt engagerade för andra kurser, dels emedan det ringa

antalet väl kvalificerade lärarekrafter icke skulle kunna bära en ytterligare börda.

Emellertid är kursen så viktig, att sakkunnige icke anse att tanken på densamma bör släppas, men måste med dess realiserande anstå, tills den övriga av sakkunnige föreslagna undervisningen på tillfredsställande sätt blivit ordnad.

Motionärerna i riksdagen hade ifrågasatt, att fruktodlareföreningarna borde ifrån det allmännas sida kunna påräkna direkt ekonomiskt understöd, antingen i form av organisationsanslag eller också såsom årsbidrag för anställande av trädskötare. I det senare fallet hade en av motionärerna visat på statsanslaget för kontrollföreningar såsom en lämplig förebild. Ifrågasatt
bidrag till
föreningarna.

Sakkunnige anse emellertid huvudvikten ligga på en bättre utbildning av trädskötarna. Därigenom ernås säkerligen även större möjlighet för trädskötarna att erhålla fastare och ekonomiskt bättre anställning, så mycket mera som dessa helt säkert komma att tagas betydligt mera i anspråk för olika slag av arbeten än hittills kunnat ske.

Beträffande egentligt organisationsbidrag, så kommer redan nu detta flerstädes fruktodlareföreningarna till godo, i det vederbörande hushållningssällskap bekostar fria föredrag av trädgårdskonsulenter, tryckning av normalstadgar samt på andra sätt underlättar tillkomsten och upprätthållandet av föreningarna. Säkerligen blir det även för framtiden bäst, att det överlämnas åt hushållningssällskapen att lokalt avpassa formerna för det organisatoriska och ekonomiska stöd, som kan erfordras åt föreningarna och deras arbete, detta jämväl i fråga om de lokala föreningarnas sammanslutning till försäljnings- och inköpsföreningar.

Ett årligt bidrag från staten för avlönande av trädskötarna i likhet med assistenterna vid kontrollväsendet för ladugårdarna skulle bjuda på mycket stora vanskligheter. För att få en rättvis fördelning av eventuellt bidrag måste man i så fall söka efter en fördelningsenhet, som skulle vara till finnandes antingen i brukningsareal eller fruktträdsantal eller dylikt. Emellertid varslar man omedelbart vid betraktande av varje sådant tänkbart objekt, hurusom detta i oändlighet växlar, beroende på läge, klimat, intensitet, ålder m. m., så att man faktiskt saknar möjlighet att få en fast och hållbar beräkningsgrund.

Sakkunnige ha för den skull ansett sig icke kunna framlägga något förslag härutinnan.

Kurs i träd-
gårdsskötsel
för trädgårds-
skötare och
jordbrukare i
Norrländ.

Utan överdrift torde kunna sägas, att trädgårdsodlingen i Norrland icke ägnats tillräckligt intresse, ehuru väl vissa grenar av trädgårdsodlingen ingalunda — såsom dock i hög grad synes vara den allmänna uppfattningen — omöjliggöras på grund av Norrlands geografiska läge. Köksväxter av många slag, vissa bärfrukter och även många för prydnads-trädgården viktiga växter få där en utveckling som icke står efter den som samma växter uppnå i sydligare landsdelar.

Vid Härnösand är visserligen en trädgårdsskola förlagd, vilken staten årligen lämnar understöd. Men denna skolas verksamhet är f. n. i huvudsak så inriktad på utbildningen av trädgårdsmästare, att man kan säga, att den allmänna undervisningen i trädgårdsskötseln icke i nämnvärd grad kan bli tillgodosedd.

När man emellertid vet, vilken ekonomisk roll odlingen av trädgårdsprodukter spelar, icke minst för Norrlands talrika industriebefolkning, är det av största vikt att den omhuldas på alla sätt, särskilt där den hittills varit försummad.

Fruktodlingen i mellersta och övre Norrland är emellertid av så underordnad betydelse, att den strängt taget icke är att räkna med, ehuru väl man på enstaka platser kan erhålla mogna äpplen av vissa tidiga sorter. Om fruktodlingen sålunda icke bör lämnas någon framskjuten plats, är köksväxtodlingen däremot så mycket viktigare.

Utav denna orsak är det därför nödvändigt, att kurser i köksväxtodling, som bilda en motsvarighet till trädskötarekurserna, anordnas på lämpligt ställe i Norrland. Till en början bör Västernorrlands läns trädgårdsskola vid Härnösand vara platsen för dylika kurser. Sedermera torde kurser i dessa vidsträckta landsdelar kunna anordnas vid folkhögskolor, om förhållandena sådant medgiva.

Plan för
kursen.

Kursen, pågående tio dagar under juni månad, bör lämpligen omfatta följande undervisning:

a) *Praktiska övningar:*

Jordens gödsling och bearbetning, uppdragning på fritt land och i bänk av för orten viktigaste köks- och blomsterväxter, plantering av passande fruktträd, bärbuskar, jordgubbar och andra fleråriga köks- och blomsterväxter samt prydnadsträd och buskar. Därjämte genomgås genom demonstration och övningar de viktigaste arbetena rörande fruktträds och bärbuskars skötsel och vård.

b) *Teoretisk undervisning:*

Dränering, jordförbättring, naturliga och artificiella gödselmedels betydelse och användning, jordens sommarbehandling, sådd, plantering och vård av köks- och blomsterväxter, frukt- och bärodling, sortval av frukter och bär, köksväxters tillvaratagande och vinterförvaring samt jordens höstberedning och höstsadd.

Till kursen böra såväl män som kvinnor vinna tillträde, varvid företräde bör lämnas åt dem som äro anställda hos sammanslutningar av mindre trädgårdsägare, och som således i första rummet skola biträda andra med trädgårdars skötsel, dock böra även enskilda trädgårdsägare, särskilt småbrukare eller deras hustrur och döttrar i mån av utrymme få delta i kursen.

Vid denna kurs torde utan olägenhet ett avsevärt större antal kursdeltagare än vid de andra kurserna kunna handledas av en instruktör. Det torde således utom en kursledare endast behövas biträde för de teoretiska lektionerna. Med denna lärarepersonal bör antalet kursdeltagare kunna fastställas till högst 20.

Kostnadsberäkning:

kurs om sammanlagt 10 arbetsdagar.

Resor för 20 kursdeltagare: 40 resor à 12 kr i medeltal... kr.	480: —
Dagtraktamente à 4 kr., 10 kursdagar och två resedagar:	
$12 \times 4 \times 20$	960: —
Lärarearvode	300: —
Andra omkostnader	260: —
	<hr/>
	Summa kronor 2,000: —

Detta belopp av 2,000 kr. torde staten helt böra vidkännas, dels emedan det skulle möta stora svårigheter att rättvist fördela den på de olika orterna belöpande delen på de norrländska hushållningssällskapen, dels emedan det torde få anses vara ett alldeles speciellt statsintresse att tillse, att den i så stor utsträckning försummade trädgårdsodlingen i dessa vidsträckta områden igångsattes, dels slutligen emedan Kungl. Maj:t och riksdagen i analoga fall av vissa skäl ha visat sig villiga att befria dessa bygder från det för södra delarna av landet i allmänhet gällande villkoret om bärande av halva bördan.

Det torde med skäl kunna ifragasättas, huruvida icke sådana kurser även i södra delarna av vårt land skulle vara minst lika väl som trädskötarekurserna ägnade att främja trädgårdsodlingen. Dock böra erfarenheter från kurserna i Norrland först avvaktas, innan åtgärder för liknande kurser i södra Sverige vidtagas.

Nya benämningar.

Sakkunnige ha i sammanhang med frågorna angående fruktodlareföreningar och trädskötarnas utbildning även dryftat tanken på andra benämningar. Med trädskötarnas bättre och mångsidigare utbildning vidgas deras verksamhetsområde att omfatta den mera allmänna trädgårdsodlingens olika grenar, och torde det därför vara mera korrekt att för framtiden benämna dem exempelvis *trädgårdsskötare*. Beträffande föreningarna är det givet, att dessa skulle vinna i anslutning och styrka om de upptaga den allmänna trädgårdsskötseln i sin helhet på sitt program. Men i så fall är det hittills använda namnet fruktodlareföreningar ej så användbart. Mera tilltalande och egentligt torde benämningen *trädgårdsodlareföreningar* komma att bliva. Emellertid har det synts sakkunnige icke lämpligt nu auktoritativt fastställa vissa benämningar utan låta dessa själva växa fram ur verksamhetens nya utvecklingskede.

Med stöd av vad som sålunda anförts få sakkunnige föreslå:

att ett statsanslag av 15,000 kronor ställes till hushållningssällskapens förfogande att utgå med 150 kronor för varje trädskötare som erhållit fullständig utbildning, och under villkor i övrigt, att tillräckligt antal trädskötare årligen utbildas och anställas på sätt som föreslagits, samt att resp. hushållningssällskap själva tillskjuta de kostnader som överstiga det av staten lämnade bidraget per trädskötare för dennes fullständiga utbildning;

att ett statsanslag av 2,000 kronor ställes till Väster-norrlands läns trädgårdsskolas förfogande för att för de norrländska länen anordna en tiodagars trädgårdskurs i enlighet med framlagt förslag.

Konsulentverksamhet.

Den radgivande och upplysande verksamhet som i allmänhet är erforderlig för att leda varje ekonomisk hantering på rätta banor, och den kontroll som är införd för en dylik, där den understödes med allmänna medel, utövas vid trädgårdsodlingen huvudsakligen av hushållningssällskapen. Dessa hava för detta ändamål hos sig anställda en eller flera länsträdgårdsmästare, inom vissa län kallade trädgårdskonsulenter. Redan av denna skiftande benämning framgår, att den organisation som de olika sällskapen givit åt denna gren av sin verksamhet är allt annat än enhetlig. Än tydligare blir detta, om man undersöker de belopp varmed sällskapen avlöna dessa sina tjänstemän, i det att dessa växla från lägst 300 kronor till högst 2,400 kronor. Det är nämligen härav klart, att kompetensen hos de olika länens målsmän för trädgårdsodlingen måste vara ganska skiftande, ett förhållande som också är fullväl känt. Sålunda kräves i flera län av resp. länsträdgårdsmästare knappast annat än en konditionerrande trädgårdsmästares verksamhet, d. v. s. praktiskt utförande av arbete särskilt i de större trädgårdarna, där hans hjälp dock icke är så av behovet påkallad som i de oändligt många små anläggningar, vilka mer än väl kräva sakkunnigt biträde.

Om detta redan förut varit att sätta fordringarna allt för lågt, så lärer så i än högre grad bliva fallet numera, sedan trädgårdsodlingen genom en raskt fortgående utveckling och till följd av för varje dag stegrade krav från folknäringens sida även i vårt land börjat, om icke uppnå, så dock närma sig samma höga plan som i vissa andra länder, exempelvis Danmark och Tyskland. Det bottenar för övrigt, detta faktum, även uti den svårighet som förelegat för våra trädgårdsmän att inom det egna landet skaffa sig tillräcklig utbildning för sitt krävande kall. Utan denna önskvärda, verkligt gedigna utbildning hava de ej heller kunnat pretendera de högre avlöningar som vissa framsynta hushållningssällskap ansett sig redan nu kunna erbjuda sina länsledare i detta fack, och så har denna växelverkan mellan tillgång och efterfrågan gjort, att i ett allt för stort antal län sällskapens länsträdgårdsmästare stannat på den nyss angivna lägre ståndpunkten, utan att kunna eller ens behöva höja sig till det högre

plan de borde intaga. En länskonsulents uppgift är nämligen, eller åtminstone borde i främsta rummet vara, att organisera arbetet i länet och meddela undervisning i en fullt rationell trädgårdsodling och alldeles icke att med sina händers arbete ersätta en trädskötare eller vanlig trädgårds-mästare, där dylik saknas.

Än skarpare framträda fordringarna på dessa fackmäns förmåga att undervisa, organisera och kontrollera, om den utveckling av trädskötarnas utbildning och användning träder i verkställighet, som i föregående kapitel föreslagits. Skola de uppoffringar från det allmännas sida, som där ställts i utsikt, kunna bära önskad frukt i en rationellare och ekonomiskt mera givande trädgårdsodling, så erfordras det ovillkorligen att föreningarna och deras trädgårdsmän komma under en god facklig ledning, att deras verksamhet organiseras och kontrolleras av verkligt skolade konsulenter. Således, å ena sidan att konsulenten inom länet tillförsäkras en fullt auktoritativ ställning gent emot föreningarna och deras tjänstemän, men å andra sidan och såsom en ovillkorlig förutsättning härför, att konsulenten för sin del har fått möjlighet att förskaffa sig de kunskaper och den erfarenhet som krävas för att vinna och bevara denna auktoritet, och att han vidare tillförsäkras den ekonomiskt tryggade ställning som är den nödvändiga grunden för ett självständigt och gott arbete i vilket fack det vara må.

Såsom en oeftergivlig fordran hos de konsulenter, vilka skola i framtiden sättas att leda trädgårdsarbetet i de olika länen, framträder således först kravet på en mera fullödig utbildning, ett krav som redan sakkunnige av år 1906 gävo fullt erkännande, och i detta avseende kommer förslag i följande kapitel att framställas om inrättande av en högre kurs på Alnarp, avseende bland annat utbildning för konsulentverksamhet.

Men även i ett annat avseende förutsätta de ökade fordringarna en ändring. Såsom nu är fallet, då ända till tre konsulenter finnas anställda inom samma län, händer det understundom att organisations- och upplysningsarbetet bliva lidande på grund av slitningar konsulenterna emellan. Ingen av dem får den rätta känslan av att på sina skuldror uppbära hela ansvaret, alla olägenheterna av ett »divisionsansvar» träda i öppen dag till skada för länets trädgårdsodling. Redan häri ligger ett talande skäl för att för framtiden endast *en* konsulent anställs i varje län, vederbörande sällskap naturligtvis obetaget att under honom anställa så många biträden som erfordras. Inom olika grenar av lantushållningen har det ju också visat sig önskvärt, att för de lokalt begränsade områden som våra län utgöra, en enhetlig ledning sätter sin prägel på arbetet, och detta gäller säkerligen i lika hög grad trädgårdsodlingen som någon annan näring.

Sådan trädgårdskonsulent bör anställas efter samma principer och tillerkännas samma ställning i länet som de förutvarande jordbrukskonsulenterna. Då så blir förhållandet, och staten otvivelaktigt har minst samma intresse av att trädgårds- som av att jordbrukskonsulenterna i särskilda fall stå till statsmyndigheternas disposition, lärer deras avlöning så väl i ena som i andra fallet böra bekostas med hälften av staten och hälften av hushållningssällskapet.

Konsulentens arbete bör regleras genom bestämmelser, utfärdade av resp. hushållningssällskap och lämpade efter de lokala förhållandena, och kunna dessa således bliva väsentligt olika för olika län. Vissa riktlinjer, gemensamma för samtliga län, torde dock av staten såsom bidragsgivare böra utstakas och i främsta rummet syfta till:

att konsulenten får en ledande ställning gentemot fruktodlareföreningarna och dessas trädgårdsmän,

att han förbindes att införskaffa och vidaresända erforderliga primäruppgifter rörande skördeutsikter, skörderesultat och andra på trädgårdsodlingen inverkanse faktorer,

att han skall finnas att tillgå såsom lärare vid statsunderstödda utbildningskurser, samt

att konsulenten skall av vederbörande statsinstitution kunna disponeras för insektshärjningars och smittosamma växtsjukdomars bekämpande.

Det är emellertid med här antydda vidsträckta verksamhetsområde i många fall omöjligt för en konsulent att medhinna allt det arbete som åligger honom. Hans huvuduppgift bör som sagt vara att undervisa och organisera samt verkligen vara trädgårdsodlingens målsman inom länet. För att allt praktiskt arbete skall hinna uträttas fordras dock säkerligen på många håll, att han till sitt förfogande har av hushållningssällskapet avlönade biträden, assistenter. Dessa åter böra rekryteras bland de från statens trädgårdsskolor utexaminerade trädgårdsmän, som anses lämpliga, och vilka hava för avsikt att i framtiden vidare utbilda sig för att söka konsulentbefattningar. Att dessa assistenters arbete skall utnyttjas i vederbörande sällskaps uppdrag och icke för att utföra enskilda förrättningar som konsulenten kan hava blivit ombedd att utföra, ligger i så öppen dag att det knappt behöver omnämnas. Förvisso blir deras tid fullt upptagen av det mångskiftande praktiska arbete som medföljer kontrollen och ledningen av trädskötarna och av de mångfaldiga uppgifter som kunna påläggas dem av vederbörande statsmyndighet. Det oaktat torde kunna förutsättas, att deras anställning ej bör bliva allt för betungande för vederbörande sällskap, då handhavandet av en dylik befattning bör lämna den

framåtsträvande trädgårdsmannen rikliga tillfällen till vinnande av erfarenhet i facket och även förskaffa honom tungt vägande meriter för framtida anställning eller självverksamhet.

På grund av vad sålunda anförts få sakkunnige föreslå:

att ett statsanslag av kronor 1 250 ställes till förfogande för varje hushållningssällskap, som anställer en trädgårdskonsulent och med minst samma summa bidrager till dennes avlöning;

att kompetens till anställning som konsulent endast vinnes genom avgångsexamen från högre trädgårdsskola;

att konsulent, anställd av hushållningssällskap, skall stå till Kungl. Lantbruksstyrelsens förfogande för vissa uppdrags utförande.

**Inrättandet av en högre undervisningsanstalt i trädgårdsskötsel i förening
med anordnande av försöksverksamhet.**

Frågan om en högre utbildningsanstalt för trädgårdsmän är gammal.

Redan våren 1900 sammanträdde i Stockholm ett antal för trädgårdsskötseln intresserade personer för att överlägga om åtgärder till höjandet av den svenska fruktodlingen, därvid de närvarande beslöto att i skrivelse till dåvarande statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet meddela, att de vid mötet enat sig om följande punkter:

1900 Års
förslag.

1) att det vore nödvändigt, att en grundligare och bättre undervisning meddelades landets trädgårdsmästare i fråga om fruktträdens riktiga ans och vård;

2) att försök borde anställas för lösande av för fruktodlingen viktiga spörsmål, vilket kunde ske på det sätt, att försöken utfördes antingen i privata trädgårdar eller ock uti kronans, dock att ledningen av försöken borde utgå från en huvudanstalt för att åt densamma skulle kunna givas nödig fasthet;

3) att en dylik huvudanstalt borde vara centralt belägen, äga goda kommunikationer, gott läge och lämplig jord till fruktträdkultur och trädskoleskötsel, och att lämpligt vore, det staten ansloge härför nödig jord;

4) att från den nya anstalten någon försäljning icke borde äga rum, men att anstalten borde leverera uppdragna träd åt folkskolor, ävensom hushållningssällskap i och för dessas utdelning av fruktträd;

5) att från anstaltens trädgård, där iakttagelser borde anställas, landets behov av pålitliga förädlingskvistar borde tillgodoses, samt

6) att i spetsen för en dylik anstalt borde ställas en pomologiskt och praktiskt bildad trädgårdsmän, vilken tillika borde kunna bliva en rådgivare i fruktträdsskötsel för hela vårt land.

Vid allmänna nordiska trädgårdsutställningen i Malmö hösten 1900 var anordnat ett möte med idkare och vänner av trädgårdsskötseln, vilket möte i ett till Kungl. Maj:t överlämnat protokollsutdrag såsom sin åsikt uttalat:

1) att i Sverige finnes ett oavvisligt behov av en högre undervisningsanstalt för utbildande av framstående utövare av trädgårdskonsten;

2) att en sådan borde förläggas till en plats med typisk svensk natur, där det redan finnes anläggningar och vetenskapliga anstalter, som kunde utgöra demonstrationsobjekt för och i allmänhet underlätta undervisningen vid högskolan;

3) att för inträde i högskolan borde fordras tre års praktik i trädgårdsskötsel jämte kunskaper, motsvarande femte klassens kurs i elementarläroverk eller ock att hava med godkända insikter genomgått vanlig trädgårdsskola, samt

4) att undervisningen i högskolan borde vara företrädesvis teoretisk, dock med talrika övningar i alla de ämnen, där sådana lämpligen kunde och borde förekomma.

Hushållnings-sällskapens ombud 1901.

I bada dessa ärenden, som av Kungl. Maj:t remitterades till Lantbruksstyrelsen, anmodade Lantbruksstyrelsen hushållningssällskapens i november 1901 sammanträdande ombud att avgiva yttrande, därvid dessa, under framhållande av den i vårt land förefintliga svårigheten att erhålla personer, kompetenta att tjänstgöra såsom konsulenter, såsom sin åsikt uttalade att i enlighet med föredömet från landets lantbruksskolor redan i verksamhet varande välordnade trädgårdsskolor borde användas såsom lägre undervisningsanstalter och för fortsatt högre undervisning borde inrättas en för hela landet gemensam högre undervisningsanstalt i trädgårdsskötsel, där huvudsakligen teoretisk undervisning borde bedrivas.

Hushållningssällskapens ombud ansågo i hög grad önskvärt, att särskilt den högre trädgårdsundervisningen bleve på ett mera tillfredsställande sätt ordnad och beslöto i anslutning härtill att hos Lantbruksstyrelsen hemställa, att styrelsen hos Kungl. Maj:t måtte utverka beviljandet av nödiga medel för upprättandet av en högre undervisningsanstalt för utbildande av framstående utövare av trädgårdskonsten samt, om så befunnes erforderligt, även utsändandet av för ändamålet lämplig person för att i utlandet taga noggrann kännedom om där befintliga anstalter av ifrågasvarande slag.

Sakkunniges av år 1906 förslag.

Sedan Kungl. Maj:t den 30 dec. 1905 på framställning av Lantbruksstyrelsen bemyndigat styrelsen att för utredning i ämnet tillkalla sakkunnige, framlämnade dessa den 3 sept. 1906 betänkande i ämnet.

I detta sitt betänkande, som av Lantbruksstyrelsen jämte övriga handlingar i ärendet överlämnats med underdånig skrivelse den 16 oktober

1908, hava de sakkunnige framhållit, att den trädgårdsundervisning, som hittills lämnats i vårt land, huvudsakligen varit avsedd för utbildande av trädgårdsmästare för större egendomar, samt att densamma genomförts på olika sätt, efter skilda metoder och med olika omfattning. Därjämte anse de sakkunnige, att på grund av berörda förhållanden undervisningen ofta varit ofullständig och ingalunda motsvarat den fordran, som för närvarande borde ställas på densamma, eller att på grundvalen av tillräcklig praktisk erfarenhet åt eleverna bibringa den erforderliga fackkunskapen.

De sakkunnige hava även framhållit, att tillfälle till en högre utbildning på trädgårdsskötselns område i vårt land hittills saknats, varför de personer, vilka önskat erhålla en dylik, varit hänvisade till utlandets läroanstalter på detta område. Önskvärdheten av att inom vårt land kunde erhållas en dylik högre utbildning, vilken erfordrades för trädgårdslärare, trädgårdskonsulenter m. fl., ansågo de sakkunnige ligga i öppen dag.

I överensstämmelse med dessa grundsatser ansågo de, att en för hela landet likformig undervisning i trädgårdsskötsel borde komma till stånd, vilken skulle omfatta *dels* en lägre kurs, avsedd att utbilda trädgårdsmästare i vanlig mening, *dels* ock en högre kurs, avsedd för utbildande av lärare och konsulenter i trädgårdsskötsel m. fl. Den förra undervisningen borde meddelas vid trädgårdsskolor, den senare åter vid ett trädgårdsinstitut.

Resultatet av detta de sakkunniges förslag till trädgårdsundervisningens ordnande blev, att en tvåårig lärokurs inrättades *dels* vid tre skolor, till vilka staten lämnade understöd, nämligen Alnarp, Adelsnäs och Härnösand, *dels* vid Lantbruksakademiens trädgårdsskola, Experimental-fältet.

Sakkunnige av år 1906 hade emellertid i sagda betänkande framhållit, *att* för utbildande av skickliga läns-, stads- och seminarieträdgårdsmästare, trädgårdslärare och trädgårdsarkitekter en mera omfattande såväl teoretisk som praktisk undervisning, än som vid trädgårdsskolorna kunde meddelas, erfordrades i en eller flera av yrkets olika grenar, som ock högre allmänbildning, särskilt i trädgårdsskötseln närstående naturvetenskaper; *att* densamma även gällde de yrkesutövare, som ville ägna sig åt blomsterodling såsom specialitet eller hade för avsikt att bedriva handelsträdgårdsrörelse i större skala; *att* med den betydelse, fruktodlingen numera fått i vårt land, behovet av skickliga fruktodlare alltmera gjorde sig gällande och *att*, vad särskilt beträffade trädgårdsanläggningskonsten, bristen på kompetenta utövare därav i vårt land för närvarande vore så stor, att vid alla mera betydande privata anläggningar utländskt biträde måste anlitas; samt *att*

anläggningar i landets många villasambällen ofta hänvisade på nödvändigheten av en högre utbildning i denna viktiga gren av trädgårdskonsten. För förverkligandet av ett sådant mål erfordrades en högre undervisningskurs på nationell grund och med mera vitt gående uppgift utöver den allmänna fackbildningen. Upprättandet av ett trädgårdsinstitut, avsett för dem, som önskade erhålla högre utbildning i fruktodling, trädgårdsanläggningskonst och blomsterodling, syntes sålunda vara av behovet i högsta grad påkallat, och ansågo de sakkunniga, att ett sådant, såväl av kostnads-skäl som av rent praktisk hänsyn, lämpligast borde förläggas på samma plats som landets största trädgårdsskola eller Haga Kungsgård vid Stockholm. Elevantalet ansågo de böra bestämmas till 10.

Vidkommande Haga trädgårdsskola och trädgårdsinstitut beräknades utgifterna för dessa institutioner till 30,000 kronor årligen.

Lantbruks-
styrelsens
förslag 1908.

I skrivelse den 16 oktober 1908 avgav Kungl. Lantbruksstyrelsen utlåtande över berörda sakkunniges betänkande, och framhöll rörande den föreslagna högre trädgårdsundervisningen bl. a., att en högre undervisningsanstalt skulle vara synnerligen ägnad att höja trädgårdsskötseln inom vårt land genom det tillfälle, som den skulle bereda de svenska trädgårdsmännen att förskaffa sig ökade kunskaper i sitt yrke. Det syntes emellertid styrelsen med skäl kunna ifrågasättas, huruvida tiden vore inne att redan nu, innan den lägre trädgårdsundervisningen inom vårt land blivit ordnad och erfarenhet vunnits om resultatet av den tilltänkta omorganisationen, inrätta en högre undervisningsanstalt, vilken skulle kräva avsevärda kostnader.

I sistnämnda avseende har Lantbruksstyrelsen meddelat, att enligt av styrelsen åvägabragt utredning de för den tillämnade trädgårdsskolans och trädgårdsinstitutets förläggande till Haga erforderliga byggnader skulle medföra en kostnad av tillhoppa 275,000 kronor.

I övrigt framhöll Lantbruksstyrelsen då, att en dylik högre trädgårdsavdelning erfordrades för endast ett jämförelsevis ringa antal personer i landet och påpekade att av i hushållningssällskapets tjänst anställda konsulenter ej mer än 3—4 dylika tjänster årligen tillsättas. Av dessa skäl ansåg Lantbruksstyrelsen att med upprättandet i vårt land av ett trädgårdsinstitut borde tillsvidare anstå och att de åtgärder, som av staten borde vidtagas för befordrande av en högre trädgårdsutbildning, för det dåvarande kunde inskränkas till beredande av stipendier för studier vid högre undervisningsanstalter i utlandet att tilldelas unga trädgårdsmän, som hade för avsikt att ägna sig åt konsulentverksamhet.

Denna Lantbruksstyrelsens uppfattning blev även vägledande för de åtgärder som från statens sida vidtogos, i det att ingen högre undervisning utöver de vanliga trädgårdsskolornas kurser har blivit införd. Den enda möjlighet som intill nuvarande stund erbjudits åt trädgårdsmän, som ville förskaffa sig en högre utbildning, har varit de fyra stipendier på vardera 1,200 kr., som årligen utbetalts till fyra med goda vitsord från de statsunderstödda trädgårdsskolorna utexaminerade trädgårdsmästare, med villkor att dessa skola vistas tvenne år i utlandet för att under det första året vara anställda vid någon framstående trädgård i utlandet samt under det andra året begagna undervisningen vid någon god utländsk högre trädgårdsundervisningsanstalt.

Dessa stipendier ha visserligen varit till visst gagn, och förnekas kan icke, att mängden av våra mera framstående trädgårdsmän har dem att tacka för mycket av vad de inhämtat i sitt fack, men i allmänhet har den därigenom vunna utbildningen icke varit tillfyllestgörande för de krav, som numera ställas på trädgårdskonsulenter, lärare i trädgårdsskötsel, trädgårdsarkitekter m. fl. Sagda stipendiater ha i regeln icke varit tillräckligt väl rustade för att draga full valuta av sin utomlandsvistelse. De ha nämligen icke varit tillräckligt språkkunniga, varför de under första året oftast icke fått deltaga i sådana arbeten, som på mera framstående sätt kunnat öka deras praktiska kunskaper. Och andra året, som var avsett för besök vid högre undervisningsanstalt, har ej heller kunnat utnyttjas så som man tänkt sig, enär de i regeln icke kommit i åtnjutande av någon högre undervisning i egentlig mening. De ha nämligen icke emottagits till ordinarie elever vid högre läroanstalter i utlandet, ha sålunda aldrig fått tentera vid sådana skolor, utan gått som hospitanter och i stort sett endast kommit i åtnjutande av de högre trädgårdsundervisningsanstalternas *lägre kurser*, som knappast motsvara annat än undervisningen vid våra vanliga svenska trädgårdsskolor.

Sedan år 1908, då Lantbruksstyrelsen avgav förenämnda yttrande, vilket blev normerande för hittills vidtagna åtgärder, har dock trädgårdsodlingen utvecklats på ett sätt, som man då knappast tänkt sig möjligheten utav, och dess betydelse ur ekonomisk synpunkt samt särskilt under sista åren även ur livsmedelssynpunkt har på ett anmärkningsvärt sätt trätt i förgrunden. Utvecklingen och intresset för trädgårdsodlingen har sålunda åstadkommit, att den nuvarande trädgårdsundervisningen icke står i rimligt förhållande till trädgårdsodlingens betydelse för vårt land.

Förslag till
högre under-
visnings-
anstalt i träd-
gårdsskötsel
vid Alnarp.

Av det sagda torde framgå, att det år 1906 framlagda förslaget till ökad utbildning redan då hade fullt fog för sig och, genomfört i hela sin utsträckning, helt visst kunnat vara den inhemska trädgårdsodlingen till avsevärt gagn, varför sakkunnige nu icke tveka att i princip fullkomligt ansluta sig till detta uttalande såsom motivering för en högre utbildningsanstalt, men vilja med styrka framhålla nödvändigheten av att åtgärder snarast vidtagas till en sådan anstalts inrättande. Ett talande skäl härvidlag är också, att de i föregående kapitel föreslagna konsulentbefattningarna böra besättas så snart ske kan, och en bättre och grundligare utbildning är en nödvändig förutsättning för att dessa konsulenter skola kunna fylla de ökade krav, som ställas på dem.

Frågan har nu i främsta rummet blivit, var en dylik utbildningsanstalt skall förläggas. Att man numera icke kan tänka sig den i föregående utlåtanden angivna platsen, nämligen Haga kungsgård, framgår redan därav, att denna trädgård nyligen på arrende övertagits av ett aktiebolag, som uteslutande idkar handelsrörelse. Emellertid har sakkunniges uppmärksamhet kommit att riktas på trädgårdsavdelningen vid Alnarp, som av flera skäl torde vara mest lämplig för inrättande av en ett-årig högre lärokurs i trädgårdsodling.

Till stöd för denna uppfattning kan framhållas:

att ett samarbete med lantbruksinstitutet och tillgång till dess lärarekrafter i och för denna undervisnings ordnande utan svårighet lära kunna påräknas;

att extra lärarekrafter från Lund stå till förfogande;

att det vid Alnarp finns tillgång på demonstrationsmaterial i rikligt mått;

att viss försöksverksamhet på trädgårdsodlingens område för närvarande där bedrivs och event. kommer att utvidgas;

att en för hela vår växtodling så betydelsefull institution som den Nilsson-Ehleska förlägges dit.

Då emellertid sakkunnige icke ha sett sig i stånd att — särskilt med hänsyn till erforderliga kostnadsberäkningar — ensamma uppgöra förslag till dylik högre lärokurs, har genom skrivelse den 18 sept. 1917 i ärendet hänvändelse gjorts till styrelsen för Alnarps Lantbruks- och Mejeriinstitut för att erhålla detaljerat förslag till denna undervisnings ordnande därstädes jämte uppgift på de kostnader, som sagda kurs komme att draga.

Den 14 november inkom bemälda styrelse med förslag till plan för inrättandet av en högre kurs i trädgårdsskötsel (se nedan) och uttalar där-

jämte med anledning av sakkunniges skrivelse, att den finner det vara otvivelaktigt att inrättandet av en högre kurs i trädgårdsskötsel i vårt land är i hög grad av behovet påkallad, då det måste vara till största gagn för trädgårdsodlingens utveckling, att konsulenter och lärare i trädgårdsskötsel samt även andra finge tillfälle till grundlig teoretisk utbildning. Styrelsen framhåller vidare, att om en sådan högre utbildning i trädgårdsskötsel kan förvärfvas vid utländska anstalter, så utgör detta endast ett ökat skäl att söka nå samma möjlighet inom eget land, i synnerhet som vid en dylik inhemsk inrättning det hela måste inriktas på speciellt svenska förhållanden, och därigenom det här nedlagda arbetet kommer landet mera direkt till godo.

Styrelsen finner det i hög grad lämpligt, att denna högre utbildningskurs förläggas till Alnarp, som även enligt styrelsens mening bjuder sådana goda förutsättningar härför, som av sakkunnige framhållits. Kostnaden för kursens igångsättande och fullföljande bör, genom att delvis och i huvudsak förutvarande lokaler och lärarekrafter här kunna för ändamålet tagas i anspråk, bliva för staten avsevärt lägre än säkerligen på varje annan plats i landet.

Likaså har styrelsen framhållit, huru betydelsefull en sådan skolas förläggande till Alnarp bör bliva både för den där förlagda trädgårdsskolan, då denna därigenom får att påräkna högt kvalificerade lärarekrafter inom specialområdena, och ävenledes för de studerande vid Alnarps lantbruksinstitut, som härmed komma i nära kontakt med, få lära känna och följa utvecklingen på en för undervisningen så betydelsefull gren av jordbruket, som trädgårdsskötseln är och ännu mera tycks bliva.

Beträffande plan för undervisningen, erforderliga lärarekrafter, kostnader för nybyggnader och den årliga driften m. m. har styrelsen överlämnat följande

Förslag till plan m. m. för högre kurs i trädgårdsskötsel.

För att till kursen antagas som elev bör sökande ha genomgått någon av statens trädgårdsskolor och förete intyg av föreståndare för sådan skola om lämplighet för vidare utbildning. Vidare bör för inträde erfordras kunskaper motsvarande realskole- eller högre skolexamen.

Förkunska-
per.

För att elev skall kunna fullt tillgodogöra sig den under kursen meddelade undervisningen erfordras att han redan vid kursens början besitter grundliga kunskaper i kemi, fysik, botanik och geologi samt en viss färdighet i linearritning. För de flesta inträdessökande torde dessa kunskaper lättast kunna inhämtas genom en särskild vid institutet anordnad propedeutisk lärokurs, pågående varje år under tre månader med början den 1 aug. Undervisningen i denna skulle omfatta följande ämnen:

Förberedan-
de kurs.

	Föreläsningar	Övningar
Kemi, oorg. och organisk	60	25
Fysik	20	—
Botanik (morfologi och systematik)	60	25
Geologi	30	—
Lineärritning	—	50
	Antal timmar 170	100

Härtill komma exkursioner, geologiska och botaniska, under 3 dagar.

Övningar i lineärritning torde kunna ledas av den ordinarie läraren i trädgårdsanläggningskonst. Föreläsningar och övriga övningar kunna icke påläggas den nuvarande ordinarie lärarepersonalen, utan härtill måste anlitas särskilda lärare. Kostnaden härför beräknas till 2,000 kronor per år.

Befriad från skyldighet att genomgå kursen vare den, som avlagt studentexamen å reallinjen samt undergått särskild prövning i geologi och organisk kemi, eller som genom tentamen för vederbörande lärare visar sig besitta nödiga kunskaper, motsvarande dem som förvärfvas genom deltagande i kursen. Efter godkänd tentamen i ett eller annat ämne kan kursdeltagaren befrias från skyldighet att deltaga i undervisningen i detta eller dessa ämnen.

Ordinarie
kursens un-
dervisning.

Undervisningen bedrivs i vissa ämnen gemensamt med agronomkursen, i vissa andra anordnas undervisning av extra lärare, i fackämnena undervisa speciella ämneslärare.

Läroämnena:

	Föreläsningar	Övningar
Agrikulturkemi (liksom för agronomkursen men med uteslutande av foderämnesläran).....	50 ¹	10 ²
Praktisk matematik	25 ¹	—
Meteorologi och klimatologi	10 ¹	5 ¹
Växtanatomi och prakt. växtfysiologi	85 ¹	40 ²
Systematik och ekonomisk växtkunskap	50 ³	20 ³
Växtpatologi (incl. prakt. entomologi).....	40 ²	25 ²
Ärftlighetslära.....	20 ¹	—
Växtförädling	10 ²	10 ²
Husbyggnadslära.....	20 ¹	—
Byggnadsritning	15 ³	70 ³
Nationalekonomi.....	20 ¹	—
Gödsellära	15 ²	—
Pedagogik	10 ¹	—
Föredragsövningar och provlektioner.....	—	15 ³
Fältmätning och avvägning.....	—	100 ³
Trädgårdsanläggningskonst (incl. ritning)	100 ³	150 ³
Ekonomisk trädgårdsodling (incl. fruktkännedom)	100 ³	55 ³
	Summa timmar 570	500

¹ Undervisning tillsammans med agronomkursen.

² " " för lärare i botanik och extra lärare.

³ " " för fackämneslärare.

För att kursen skall kunna anordnas på ett tillfredsställande sätt, erfordras vissa byggnader samt material, nämligen:

Bostad för en ordinarie lärare	30,000: —	Kostnadsberäkningar. Engångskostnader.
» » » assistent	10,000: —	
» » 8 elever och vaktmästare, en ritsal (undervisningssal) och ett museirum (vilket allt vinnes genom utbyggnad av bostadshuset för trädgårdsskolans elever)	70,000: —	
Växthusavdelning.....	6,000: —	
Undervisningsmaterial och möbler	20,000: —	
	<u>Kronor 136,000: —</u>	

De årliga omkostnaderna beräknas sålunda:

1 professor	5,650: —	Årskostnader.
1 » (tillika föreståndare för trädgårdar och trädgårdsskola, varför lön redan utgår med 4,000: —)	1,650: —	
Tillägg till avlöning åt två assistenter vid trädgårdsskolan.....	2,000: —	
Bidrag till lön åt fast lärare i botanik	3,500: —	
Extra lärare (häri inberäknat arvoden för undervisning i propedeutisk kurs).....	2,500: —	
Undervisningsmaterial.....	1,000: —	
Bränsle och lyse	1,500: —	
Städning, renhållning och del i vaktmästares avlöning	1,200: —	
Underhåll av byggnader.....	2,000: —	
Exkursioner	500: —	
1 frielevsplats	1,000: —	
Diverse	1,000: —	
	<u>Kronor 23,500: —</u>	

I den undervisning, som meddelas i lantbruksinstitutets agronomkurs och är av beskaffenhet att lämpa sig för trädgårdskursens elever, böra de senare deltaga, utan att särskilt arvode därvid bör av vederbörande lärare åtnjutas. De lärare, i vilkas undervisning trädgårdskursens elever deltaga äro:

professorn i kemi och geologi	agrikulturkemi, geologiska exkursioner,	Lärare.
» i fysik och redskapslära	praktisk matematik, meteorologi och klimatologi,	
» i botanik och zoologi	växtanatomi och praktisk växtfysiologi, ärvtlighetslära,	
» i husbyggnadslära	husbyggnadslära,	
extra lärare i nationalekonomi m. m. ...	nationalekonomi,	
» » i pedagogik	pedagogik.	

För undervisning i vissa andra grundläggande ämnen användas särskilda lärare med nödig kompetens. Dessa ämnen äro i den ordinarie kursen: växtpatologi (incl. praktisk entomologi), växtförädling, agrikulturkemi, laborationer och gödsellära.

Då undervisningen i botanik måste bli mycket omfattande, är det otänkbart, att professorn i detta ämne kan medhinna annat än en jämförelsevis ringa del härav. Det är visserligen ej omöjligt att för den övriga undervisningen i botanik anskaffa extra lärare, exempelvis från Lund, men då dels den person, som skulle meddela undervisningen i botanik å alla de olika kurserna bleve ganska mycket upptagen, och då det dels vore högst önskligt, att den härtill utsedda personen ej allt för snart lämnade ifrån sig uppdraget för att söka annan plats, kan ifrågasättas, om det ej vore lämpligare att inrätta en ordinarie befattning för en lärare i botanik, med tjänsteställning och avlöning liksom för en laborator 4,500 kr. Detta synes så mycket viktigare, som det redan under nuvarande förhållanden visat sig önskligt, att vid institutet anställas en ordinarie lärare i botanik för upprätthållande av undervisningen i sagda ämne.

För en högre undervisning i fackämnen inom trädgårdsskötselns område måste anskaffas lärare av framstående kompetens och för att sådana skola kunna erhållas, böra jämförelsevis höga avlöningsförmåner beräknas. Sålunda föreslås en professor i trädgårdsanläggningskonst, en annan i ekonomisk trädgårdsodling. Professorn i trädgårdsanläggningskonst bör undervisa i detta ämne samt i byggnadsritning (huvudsakligen växthuskonstruktion), fältmätning och avvägning samt i den propedeutiska kursen i linearritning. Professorn i ekonomisk trädgårdsodling undervisar i detta ämne samt delvis i växtsystematik och ekonomisk växtkunskap. Endera av dessa professorer bör vara föreståndare för trädgårdsskolan och leda trädgårdarnas skötsel. Båda undervisa i motsvarande ämnen i trädgårdsskolan.

Då det icke kan förutsättas, att professorn i ekonomisk trädgårdsodling har specialiserat sig inom vart och ett av de olika områdena, inom vilka undervisning bör meddelas, och hans tid icke heller skulle medgiva, att all undervisning häri pålades honom, böra de vid trädgårdsskolan anställda assistenterna biträda vid undervisningen, resp. övertaga vissa delar därav. Avlöningen av dessa assistenter är emellertid så låg f. n., att de härtill antagna personerna knappast kunna tänkas kvarstanna på sina platser längre tid. För kontinuiteten i undervisningen och för att över huvud taget fullt kompetenta personer skola kunna erhållas, är nödvändigt, att dels avlöningen höjes, dels lämpliga bostäder åt dem beredas. Då för närvarande endast en bostad finnes för en assistent med familj, medan den andre endast disponerar två rum, föreslås uppförandet av en ny assistentbostad samtidigt med att lönen ökas från 2,000 kr. per år till 3,000 kr.

Nya byggnader.

Utom bostad för en assistent samt en större utvidgning av bostadshuset för elever är ock bostad för den ene professorn behöflig.

De med trädgårdsskolan förbundna trädgårdarna äro visserligen av sådan omfattning, att de tjäna till ett högst värdefullt övnings- och förevisningsmaterial. Det samma gäller även i stort sett om växthusen, men då en för odling av vissa köksväxter lämplig lokal saknas, föreslås, att medel anvisas för uppförande av ett sådant växthus (6,000 kr.).

Sakkunnige ansluta sig i stort sett till detta förslag.

Styrelsen har emellertid icke preciserat sin ståndpunkt rörande det antal elever som bör mottagas vid dylik kurs; dock har lantbruksinstitutets lärarerråd i denna punkt framlagt ett förslag, som trädgårdssakkunnige ansluta sig till, nämligen att det årligen utbildas endast 6 elever i kursen, dels emedan behovet inom landet fullt bör tillgodoses härmed, dels emedan det är sannolikt att flera kompetenta sökande än omkring 6 icke komma att årligen anmäla sig. Det bör därför kunna förutsättas, att antalet elever utan skada, åtminstone till en början, beräknas till 6 årligen, något som särskilt med hänsyn till det knappa utrymmet i laboratorier och lärosalar synes önskvärt. Då emellertid skillnaden i kostnaden för 6 och 8 elever ej är avsevärd, äro styrelsens kostnadsberäkningar gjorda under förutsättning av det högre antalet elever.

Rörande styrelsens förslag till inträdesfordringar vid högre kursen och för kursen föreslagna läroämnen ha sakkunnige därom ingenting att erinra, ej heller i princip i fråga om kostnadsberäkningar (vare sig de som avse engångskostnaderna eller årsomkostnaderna) och lärarekrafter. Särskilt beträffande läroämnenas omfattning är det dock omöjligt att i alla delar skissera dylikt förslag, varför detta allt efter befintliga förhållanden framdeles får upprättas och i detalj granskas.

Sakkunnige vilja i detta sammanhang framhålla önskvärdheten av att för nedbringande av kostnaderna — även om det f. n. icke låter sig göra — för framtiden de ordinarie lärarna vid institutet tillförbindas att meddela undervisning vid föreslagna förberedande kurs.

Förenämnda styrelse har föreslagit inrättandet av tvenne professurer, en i ekonomisk trädgårdsodling och en i trädgårdsanläggningskonst. Sakkunnige äro av fullkomligt samma uppfattning som styrelsen, nämligen att det är önskvärt att lärare av föreslagen kompetens anställas, för att den högre kursen redan från början skall bli fullkomligt likställd med lantbruksinstitutet.

Vad särskilt beträffar professorn i ekonomisk trädgårdsodling, är det nödvändigt, att han icke allenast får överinseende över och ledningen av såväl trädgårdar som trädgårdsskola utan även blir ledare för den försöksverksamhet, som sakkunnige här nedan föreslå förläggas till Alnarp.

Då det är av största vikt att denna försöksverksamhet bedrivs i största möjliga utsträckning, och då med dessa försök åsyftas att de skola bliva till direkt gagn för den ekonomiska trädgårdsodlingen, är det helt naturligt av utomordentlig betydelse att de ledas av en person, som äger sådana kvalifikationer som en professor i ekonomisk trädgårdsodling. Lika

viktigt som det är att sagda befattningshavare är ledare av försöken, lika viktigt är att han blir ledare av skolan men särskilt av trädgårdarna, enär det är alldeles nödvändigt att han får disponera såväl allt växtmaterial som erforderliga jordområden för försöksverksamheten.

Med den avsevärda verksamhet, icke minst ur ekonomisk synpunkt, som skulle komma att utövas av denna trädgårdsavdelning, synas alla skäl tala för att föreståndaren för densamma beredes en självständig ställning, framför allt att han får tillfälle att — liksom exempelvis förvaltaren på egendomen — själv inför styrelsen föredraga avdelningens ärenden. Att den föreslagna högre kursen därvid i avseende på undervisningen icke får undandragas rektors överinseende är dock alldeles givet.

Vad sedan beträffar läraren i trädgårdsanläggningskonst, skulle det säkerligen stöta på stora svårigheter att få kompetent sökande till denna befattning, om han icke tillförsäkrades samma förmåner och finge samma ställning som övriga huvudämneslärare vid institutet. Man får nämligen utgå därifrån, att en innehavare av sagda befattning icke allenast måste vara högskolebildad arkitekt, utan dessutom vara väl bevandrad på trädgårdskonstens och växtodlingens område. Och när man betänker, att en sådan arkitekt har utsikt till avsevärda inkomster redan i och genom fritt utövande av sitt yrke, är redan detta ett skäl, varför den av styrelsen föreslagna professorsbefattningen icke lämpligen kan tänkas ersatt med en befattning i lägre lönegrad och icke heller med en extra lärarebefattning. Att man till denna lärareplats får fullt kompetent sökande är så mycket angelägnare, som trädgårdskonsten i Sverige hittills onekligen stått på så låg ståndpunkt, att vid såväl större som mindre trädgårdsanläggningars utförande utländska trädgårdsarkitekter i mycket stor utsträckning måst anlitas. Det fordras sålunda, att en framstående kraft bindes vid institutet, för att därifrån kunna ange och leda riktningen för den svenska trädgårdsanläggningskonstens utveckling. Och för att hans verksamhet skall bli verkligt fruktbarande, bör han sättas i tillfälle att, liksom t. ex. professorerna i arkitektur vid tekniska högskolan, åtaga sig utförandet av privata anläggningar för att ute bland allmänheten praktiskt ange riktlinjerna för modern trädgårdsanläggningskonst, vilket är av största betydelse i ett ämne som detta. Att han härvid blir i tillfälle att låta sina elever taga del av och även biträda vid upprättandet av ett flertal förslag till nya anläggningar, som få förutsättas kunna tjäna som mönster i sitt slag, kan icke annat än vara till stor fördel för elevernas utbildning. Icke heller bör man bortse ifrån, att denna verksamhet måste vidga hans egen blick och hålla honom i ständig kontakt med trädgårds-

konstens utveckling. Helt naturligt bör dock denna hans privata verksamhet inskränka sig till trädgårdsanläggningskonst och icke omfatta husbyggnadskonst. Nu må det väl medgivas, att det är möjligt, ja måhända troligt, att en kompetent person icke för närvarande står att finna till denna plats, och att densamma därför tills vidare får uppehållas av någon extra tillförordnad lärare, men säkraste sättet att råda bot för ett sådant förhållande lärer väl då vara att genom inrättande av den ordinarie professuren uppmuntra härför intresserade arkitekter att skaffa sig de nödiga meriterna.

Genom den ovan föreslagna sammanslagningen av befattningarna såsom föreståndare för samtliga trädgårdsskolorna vid institutet, såsom ledare av trädgårdsanläggningarna och såsom chef för försöksverksamheten blir den arbetsbörda, som lägges på professorn i ekonomisk trädgårdsodling, så tyngande, att det lärer finnas rimligt att han härför beredes skälig ersättning. Det synes då vara lämpligt att låta honom, förutom att han får åtnjuta professorslönen, 6,400 kr., oavkortad, bibehållas vid de förmåner, som enligt gällande stat tillkomma den nuvarande föreståndaren för trädgårdsavdelningen, nämligen fri bostad och bränsle samt trädgårdsprodukter för 500 kronor. Men även i organisatoriskt avseende kräver den ökade arbetsbördan vissa förändringar. Institutets styrelse har redan i sin ovan återgivna skrivelse framhållit några synpunkter härvidlag. Men om den merberörda utvidgningen av försöksverksamheten kommer till stånd, framträda kraven på ökat biträde åt föreståndaren i än högre grad. Det blir honom då nämligen omöjligt att i detalj övervaka allt arbete i trädgårdsavdelningen, varför det lärer bliva nödvändigt att det inrättas en ny plats som överassistent och souschef över trädgården. Innehavaren av denna befattning skulle åligga att, förutom undervisningsverksamhet vid skolorna, utöva den direkta och dagliga ledningen av trädgården vid Alnarp samt, såsom i förslaget rörande försöksverksamheten närmare angives, under professorns ledning förestå försöken på fruktodlingens område. I avlöningsförmåner torde han närmast böra jämföras med överassistenterna vid Centralanstalten för försöksverksamheten på jordbrukets område, d. v. s. erhålla en årslön av 4,800 kr. och fri bostad.

För närvarande finnas enligt gällande stat anställda två assistenter, varjämte med för försöksverksamheten särskilt anvisade medel avlönas en tredje assistent. Dessa tre assistenter böra bibehållas, men på av styrelsen angivna skäl lärer deras avlöning böra höjas till samma lön som motsvarande befattningshavare åtnjuta vid Centralanstalten, eller 3,000 kr. jämte fri bostad.

De engångskostnader som skulle orsakas av nu föreslagna högre kurs i trädgårdsskötsel komma att behandlas i sammanhang med motsvarande kostnader för försöksverksamhetens ordnande, men belöpa sig för den högre kursens vidkommande till 169,000 kr.

Vad sedan beträffar årskostnaderna, så uppgå desamma enligt nu gällande stat för trädgårdsavdelningen vid Alnarp till 72,000 kr., varav 12,000 kr. utgör statsanslaget till trädgårdsskolan och resten 60,000 kr. täckas av inkomster från trädgårdarna. De fördela sig på följande utgiftsposter:

1 föreståndare jämte fri bostad, bränsle och trädgårdsprodukter för 500 kr.	5,000: —
2 underlärare à 2,250 kr. jämte bostad och bränsle	4,500: —
Extra lärare	700: —
Redogörare och kassör	900: —
1 kontorsbiträde	1,100: —
1 arbetsförman	1,600: —
2 arbetsförmän	2,800: —
1 slöjdare	1,000: —
Kost åt 20 elever	11,000: —
Extra arbete, körslor och dithörande	12,000: —
Parken	2,500: —
Inköp av växter och frö.....	6,000: —
Underhåll av byggnader och inventarier	3,500: —
Vattenledning	2,000: —
Förbrukningsartiklar m. m.....	7,000: —
Undervisningsmaterial och underhåll därav	1,000: —
Uppvärmning och belysning	7,500: —
Städning och eldning.....	850: —
Läkare och medicin	250: —
Diverse utgifter	300: —
	<hr/>
	Kronor 72,000: —

De årskostnader som skulle erfordras för det här ovan framställda förslaget äro följande:

1 professor (tillika föreståndare för trädgården och trädgårdsskolan) jämte bostad m. m.	6,400: —
1 professor » »	5,650: —
1 överassistent » »	4,800: —
1 assistent » »	3,000: —
2 d:o » »	6,000: —
Bidrag till lön åt lärare i botanik	3,500: —
Extra lärare	3,200: —
Redogörare och kassör	900: —
1 kontorsbiträde	1,100: —
1 arbetsförman	1,600: —
2 d:o	2,800: —
1 slöjdare.....	1,000: —
Undervisningsmaterial	2,000: —
Kost åt 20 elever (trädgårdsskolan)	11,000: —
Extra arbete, körslor m. m.	12,000: —
Parken	2,500: —
Inköp av växter och frö	6,000: —
Underhåll av byggnader och inventarier	5,500: —
Vattenledning.....	2,000: —
Förbrukningsartiklar m. m.	7,000: —
Bränsle och lyse	9,000: —
Städning, renhållning, eldning m. m.	2,000: —
Läkare och medicin.....	250: —
Exkursioner (högre kursen)	500: —
1 frielevsplats (d:o)	1,000: —
Diverse utgifter	1,300: —
	<hr/>
	Kronor 102,000: —

Till täckande härav erfordras sålunda:

Nu utgående anslag till trädgårdsskolan.....	12,000: —	
Nytt anslag	30,000: —	42,000: —
Försålda produkter.....		60,000: —
		<hr/>
		Kronor 102,000: —

Utdelning av stipendier för trädgårdsstudier i utlandet.

I omedelbart sammanhang med den högre trädgårdsundervisningens ordnande i riket står frågan om huruvida en utdelning av stipendier åt trädgårdsmän, som önska studera trädgårdsskötsel i utlandet, fortfarande skall äga rum.

Fördelarna av dessa stipendier har på annat ställe framhållits. Även om de stipendier ur högre undervisningssynpunkt icke medfört den stora nytta, som man på sin tid trodde de skulle göra, så ha de dock varit av ett visst värde, som icke blir mindre utan tvärtom större, om den högre undervisningen här i landet blir ordnad på föreslaget sätt.

Då de elever, som skola få tillträde till den högre kursen, i regel komma att utgöras av sådana personer som genomgått statens trädgårdsskolor och dessa kurser sluta den 1 november, sålunda samtidigt som den högre kursen börjar, samt ifrågavarande elever dessförinnan måste hava genomgått föreslagen tre månaders förberedande kurs, som tager sin början den 1 aug., måste de under nio månaders tid, d. v. s. från 1 november till 1 aug. söka sig annan sysselsättning.

Det är nämligen alldeles omöjligt att — vilket annars kunde synas ligga nära till hands — de elever, som äro kvalificerade för att åtnjuta undervisning i den högre kursen, tillåtas avbryta undervisningen vid trädgårdsskolan den 1 aug., dels emedan detta skulle förrycka hela arbetet vid trädgårdsskolan, dels emedan de själva icke skulle få den grundläggande praktiska och teoretiska undervisning i fruktodling och fruktkännedom som äro nödvändiga för fortsatta studier, just emedan tyngdpunkten i dessa viktiga ämnen är och måste vara förlagd till sista hösten av deras vistelse vid skolan.

Detta åstadkommer sålunda, att de under nio månaders tid måste avbryta den undervisning, som står att vinna vid inhemska läroanstalter. Just under denna tid vore det synnerligen lämpligt, om de sattes i tillfälle få praktisera i utlandet. Och detta av flera skäl.

Då, såsom är fallet med alla dessa elever, de under två års tid varit upptagna med sträng ihållande både praktisk och teoretisk undervisning, torde det få anses välbetänkt att de under någon tid befrias från direkt undervisning, innan de åter skola börja därmed, för att sålunda så att säga få smälta vad de lärt.

När vidare en person under någon tid praktiserar i utlandet, kommer han in i en del förhållanden, som icke alltid passa in med de svenska. Utav denna orsak är det lämpligt, att hans slutliga studier göras vid institut i hemlandet, där han dels för svenska förhållanden får anpassat vad han i utlandet inhämtat, dels får omedelbar användning av sina kunskaper

vid verksamheten inom landet. Vidare är det nära nog otänkbart att en person, som genomgått den slutliga högre kursen i trädgårdsodling, efter den tidpunkten har råd och lägenhet att ytterligare praktisera i utlandet, vilket f. ö. så tillvida vore olämpligt som han under någon tid, sedan han lämnat institutet, bör tjänstgöra som assistent vid en eller annan verksamhet i landet för att komma in i de praktiska förhållandena.

Sålunda är det viktigt att de praktiska grundläggande studierna såväl i in- som utlandet göras, innan inträde vinnes vid institutet och detta så mycket hellre som de blivande eleverna under sin utomlandsvistelse böra kunna tillägna sig de språkkunskaper som erfordras för att följa med den utländska litteratur, vilken under alla omständigheter kommer att fordras vid en högre kurs. Då det därjämte är lätt att den 1 nov. få sysselsättning vid trädgårdsanläggningsarbeten i utlandet, vilka arbeten det är synnerligen lärorikt att få deltaga i, är även detta ett viktigt skäl varför förenämnda elever böra bli satta i tillfälle att under sagda nio månader få praktisera och göra studieresor i utlandet.

För att denna utomlandsvistelse skall bli av något värde fordras att personen i fråga blir satt i tillfälle att vid sidan av det praktiska arbetet få göra studieresor, vilka han i regeln icke är i tillfälle företaga med egna medel.

Den summa som nu årligen utdelas för stipendier utgör 4,800 kronor fördelade på 4 stipendier. Då man kan beräkna, att årligen ett antal av 8 aspiranter komma att söka inträde till högre kursen vid Alnarp, vore det lämpligt, om sagda summa fördelades mellan 8 sådana elever (600 kr. till vardera), som ha för avsikt och äro kvalificerade för att vinna inträde vid den högre kursen för att under en tid av nio månader praktisera i utlandet.

Frågan om försöksverksamhet på trädgårdsodlingens område är ingalunda ny. Redan år 1834 hade Lantbruksakademiens experimentalfält anordnat en trädgårdsavdelning, där vissa försök börjat utföras. Längre fram, nämligen under 1860-talet, väcktes av pomologen doktor O. Eneroth frågan om upprättandet av en pomologisk försöksträdgård, ehuru den under dåvarande förhållanden ej var realiserbar. Behovet av en sådan anstalt har senare framträtt med allt större tydlighet, och tiden har för länge sedan ansetts mogen för kraftigare åtgärder till ordnande av försöksverksamhet. Redan när Sveriges Pomologiska Förening bildades 1900 ansågs sagda fråga vara av yttersta vikt, och första paragrafen i dess stadgar angav arbetet för åstadkommande av en pomologisk försöksanstalt såsom en av

Försöksverksamhet på trädgårdsodlingens område.

föreningens främsta uppgifter. Men icke förrän år 1910 kunde Pomologiska föreningen i enlighet med ett av en kommitté upprättat förslag påbörja vissa försök på fruktodlingens område, sedan medel därtill anskaffats dels såsom gåvor av ett antal enskilda personer, dels genom bidrag av Kungl. Lantbruksakademien och dels genom ökat statsanslag.

Under den tid denna försöksverksamhet bedrivits har det emellertid allt mer visat sig vara synnerligen ofördelaktigt för att icke säga omöjligt att bedriva försöksverksamhet utan fastare former än vad Pomologiska föreningen med sina knappa tillgångar lyckats åstadkomma. Sålunda har ett stort antal gödslingsförsök i olika delar av landet utlagts, men man kan knappast säga att några tillfredsställande resultat uppnåtts eller kunna uppnås på den grund, att den ena försöksvärden efter den andra antingen tröttnat på försöken eller ock icke enligt föreskrift skött dem så att de kunnat lämna tillförlitliga utslag. Detta hade givetvis Pomologiska föreningens styrelse även förutsett, när densamma år 1910 ingick till Kungl. Maj:t med en underdånig hemställan, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för upprättande vid Centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet av en avdelning för försöksverksamhet inom trädgårdsskötselns område, vari föreningen även utförligt motiverar denna hemställan och jämväl lämnar förslag till hur en dylik försöksverksamhet lämpligast borde anordnas.

Denna skrivelse till Kungl. Maj:t har sedan remitterats till Lantbruksstyrelsen, Lantbruksakademien, Centralanstaltens styrelse och till Hushållningssällskapens ombud för avgivande av utlåtande, och samtliga ha påyrkat bifall till förevarande framställning, varjämte Centralanstaltens styrelse även uppgjort förslag till försöksverksamhetens ordnande samt gjort en beräkning över dels engångskostnaderna, dels de årliga kostnaderna som en dylik institution skulle draga. Engångskostnaderna enligt beräkning 1914, d. v. s. före kriget, skulle belöpa sig till 97,000 kr. och de årliga kostnaderna till 23,075 kr.

Sakkunnige.

Det lider intet tvivel att en försöksverksamhet på trädgårdsodlingens område med fördel kunde förläggas till den anstalt, där dylik verksamhet redan är och allt mera tenderar till att koncentreras, nämligen Centralanstalten för försöksverksamheten på jordbrukets område, och de ovan omnämnda i allt väsentligt enhälliga utlåtandena över Pomologiska föreningens förslag bära därom tydligt vittnesbörd. Emellertid vill det synas som om de avsevärda kostnader som vore förenade med förläggande till denna anstalt av den centrala ledningen av ifrågakvarande försöks-

verksamhet — numera säkerligen fördubblade i jämförelse med den tidpunkt då kostnadsförslaget upprättades — borde kraftigt mana att härvidlag framgå med en viss försiktighet, och att för närvarande söka efter andra utvägar. Härvid faller det genast i ögonen att en fullt genomförd försöksverksamhet icke kan inskränka sig till utförande av de direkta försöken på ett enda ställe, utan torde organisationen väl komma att bliva den, att från centralpunkten ledas alla försök, men en mycket ansenlig del av dem förläggas icke där, utan till lämpligt belägna lokaler i olika delar av landet. Då vidare det är nödvändigt, att försöksverksamheten med det allra snaraste kommer till stånd efter fullt rationella principer, i synnerhet som kristiden och svårigheterna att skaffa livsmedel skjutit frågan om trädgårdsodlingens avkastningskapacitet i förgrunden, hava sakkunnige sökt utröna, om det icke vid denna frågas ordnande kunde visa sig ändamålsenligt att så att säga börja i periferien, eller med andra ord, först ordna en lokal försöksverksamhet på något lämpligt beläget ställe och göra detta på så sätt, att denna verksamhet sedermera utan svårighet låte sig inordnas i det slutliga systemet av en centralpunkt med lokala försöksstationer. Härigenom skulle ju vinnas, att den för det närvarande starkt av behovet påkallade försöksverksamheten icke behövde uppskjutas, men att samtidigt en gynnsammare tidpunkt kunde avvaktas för upprättande av själva den centrala anstalten. Även på en annan punkt av en blivande, hela landet omfattande försöksverksamhet äro nya uppslag å bane genom det förslag till lokala försöksträdgårdar, vilket, först förberett inom Pomologiska föreningens styrelse, vid nyss avslutade lantbruksvecka framlades av direktör C. G. Dahl. Dessa försöksträdgårdar, avsedda att verka såsom mönsterträdgårdar, vid vilka skulle äga rum demonstrering av viktigare kulturmetoder och bedrivs en lokal försöksverksamhet, skulle anläggas med bistånd av vederbörande hushållningssällskap, men förutsätta även understöd av statsmedel. För sakkunnige står det klart, att dylika försöksträdgårdar kunna bliva av stor betydelse samt att desamma utan svårighet kunna inpassas uti en blivande planmässig försöksverksamhet för hela landet.

Sedan ett par år tillbaka bedrivs med särskilt understöd av statsmedel försöksverksamhet vid Alnarps trädgårdsskola med sortförädling av köksväxter, och man har därstädes för ändamålet lyckats förvärva sig vetenskapligt skolade krafter; Pomologiska föreningen bedriver såsom förut framhållits försöksverksamhet på fruktodlingens område, för vilken man även lyckats erhålla lämplig personal. Emellertid synes det vara särskilt lämpligt, att även dessa senare försök komma under enhetlig ledning

och förläggas till sådan plats, där försöksanställarna städse ha tillgång till lämpligt försöksmaterial.

Sakkunnige ha därför i främsta rummet tänkt på Alnarp, som i detta hänseende äger de förnämsta resurserna icke allenast på den grund att försök där redan påbörjats och lämpligt försöksmaterial redan förefinnes samt förutsättningar för verksamhetens utvidgning jämväl stå till buds, utan även på den grund, att ledningen för Alnarps trädgårdsavdelning, sådan den ovan i detta kapitel har föreslagits, kommer att bliva den bästa, och att den Nilsson-Ehleska institutionen, som ju för all försöksverksamhet kommer att spela en mycket viktig roll, blir förlagd dit. Om enligt sakkunniges förslag en högre utbildningsanstalt för trädgårdsodlingen förlägges till Alnarp, så är det såsom förut framhållits synnerligen viktigt att utbildningsanstaltens elever bli i tillfälle taga kännedom om alla försök på trädgårdsodlingens område som göras, och jämväl torde det vara förmanligt, att de mera vetenskapligt bildade personer, som ägna sig åt trädgårdsförsöksverksamhet, meddela viss undervisning vid sagda anstalt.

Rörande den nu bedrivna försöksverksamheten vid Alnarp hava sakkunnige erhållit följande redogörelse för densamma, upprättad av amanuensen J. Rasmusson, som handhaft försöken med sortförädling av köksväxter.

Alnarps träd-
gårdars
nuvarande
försöksverk-
samhet.

För att få en möjligast översiktlig framställning av såväl de mål, mot vilka verksamheten syftar, som av de arbeten, som utföras för att nå desamma, skizzeras först målen och sedan med ett par ord även de arbeten som hittills utförts och vad som planeras för framtiden.

Det som vårt lands köksväxtodling mest har behov av är först och främst en objektiv kunskap om de sorters värde som vi redan ha, och sedan nya och bättre sorter.

För att ernå en säkrare kännedom om våra nu förekommande sorter har försöksverksamheten, sedan under de båda föregående åren den första orienteringen undanstökats, detta år anlagt en serie försök för att framför allt iakttaga våra vanligaste köksväxtsorters renhet och avkastningsförmåga. Idealet hade naturligtvis varit, om man redan detta år hade kunnat sätta i gång undersökningen av *alla* våra såväl köksväxtslag som sorter. Detta hade emellertid fordrat en ofantligt stor apparat utan att ge motsvarande utbyte, därför har en mycket stark begränsning måst företagas. Denna har gjorts på det sättet, att de växtslag, som ha det största nationalekonomiska värdet, utvalts till den första bearbetningen och av dessa de sorter, som stå mest i ropet bland praktici eller som av en eller annan anledning kunna misstänkas för att gömma något av värde. I enlighet med dessa principer har detta år odlats sorter av: bönor, ärter, kål, morötter och lök.

Det är tydligt, att en sorts värde ej är avgjort med att man känner dess avkastningsförmåga och dess renhet, utan många andra faktorer spela in vid be-

dömandet. Men å andra sidan är det just dessa båda egenskaper, som i första hand falla avgörandet, och de äro också lättast tillgängliga för en allmängiltig bedömning. Så snart man kommer in på kvalitetsegenskaper och deras bedömning ges ett mycket stort svängrum för den rent personliga uppfattningen och smaken. Därför är det också i dessa fall så mycket svårare att avgöra vilket som är att föredraga, och därför är det som dessa egenskaper få komma i andra hand vid bedömandet av sorternas värde. Dock är det naturligtvis på intet sätt meningen att försumma iakttagandet av odlingarna ur denna synpunkt — blott det att försöksverksamheten här blir av mera descriptiv art.

Arbetet med att få en objektivt giltig värdering av våra köksväxtstammar försvåras även i icke ringa grad av en hel del saker. Bland dessa försvärande moment är att nämna bl. a.: En sort passar bra i en del av landet men dåligt i en annan. Våra köksväxter äro ofta avsedda att ge sin skörd på olika tider och ofta under olika långa tidsperioder, varav följden blir att arbetet får ske efter en mångfald olika linjer.

Den först nämnda olägenheten måste avhjälpas därigenom, att lokala försök utläggas i olika delar av landet, därför har på prov redan detta år utlagts ett par försök i mycket ringa skala i Värmland, och till nästa år har hos Kungl. Maj:t anhallits om ett mindre anslag för dylika försök. Den andra av de nämnda olägenheterna måste avhjälpas genom arbetsmetodik — det skulle emellertid föra för långt att här närmare behandla denna.

Det förut sagda har gällt köksväxternas värde för handeln och hushållet, men ännu en sak är nödvändig för att vi med framgång skola kunna arbeta på köksväxstsodlingens höjande, nämligen att det blir möjligt att odla även fröet inom landet. Utom sin stora betydelse för vårt oberoende av utlandet skulle en inhemsk fröodling göra det lättare att öva en effektiv kontroll över köksväxtutsädet. En del av arbetet med bedömning av sorterna har också inriktats på utredandet av deras lämplighet för fröodling inom landet.

Den andra stora uppgiften för försöksverksamheten var uppdragandet av nya bättre stammar. Även härvid har i första rummet tagits hänsyn till renhet och avkastningsförmåga. Detta år har det huvudsakligen varit bönor, ärter och kål, som bearbetats i denna riktning. Redan under de föregående åren ha en del pedigreeer av bönor upplagts, och dessa ha i år odlats för urval och jämförelse. Av årets skörd uttages det bästa materialet till pedigree- resp. familjeodling.

Efter denna resumé över de mål mot vilka hittills arbetats skall lämnas en mycket sammanträngd redogörelse för de arbeten som redan utförts och för dem som planeras för kommande år.

Under 1915 och 1916 ha de förberedande arbetena utförts. Under dessa år har odlats ett mycket stort antal sorter av så gott som alla våra vanligare köksväxter — men endast på mindre parceller, så att bedömningen då endast försiggått efter kvalitetsegenskaper.

Från och med år 1917 har emellertid arbetsmaterialet inskränkts till att omfatta endast 5 växtslag: bönor, ärter, kål, morötter, lök. Och av dessa ha endast ett mindre antal sorter bearbetats — nämligen de som man kunnat vänta sig vara de för våra förhållanden bästa.

De huvudsakliga arbetena under 1917 ha omfattat följande:

Bönor.

5 sorter bruna och chokladbönor ha odlats i avkastningsförsök — 1,500 individ av varje, fördelade på tre parallellparceller. Varje planta tröskas för sig för att dels få ett något säkrare mått på sortens avkastningsförmåga, dels få möjlighet att uttaga moderplantor till pedigreer för nästa år. Mellan 500 och 1,000 ped. komma att uppläggas.

17 sorter gröna och vaxbönor ha odlats i avkastningsförsök — 750 ind. — tre parallellparceller. $\frac{2}{3}$ av varje parcell ha skördats grönt i flera omgångar. Den återstående tredjedelen har fått stå till mogen skörd. Den mogna skörden behandlas på samma sätt som motsvarande av föregående.

130 sorter ha odlats i observationsparceller — 60 ind. i varje. Hela parcellen har fått stå till mognad och tröskas i allmänhet tillsammans.

Cirka 2,000 ped. — 15 till 20 ind. — ha odlats i samparcell, med i det närmaste normala avstånd mellan plantorna. En del av dessa ha varit nya pedigreer, en annan del har varit prov av tidigare upplagda pedigreer — för att pröva deras renhet och enhetlighet, innan de av dem utväljas, som skola få fortsätta i jämförande försök.

Av en sort av vardera bruna och choklad har gjorts försök med olika sätätthet.

För att få ett skarpt urval på tidigheten ha ett par sorter av bruna och choklad odlats i Värmland.

Ärter.

Av mærg-, sprit- och sockerärter ha odlats sammanlagt 37 sorter i avkastningsförsök — 900 ind. av varje — i tre parceller. $\frac{1}{3}$ av parcellerna till frö och $\frac{2}{3}$ till grönskörd. Den senare har för mærg- och spritärter bedömts efter avkastningen i spritade ärter.

150 sorter i observationsparceller — 25 till 300 ind.

150 ped. från tidigare år.

En del korsningar utförda för att kombinera olika sorters vädefulla egenskaper.

Kål.

Endast vitkål har varit i arbete. Av denna har odlats:

7 sorter i avkastningsförsök — 450 ind. på två parceller. Bedömningen sker efter: avkastning, huvudenas fasthet och täckning och efter angreppet av mask och bladlöss. En del huvud — 100 av varje sort — inläggas till vinterförvaring.

30 sorter i observationsparceller om 50 ind.

En del huvud övervintrades från i fjol och ha de överlevande i år blommat. På dessa ha en serie isoleringar företagits som början till ett rationellt förädlingsarbete.

Morötter.

20 sorter i avkastningsförsök — ursprungligen avsedda att omfatta 600 ind. på tre parceller, men till följd av den synnerligen svåra groningen detta år har antalet blivit avsevärt mindre.

Ungefär 40 fröstockar hade bevarats från föregående år, och på dessa utfördes en del isoleringar.

Lök.

20 sorter avkastningsförsök anlades, men misslyckades totalt till följd av ogynnsam väderlek.

Av ungefär 15 sorter hade fröstockar bevarats — ett 50 tal av varje. Dessa utplanterades klassvis efter lökarnas vikt i mars månad och ha givit rikligt med frö. Blomhuvudena efter de största lökarna och de som blommade tidigast ha isolerats.

Arbetet under 1918 kommer i stort sett följa samma banor, som det nu skizzerade 1917 års. En del saker komma att utgå ur försöken som värdelösa, men andra taga deras plats. Avkastningsförsöken skola delvis omläggas för att vinna ökad säkerhet i resultaten. Fröstockar av de tre tvååriga växtlagen komma att så vitt möjligt planteras på mycket stort avstånd från varandra för att på det sättet isoleras. Några mindre lokala försök anläggas i nordligare belägna trakter. Jordarealen kommer, om därom inlämnad anhållan beviljas, att ökas från nuvarande 12,500 kvm. till ungefär det dubbla.

På grund av vad som sålunda framhållits, hava sakkunnige kommit till den uppfattningen, att det vore önskvärt dels att den försöksverksamhet, som vid Alnarp redan nu bedrives, fortsättes och utvidgas, dels att en del av de försök, som fordra personliga besök hos försöksvärdarna, överflyttas från Sveriges Pomologiska Förening på Alnarps trädgårdsavdelning, nämligen de av föreningens försök, som omfatta:

- I. Jordens behandling.
- II. Plantering.
 - A. Planteringssätt.
 - B. Planteringstid.
- III. Gödslingsförsök.
- IV. Beskärning av fruktträd i enlighet med av föreningen uppgjord plan.
- V. Besprutningsförsök för bekämpande av skadeinsekter och parasit-svampar.
- VI. Försök med fruktträd förädlade på olika underlag.
- VII. Uppdragning av bärsorter.
- VIII. Undersökning av fruktträdens blomningsbiologi.

Sedan sakkunnige enat sig om denna uppfattning, avläts den 2 nov. 1917 en skrivelse till styrelsen för lantbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp med begäran om dess yttrande i denna fråga. Från sagda styrelse har sedermera inkommit ett ingående förslag i följande skrivelse:

Alnarpsstyrelsens förslag till utvidgad försöksverksamhet.

»På den anmodan, som till styrelsen för Lantbruks- och Mejeriinstitutet vid Alnarp framställts i sakkunniges skrivelse av den 2 nov. 1917 angående uppgörande av förslag till plan för anordnande för statens räkning av en försöksverksamhet på trädgårdsodlingens område vid Alnarp, får styrelsen härmed framlägga följande förslag.

Styrelsen anser för sin del, att Alnarp särdeles väl lämpar sig som plats för den föreslagna försöksverksamheten och att dess förläggande till Alnarp är så mycket mera befogat, som dels vid trädgårdsskolan redan anställd personal i flera fall skulle kunna användas för utförande av försöken, dels särskilda avdelningar av de befintliga trädgårdarna giva gynnsamma tillfällen till försök av antydd art, dels slutligen att en i större skala bedriven försöksverksamhet skulle bereda ett i synnerhet för den föreslagna högre trädgårdsundervisningen högst värdefullt undervisnings- och demonstrationsmaterial. Alnarps lämplighet som plats för en försöksstation har för övrigt framhållits redan i det förslag till organisation av försöksverksamhet på trädgårdsskötselns område, som avgivits av styrelsen för centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet den 24 mars 1914.

Emellertid finner styrelsen, att det förslag till anordnande av försök med trädgårdsväxter, som här nedan framlägges, icke kan avse att slutgiltigt lösa frågan om försöksverksamhet inom landet. Styrelsen saknar f. n. anledning att ingå på frågan, huruvida styrelsens för Centralanstalten ovan berörda förslag kan innebära lösningen av detta problem, men styrelsen vill å andra sidan icke underlåta att påpeka, hurusom den nu föreslagna verksamheten vid Alnarp bör kunna tillgodose de mest kända behoven av en svensk försöksverksamhet med trädgårdsväxter utan att på något sätt förhindra sådana omändringar, som framdeles visa sig vara av behovet påkallade.

I full överensstämmelse med sakkunniges förslag anser styrelsen, att försöksverksamheten bör omfatta dels köksväxt-, dels fruktodling.

Köksväxtförsök.

Styrelsen utgår därifrån, att de försök, som böra ifrågakomma vid en eventuell försöksstation, förnämligast bliva följande:

sortprovningar;
gödslingsförsök;
försök med olika kulturmetoder; samt
teoretiskt-praktiska försök.

Sortprovningarna uppdelas i jämförande sortförsök och jämförande försök. De förra utföras med de mera kända sorterna till åstadkommande av en noggrannare och så vitt möjligt slutgiltig prövning. De senare avse en preliminär undersökning av sorternas värde.

Gödslingsförsöken måste på grund av de många olika faktorer, som inverka på resultaten, taga avsevärd plats i anspråk, och några användbara resultat kunna endast erhållas under den förutsättning, att försöken kontrolleras genom ett stort antal samtidigt utförda lokala försök. Dessutom fordras för dylika försök väl kända, konstanta sorter, sådana som ännu knappast finnas att tillgå av flertalet

köksväxter. Av dessa skäl har ej ansetts lämpligt, att gödslingsförsök genast igångsättas vid försöksstationen.

Försök med olika kulturmetoder — för utvinnande av största möjliga skördar — böra omfatta såväl produktion av vanliga trädgårdsalster som utsäde till sådana.

Theoretiskt-praktiska försök omfatta de vetenskapliga undersökningar, vilkas resultat kunna tjäna såväl trädgårdsodlingen direkt som närmast försöksverksamheten till nytta — t. ex. undersökning av blombiologiska förhållanden och ärftlighetsundersökningar. Under denna rubrik bör också innefattas den förädlingsverksamhet, som redan under flera år bedrivits här och vilken styrelsen anser även i fortsättningen böra bedrivas i samband med försöksverksamheten. De viktigaste grunderna för att förädlingsarbete bör bedrivas vid försöksstationen, äro följande:

1) Förädling och försöksverksamhet äro nära förknippade med varandra, då det är nödvändigt att vid försöksverksamheten känna det växtmaterial, varmed man arbetar. Den säkraste kunskapen om växtmaterialet fås vid förädlingsarbetet.

2) Vid utförandet av försöken erhålles ett utmärkt och omfattande material för förädlingen.

3) Genom det milda kustklimatet är Alnarp synnerligen lämpat för förädlingsverksamhet.

4) Förädlingen bör så vitt möjligt försiggå, där dess produkter skola komma till användning, och den skånska grönsaksodlingen måste anses som den ur nationalekonomisk synpunkt viktigaste för hela landet.

5) Förädlingsverksamheten kommer att kunna lämna ett betydelsefullt undervisningsmaterial för såväl Alnarps trädgårdsskola som för den planerade högre trädgårdsskolan.

6) Förädlingsarbetet bör i hög grad kunna gynnas genom samarbete med professor Ehles institution för ärftlighetsforskning på Alnarp.

7) Såsom redan påpekats, har förädlingsarbete redan pågått under flera år vid Alnarp, och alla skäl tala för att de påbörjade försöken böra få fullföljas.

8) Ehuru redan flera privata företag på allra sista tiden upptagit arbetet med förädling av köksväxter, kan det ingalunda anses överflödigt, att även vid en statens anstalt sådan förädling bedrivs, då det för det första finnes ett synnerligen vidsträckt arbetsfält på detta område och sålunda ingen konkurrens behöver uppkomma, och då för det andra de privata förädlarna med säkerhet komma att för sitt förädlingsarbete utvälja just de växter, med vilka man fortast kan vänta sig ett i ekonomiskt avseende gynnsamt resultat, medan däremot andra, som kräva ett längre och mera tålmodsprövande arbete, torde bliva försummade.

Lokala försök i övriga delar i landet böra anställas jämsides med stationens egna för att i möjligaste mån öka räckvidden av de senares resultat. Det är dock knappast möjligt att f. n. uppgöra en tillfredsställande plan för de lokala försöken, än mindre att för dem uppgöra kostnadsberäkningar. Under alla förhållanden måste man räkna med att försöksvärdarna erhålla full ersättning för sitt arbete, då man endast under sådana förhållanden kan påräkna, att försöken skola utföras på ett tillfredsställande sätt.

I försöken med förädling av köksväxter upptagas sådana av mera betydande

nationalekonomiskt värde. Det blir nödvändigt att begränsa det mera intensiva arbetet till några få växtslag, under det att de övriga antingen ingå i mindre försök eller t. v. uteslutas. De växtslag, som kunna ifrågakomma, uppföras här nedan uppdelade i klasser efter den betydelse, de kunna anses äga. Med klass I utföras såväl jämförande sortförsök som förädling. Huru den härtill avsedda arealen tänkes fördelad, framgår av särskild bilaga.

Klass I. Vitkål, ärter, krypbönor.

Klass II. Morötter, lök, palsternackor, övriga kålsorter, spenat, rabarber, rödbetor, störbönor, bondbönor, tomater, gurkor, rädisor.

Klass III. Selleri, rättikor, meloner, sallad, kronärtsskockor, sparris, dill, persilja, senap.

Den för ovannämnda försök behövliga arealen beräknas som följer:

Vitkål.....	8,500 kvm.
Ärter	9,700 »
Krypbönor	12,300 »
Sortförsök med övriga uppräknade växtslag ...	13,000 »
Försök med olika kulturmetoder	8.500 »

Summa 52,000 kvm.

Härtill bör läggas ytterligare omkring en tredjedel av den beräknade arealen, för att jorden vart fjärde år skall kunna läggas i likartad kultur och de genom försöken uppkomna ojämnheter försvinna. Tillsammans beräknas sålunda en areal av omkring 70,000 kvm.

Styrelsen är beredd att för dessa försök upplåta lämplig jord på Alnarps egendom.

Fruktodlingsförsök.

Sakkunnige ha i sin skrivelse framhållit de olika slag av försök på fruktodlingens område, som böra ifrågakomma vid den blivande försöksstationen, och styrelsen vill i huvudsak biträda sakkunniges uttalanden. Vad emellertid gödslingsförsöken angår, så torde dock kunna ifrågasättas, om Alnarps jord är den lämpligaste för sådana, och om de resultat, som eventuellt här kunna vinnas, vore tillämpliga för andra orter. Då fullt rationellt anlagda försök med gödsling av fruktträd dessutom kräva ett högst ansenligt utrymme, anser styrelsen, att med dessa försök bör t. v. få anstå.

Däremot synes det i hög grad önskvärt, att en blivande försöksstation upptager som en av sina viktigaste uppgifter att samla och så gott sig göra låter pröva icke blott nyuppsykande utländska frukt- och bärsorter utan även de svenska äldre och nyare lokalsorter, om vilka man har anledning tro, att de kunna äga odlingsvärde. Då det tyvärr är otänkbart att bedriva avkastningsförsök i egentlig mening med så stort antal sorter, som det här måste gälla, bör beräknas, att av varje sort endast ett eller annat träd utplanteras. I detta sammanhang bör påpekas, att det redan befintliga sortiment av olika fruktslag i Alnarps trädgård är rätt ansenligt, men att plats hittills saknats för en större samling av svenska lokalsorter.

För avkastningsförsöken finnes redan en god början gjord i form av en nyare plantering av omkring 400 träd, där ett ej ringa antal viktiga fruktsorter är representerat i nödigt antal exemplar. I de nu föreslagna nya avkastningsförsöken bör ingen fruktsort planteras i mindre antal än 5 exemplar, för att verkligt tillförlitliga resultat skola kunna uppnås. Detta medför, att ett jämförelsevis stort område kommer att krävas för avkastningsförsöken, om också icke hela arealen kan komma att planteras på en gång.

Följande arealer beräknas för de olika avdelningarna av fruktodlingsförsöken att utom den redan planterade arealen tagas i bruk omedelbart vid försöksverksamhetens början:

Jordens behandling (inkl. vissa mellankulturer)	2,000 kvm.
Beskärning	3,000 »
Avkastningsförsök med fruktträd	8,000 »
» » bärbuskar och uppdragning av sådana	2,000 »
Samling av frukt- och bärsorter.....	5,000 »
	Summa 20,000 kvm.

Härjämte måste till läplantering, vägar m. m. beräknas en areal av ytterligare inemot 5,000 kvm.

För försök med plantering, besprutning och blombiologiska undersökningar har ingen särskild plats upptagits, då de förstnämnda taga synnerligen litet utrymme, de två senare grupperna av försök kunna utföras på redan befintliga träd. Gödslingsförsöken tänkas t. v. uppskjutna, och försök med fruktträd, förädlade på olika slag av underlag, ha redan satts i gång. Eventuellt företagna försök med uppdragning av fruktsorter kräva under de första åren föga utrymme.

Jorden mellan fruktträden torde åtminstone i de flesta försök och under de första åren efter planteringen kunna användas för andra ändamål, t. ex. för odling av köksväxter, uppdragning av vissa plantskoleartiklar o. s. v.

Styrelsen förutsätter, att då försöksverksamheten igångsatts, även en del andra försök än de ovan angivna visa sig önskvärda och att sådana försök i mån av utrymme och lägenhet i övrigt böra upptagas i den för varje år utarbetade planen för försöksstationens verksamhet.

Organisation.

Då de föreslagna försöken varken kunna eller böra utföras endast i de avdelningar, som komma att nyanläggas, resp. upplåtas för försöken, utan givetvis komma att förläggas även till de redan befintliga trädgårdarna, plantskolorna, bänkgårdarna och växthusen, och då därjämte en del av trädgårdarnas personal och hästar åtminstone tidvis eller tillfälligtvis kommer att behöva användas för försöksverksamheten, lär det för ett gott samarbete mellan de olika avdelningarna vara nödvändigt att föreståndaren för trädgårdarna och trädgårdsskolan får tjänstgöra som föreståndare även för försöksstationen. Ett ytterligare skäl till en närmare anknytning mellan de olika avdelningarna tillkommer, om den föreslagna högre undervisningen i trädgårdsskötsel kommer till stånd, då den blivan-

de läraren i ekonomisk trädgårdsskötsel dels får förutsättas äga erforderliga kvalifikationer för att tjänstgöra som chef för försöksstationen, dels för sin undervisning skulle ha oskattbar fördel av att vara närmare anknuten till försöksverksamheten.

Då den föreslagna professorn i ekonomisk trädgårdsodling icke kan tänkas medhinna såväl den undervisning, vilken kommer att åligga honom inom den högre kursen, som de göromål, vilka f. n. utföras av föreståndaren för trädgårdsskolan, och då dessutom kortare specialkurser av flera slag torde komma att anordnas vid skolan, varigenom lärarepersonalens arbete torde bli i hög grad utökat, synes det styrelsen vara oundgängligen nödvändigt, att ännu en befattning inrättas för en lärare, förslagsvis betecknad såsom överassistent, med skyldighet att dels övertaga undervisningen i vissa ämnen vid trädgårdsskolan samt undervisningen i trädgårdsskötsel i institutets agronomkurs och lantbruksskolan, dels biträda vid ledningen av trädgårdsskolan och trädgårdarna. Han torde därjämte kunna utöva den närmaste ledningen av de försök på fruktodlingens område, som komma att utföras, om den nu föreslagna försöksverksamheten anordnas. Då för denna befattning kräves en person med grundlig teoretisk och praktisk utbildning, bör lämplig bostad åt honom uppföras, beräknad för en kostnad av omkring 25,000 kr., och hans lön icke sättas lägre än 5,400 kr. per år (mot svarande avlöning för en överassistent vid Centralanstalten) med avdrag av 600 kr. för bostadsförmån. Visserligen kommer denne tjänsteman sålunda att delvis sysselsättas med arbeten på försöksverksamhetens område, men då hans anställande nödvändiggöres redan med hänsyn till undervisningen och skötseln av ekonomiträdgårdarna, finner styrelsen skäligt, att kostnaderna för hans anställning uppföras på den högre trädgårdskursens, resp. trädgårdsskolans konto, och vill sålunda som ett tillägg till sitt redan avgivna förslag om anordnande av högre kurs i trädgårdsskötsel vid Alnarp föreslå, att årsomkostnaderna för sagda kurs ökas med 4,800 kr. och engångskostnaderna med 25,000 kr.

Som avdelningsföreståndare för den del av försöksverksamheten, som närmast komme att syssla med köksväxtförsöken, torde böra anställas en vetenskapligt utbildad botanist, fullt hemmastadd i odling och förädling av köksväxter. Då det är av vikt att erhålla en väl meriterad man, som kvarstannar längre tid i denna befattning, bör han erhålla lämplig bostad och en avlöning, icke understigande den, som åtnjutes av överassistent vid Centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet. Han bör ock betecknas som överassistent.

För det praktiska utförandet av köksväxtodlingsförsöken erfordras en assistent, åt vilken bör beredas bostad och avlöningsförmåner, motsvarande dem en assistent vid Centralanstalten åtnjuter.

Då vidlyftigt räknearbete kommer att medfölja såväl förädlingsarbetet som vissa andra försök, är lämpligt att redan från början ett skrivbiträde anställs.

För utförande av förekommande arbeten användes för övrigt tillfälligt anställd arbetskraft, dagsverkare och extra elever. I vissa fall torde vara lämpligt, att trädgårdsskolans elever få deltaga i arbetet. De hästar, varöver trädgårdarna f. n. förfoga, kunna icke påräknas för utförande av körningar för försöksstationen, varför en tillökning i hästantalet blir nödvändig, så vida man icke vill söka använda lejd hästkraft, något som icke kan vara tillrädligt.

Ett viktigt villkor för att den föreslagna verksamheten skall kunna bedrivas på ett önskvärt och gagneligt sätt är, att de vunna resultaten kunna stödas på kemiska analyser av skördade växtdelar och att även vissa andra för försöken nödiga kemiska undersökningar kunna på platsen utföras. Det är i detta avseende lyckligt, att vid Alnarp redan finnes ett kemiskt laboratorium, där analyserna lämpligen kunna utföras. F. n. finnes visserligen icke härför användbar personal tillgänglig, men styrelsen har tänkt sig, att även denna fråga skulle kunna lösas utan större svårighet. Redan länge har behovet av ännu en ordinarie lärare med undervisningsskyldighet i kemi och fysik dels vid institutet, dels vid de till Alnarp förlagda skolorna varit i högsta grad kännbart. Om den nu föreslagna högre kursen i trädgårdsskötsel tillkommer, ökas antalet undervisningstimmar i kemi ytterligare, och det torde under sådana förhållanden bliva för styrelsen nödvändigt att hos Kungl. Maj:t föreslå anställandet av en laborator i kemi och fysik, vilken i sådant fall även borde hava skyldighet utföra för försöksverksamheten erforderliga analysarbeten.

Vissa byggnader komma att erfordras förutom de nämnda bostäderna. Sålunda bör beräknas en lada för förvaring av skörden, en byggnad, innehållande nödiga arbetsrum jämte förvaringsrum för rensat frö, en vindsvåning med bostadsrum för extra elever samt en mindre källare under huset för tillfälligt förvarande av vissa rotfrukter m. m.

Ett kraftigt stängsel erfordras runt om den nya avdelningen för fruktodlingsförsök, ett något enklare för köksväxtavdelningen. En särskild summa måste anslås till anskaffning av material och redskap, inköp av träd och buskar m. m.

Ungefärlig kostnadsberäkning.

Engångsutgifter:

Lada för förvaring av skörd och redskap	Kr. 10,000: —
En byggnad, innehållande en mindre källare, ett arbetsrum för grövre arbeten (5×10 m.), ett dito för vägning och mätning (5×5 m.), ett dito för överassistenten (5×6 m.), ett dito för assistenten (5×6 m.), ett dito för skrivbiträde (5×6 m.), ett rum för förvaring av frö (på vinden, 4×5 m.), ett bostadsrum för skrivbiträde, två dito för extraelever.....	» 40,000: —
En överassistentbostad.....	» 25,000: —
En assistentbostad	» 10,000: —
Möbler, inventarier och arbetsmaterial.....	» 10,000: —
Stängsel	» 10,000: —
Inköp av växter (fruktträd och bärbuskar samt läträd och häckväxter)	» 2,000: —

Summa Kr. 107,000: —

Årsomkostnader:

En överassistent jämte bostad	Kr.	4,800: —
En assistent » »	»	3,000: —
Ett skrivbiträde	»	1,400: —
Tillfällig arbetskraft.....	»	6,000: —
Inköp av växter och frö.....	»	2,000: —
Gödsel.....	»	1,000: —
Försök i andra trädgårdar (lokala försök)	»	1,000: —
Resor	»	1,000: —
Tryck	»	1,000: —
Bränsle, ljus och städning	»	1,000: —
Underhåll av byggnader.....	»	500: —
Inköp och underhåll av diverse material.....	»	1,000: —
Diverse	»	500: —
	<u>Summa Kr.</u>	<u>24,200: —</u>

Inkomsten av försäljning av grönsaker m. m. beräknas till omkring 5,000 kr. pr år. Så snart förädlingsverksamheten framskridit så långt, att vissa stammar kunna försäljas, komma inkomsterna att avsevärt ökas. Likaledes kan en betydande summa väntas inflyta från avdelningen för fruktodlingsförsök, så snart träden uppnått den storlek, att bördighet inträder.

Vid uppgörandet av ovanstående tablå har beräknats, att mellankulturerna i fruktodlingsavdelningen skötas av Alnarps trädgårdars ekonomiavdelning utan kostnad för försöksavdelningen, mot det att ekonomiavdelningen tillgodogör sig där skördade produkter av andra slag än frukt.»

*Bilaga.***Arealberäkning för försök med bönor till grönskörd.**I. *Jämförande sortförsök:*

6 normalparceller om 200 plantor pr parcell. Plantorna på 15×40 cm. Varje parcell 12 kvm.	72	kvm.
10 kontrollparceller om 10 plantor pr parcell. Plantorna på 30×50 cm.	15	»
3 normalparceller till frö	36	»
För varje sort i jämförande sortförsök alltså	123	kvm.
Försöken anställas med 20 sorter, resp. stammar.....	2,460	kvm.
Därjämte erfordras ytterligare 10 procents tillägg i areal till mått-sorter, som måste odlas på ett större antal parceller, spridda bland de övriga	240	»

II. Förberedande försök.

1 normalparcell	12	kvm.
3 kontrollparcell	4,5	»
1 normalparcell till frö (om en sort anses värd att gå över i jämförande sortförsök, måste den under sista året finnas i 3 fröparceller)	12	»
För varje sort i förberedande sortförsök alltså	28,5	kvm.
Förberedande sortförsök med 50 sorter alltså	1,450	kvm.
10 procents tillägg för måttsorter omkring	150	»
<hr/>		
Sammanlagd areal för krypbönor till grönskörd	4,700	kvm.

Arealberäkning för försök med bönor att användas som mogna (bruna och chokladbruna bönor).

I. Jämförande sortförsök.

6 normalparceller (som ovan) pr sort.....	72	kvm.
10 kontrollparceller » »	15	»
Pr sort 87 kvm.		
Försöken anställas med 10 sorter (lågt antal)	870	kvm.
Parceller för måttsorter	130	»

II. Förberedande sortförsök.

2 normalparceller pr sort	24	kvm.
3 kontrollparceller.....	4,5	»
Per sort 28,5 kvm.		
50 sorter à 28,5 kvm.....	1,450	kvm.
Parceller för måttsorter.....	150	»
<hr/>		
Sammanlagd areal för låga bönor till moget frö	2,600	kvm.

För förädling samt övriga försök (olika kulturmetoder etc.) med undantag av gödslingsförsök beräknas för bönor ytterligare 5,000 kvm.

Sammandrag för bönor.

Sortförsök för grönskörd.....	4,700	kvm.
» » mogen skörd	2,600	»
Diverse försök	5,000	»
<hr/>		
Summa areal för bönor	12,300	kvm.

Arealberäkning för försök med ärter.

Med ett plantavstånd av 10×60 cm. och beräkning i övrigt som för bönor med 20 sorter i jämförande sortförsök och 50 sorter i förberedande försök	4,700 kvm.
För förädling och försök med olika kulturmetoder m. m.....	5,000 »
	<hr/>
Summa areal för ärter	9,700 kvm.

Arealberäkning för vitkål.

Jämförande sortförsök.

6 normalparceller om 64 individ på 60×60 cm.....	140 kvm.
10 kontrollparceller om 10 individ på 100×100 cm.	100 »
	För varje sort 240 kvm.
15 sorter jämte 10 procents tillägg för måttsorter	4,000 kvm.

Förberedande sortförsök.

1 normalparcell pr sort.....	24 kvm.
3 kontrollparceller pr sort.....	30 »
	För varje sort 54 kvm.
20 sorter jämte 10 procents tillägg för måttsorter	1,200 kvm.
Fröodling, förädling, försök med olika kulturmetoder	3,300 kvm.
	<hr/>
Summa areal för vitkål	8,500 kvm.

Sakkunniges
förslag till
försöksverk-
samhet.

Såsom av denna styrelsens skrivelse framgår, ansluter sig dess förslag på det närmaste till förut i detta kapitel framlagt förslag rörande anordnande av högre trädgårdsundervisning vid Alnarp. Utan att gå så långt som till att säga, att den ena frågan icke kan lösas utan i samband med den andra, instämna sakkunniga till alla delar i den uppfattningen, att organisationen av den högre trädgårdsundervisningen och av en rationell försöksverksamhet har allt att vinna av att de ställas under enhetlig sakkunnig ledning, och av att hela trädgårdsanläggningen vid Alnarp, såväl den redan befintliga som den av styrelsen ifrågasatta utvidgningen, kan av denna ledning i erforderlig utsträckning disponeras för försöksändamål.

Det kan visserligen synas som om härigenom denna försöksverksamhet skulle komma att taga så stora dimensioner, att den svårigen läte sig inrangeras såsom lokalt led i en framtida hela landet omfattande verksamhet om den centrala ledningen skulle förläggas på annat håll, men härvid är att märka, att från försöken vid Alnarp skola även då svaren sökas på de spörsmål, som avse trädgårdsodlingen i de södra pro-

vinserna av landet, och dessa lära väl alltid komma att hävda sin ställning såsom de för denna produktionsgren dominerande i landet.

För själva försöksverksamhetens bedrivande skulle således enligt styrelsens förslag, vilket sakkunniga vilja i allt huvudsakligt förorda, finnas följande personal:

- 1 föreståndare.
- 1 överassistent för försöken på fruktodlingens område.
- 1 assistent för d:o d:o d:o d:o
- 1 överassistent för d:o på köksväxtodlingens område.
- 1 assistent för d:o d:o d:o d:o
- 1 skrivbiträde, samt tillfällig arbetskraft.

Av dessa äro de tre förstnämnda redan upptagna på förslaget till ordnande av trädgårdsundervisningen, och för de senares behövlighet och avlöningsförmåner hänvisas till styrelsens ovan intagna skrivelse, samt till vad om motsvarande befattningar i detta kapitel förut blivt sagt.

De *årliga kostnader* som skulle erfordras för bedrivande av en försöksverksamhet i nu föreslagna omfattning uppgå till

1 överassistent (jämte bostad)	4,800: —
1 assistent (d:o d:o)	3,000: —
1 skrivbiträde	1,400: —
Tillfällig arbetskraft	6,000: —
Inköp av växter och frö	2,000: —
Gödsel	1,000: —
Försök i andra trädgårdar	1,000: —
Resor.....	1,000: —
Tryck	1,000: —
Bränsle, ljus och städning.....	1,000: —
Underhåll av byggnader	500: —
Inköp och underhåll av div. material	1,000: —
Diverse	300: —
	Kronor 24,000: —

Till täckande av dessa årskostnader har beräknats att redan från och med första året produkter skulle kunna försäljas för c:a 5,000 kronor, men att denna summa ganska snart skulle kunna väsentligt ökas. Vidare har Kungl. Maj:t av tillgängliga medel för den nu vid Alnarp bedrivna försöksverksamheten anvisat ett belopp av 4,000 kr. Det bidrag som

från statens sida skulle krävas kommer då, om detta senare anslag indragas och med beräkning att redan från början 5,000 kronor kunde inflyta för försålda produkter, att belöpa sig till 19,000 kronor.

De *engångskostnader* som skulle erfordras för anordnande av såväl den högre kursen som försöksverksamheten orsakas av följande krav på byggnader m. m.

Trädgårdsavdelningen för den högre kursen:

Bostad för professorn i ekonomisk trädgårdsodling, tillika föreståndare:	
Den nuvarande föreståndarebostaden repareras och ombonas	8,000: —
Bostad för professorn i trädgårdsanläggningskonst	30,000: —
Bostad för överassistent	20,000: —
Bostad för assistent	10,000: —
Den nuvarande byggnaden för trädgårdsskolans lärosalar inredes till kontor, och nuvarande kontorsbyggnaden inredes till en assistentbostad	5,000: —
Bostad för 8 elever och vaktmästare, en ritsal, två lärosalar, museirum och fruktkällare. Det nuvande bostadshuset för trädgårdsskolans elever utbygges härtill	70,000: —
Växthusavdelning	6,000: —
Undervisningsmateriel och möbler	20,000: —
	<hr/>
	Kronor 169,000: —

Försöksverksamheten:

Bostad för överassistent	20,000: —
Bostad för assistent	10,000: —
Byggnad innehållande ett arbetsrum för grövre arbeten (5×10 m.), ett d:o för vägning och mätning (5×5 m.), ett d:o för överassistenten (5×6 m.), ett d:o för assistenten (5×6 m.), ett d:o för expeditionen (5×6 m.), ett d:o för förvaring av frö m. m. på vinden (4×5 m.) och tre vindsrum för skrivbiträde och elever m. m.	40,000: —
Lada för förvaring av skörd och redskap	10,000: —
Möbler, inventarier m. m.	10,000: —
Stängsel	10,000: —
Inköp av växter	2,000: —
	<hr/>
	Kronor 102,000: —

Då sakkunniga framlägga dessa siffror, sker det med full insikt om, att de under nuvarande förhållanden på byggnadsverksamhetens område icke kunna betraktas annat än såsom i hög grad tånjbara. Vad däremot själva byggnaderna beträffar, är det efter att å ort och ställe hava prövat behovet av desamma som vi ansett oss kunna föreslå deras uppförande såsom erforderligt för verksamhetens bedrivande vid trädgårdsavdelningen vid Alnarp, sedan densamma utvidgats att omfatta såväl den föreslagna högre kursen som den utvidgade försöksverksamheten. Med den utvidgning av försäljningsverksamheten för ögonen, som på de senare åren ägt rum, äro sakkunniga dessutom fullt förvissade, att det ej skall dröja så många år, innan den produktiva verksamheten på denna trädgårdsavdelning under god ledning skall kunna icke allenast uppehålla hela avdelningen utan även lämna ett avsevärt överskott.

Med stöd av vad som sålunda rörande den högre trädgårdsundervisningens ordnande i riket och införande av en utvidgad försöksverksamhet på trädgårdsodlingens område framhållits få sakkunnige föreslå,

att en högre undervisningskurs i trädgårdsskötsel snart inrättas vid Alnarps Lantbruks- och Mejeriinstitut;

att, sedan det blivit bestämt att föreslagna kurs förläggas dit, institutet skall kallas *Alnarps Lantbruks-, Mejeri- och Trädgårdsinstitut*;

att elev vid trädgårdsinstitutet skall åtnjuta samma förmåner som vid lantbruksinstitutet;

att för kursens inrättande i enlighet med uppgjort förslag till plan 169,000 kronor beviljas till uppförande av för ändamålet erforderliga byggnader;

att till täckande av de årliga omkostnaderna vid den högre kursen 30,000 kronor beviljas årligen;

att två professorer tillsättas, varav en i ekonomisk trädgårdsodling och en i trädgårdsanläggningskonst;

att en överassistent anställs på trädgårdsavdelningen;

att avlöningen för tre assistenter på denna avdelning regleras;

att den summa på 4,800 kronor, som nu utdelas i 4 stipendier för studier i utlandet, i stället användes till 8 dylika;

att försöksverksamhet på trädgårdsodlingens område i enlighet med framlagd plan anordnas av trädgårdsavdelningen vid Alnarp;

att för försöksverksamheten erforderliga byggnader m. m. uppföras och att därtill beviljas ett anslag av 102,000 kr. ;

att till täckande av de årliga kostnaderna för försöksverksamheten beviljas 19,000 kronor årligen samt

att en överassistent och en assistent tillsätts för försöksverksamheten.

Undervisning i trädgårdsskötsel för kvinnor.

För att få trädgårdarna att blomstra upp kring våra allmogehem och lanthem i allmänhet är det till kvinnorna man bör vända sig och söka hos dem väcka det intresse för trädgården, som så många kvinnor i gångna tider på ett förtjänstfullt sätt omsatt i handling. Kvinnan har nämligen stora förutsättningar att lyckas i detta värv. Den lilla husbehovsträdgården behöver trägen och daglig omvårdnad. Det är kvinnan, husmodern, som med biträde av kvinnliga tjänare och hemmavarande barn skall utöva denna vård. Utan att ingå på den sociala betydelsen av trädgårdsodlingen och kvinnans förmåga att genom arbete i trädgården fostra och intressera barnen, vilja sakkunnige dock framhålla, att trädgårdsarbetet i hög grad ligger för kvinnan och att trädgårdens produkter äro henne till ovärderlig hjälp vid utjämmandet av de dagliga omsorgerna för födan.

Kvinnans betydelse för trädgårdsodlingen.

Kännedomen om köksväxterna och deras användning tycks emellertid blott mycket långsamt kunna tränga fram i de mindre lanthemmen, och gäller detta i särskilt hög grad befolkningen i mellersta och norra Sverige. Men ju djupare den förståelse blir som kvinnan får för betydelsen av den roll trädgården spelar i socialt och ekonomiskt avseende, dess ivrigare anhängare skall hon bli av denna gren av jordbruket.

Som exempel på kvinnans betydelse för trädgårdsodlingen kan nämnas den finska föreningen Marthas verksamhet, som har till uppgift att tjäna som ett samband mellan kvinnor ur de olika folklagren, att verka för en bättre vård av hem och barn, för större skicklighet i kvinnlig handslöjd och i trädgårdsskötselns befrämjande. Marthaföreningens arbete på detta område har vunnit en utomordentlig popularitet i så gott som hela Finland, och man ser till och med mycket tydliga spår av dess verksamhet även på svenskt område, i Tornedalen. Enligt uppgift om Marthaföreningens verksamhet år 1914 anlades sagda år icke mindre än 659 nya trädgårdstäppor. Hela antalet Marthaträdgårdar, i vilka arbete under sagda år utförts, uppgick i det närmaste till 5,000 och summan av planterade träd och buskar till cirka 7,500. Omkring 100 inspektriser ha varit verksamma inom dessa grenar av Marthaföreningens arbete.

Man torde sålunda utan överdrift kunna säga, att kvinnans arbete på trädgårdsodlingens område redan visat sig äga synnerligen stor nationell betydelse, och hade det givetvis varit till ovärderlig nytta för hela vår folkförsörjning under den nu rådande kristiden, om hon mera allmänt varit så rustad, att hon förstätt att på alla sätt draga nytta av de resurser trädgården och täppan bjuder.

Från Tyskland föreligga f. n. synnerligen intressanta uppgifter rörande kvinnans insats på trädgårdsodlingens område. Hon har icke allenast allmänt fått inträde i de praktiska trädgårdsmästarnas led, utan hon har även erhållit statsmakternas tillstånd att avlägga examen vid såväl enskilda som statens trädgårdsskolor och institut, vilket ju med önskvärd tydlighet visar i vilken grad hennes arbete på detta område uppskattas.

Kvinnans
hittills varan-
de utbildning
i trädgårds-
skötsel.

Kvinnans arbete i trädgårdsodlingens tjänst har också i vårt land krönts med icke obetydlig framgång, och det antal skolor där mera elementär undervisning i trädgårdsskötsel meddelas åt unga kvinnor är ganska stort. Men mycket brister härutinnan. Särskilt är den utbildning som trädgårdslärarinnor erhålla vid våra lanthushållsskolor icke på långt när tillräcklig. Vad vidare beträffar den kompetens trädgårdslärarinnor vid våra folkhögskolor besitter, är denna i regeln ganska svag. Vid våra statsunderstödda trädgårdsskolor äga visserligen kvinnor tillträde även till de ordinarie lärokurserna, och en del hava under årens lopp även utexaminerats därifrån. Men förhållandena äro dock sådana, att man icke kan tänka sig att kvinnor i någon nämnvärd utsträckning där kunna få utbildning. Utrymmet tillåter det först och främst icke, och då det knappast bör anses nödvändigt att de kvinnliga trädgårdseleverna ha samma praktiska förkunskaper som de manliga, emedan deras blivande verksamhet i regeln är annorlunda än de senares, är detta ett skäl varför en särskild trädgårdsskola för kvinnor snarast bör inrättas.

För att emellertid en välordnad undervisning i trädgårdsskötsel för kvinnor skall kunna komma till stånd är hjälp från statens sida alldeles nödvändig, och vad som redan frambållits rörande den allmänna betydelsen av kvinnlig verksamhet på detta område motiverar till fullo en sådan framställning.

Då därjämte ett förslag framkommit från Sveriges Moderata Kvinnoförbunds styrelse att anställa tvenne hemkonsulenter i vart och ett av rikets 26 hushållningssällskap, är det — om detta förslag vinner bifall av statsmakterna — även alldeles nödvändigt att dessa, som bl. a. få till uppgift att undervisa i trädgårdsodling och i trädgårdsprodukternas tillvara-

tagande, få betydligt bättre utbildning och kompetens i detta fack än vad de hittillsvarande kvinnliga läroanstalterna kunnat bjuda.

Såsom torde vara känt utbildas våra lanthushållningslärarinnor dels vid Fredrika-Bremerförbundets lanthushållningsskola vid Rimforsa, dels vid Faekskolan för huslig ekonomi i Uppsala och dess lantgård Brogård. Även om båda dessa skolor äro synnerligen väl ägnade att utbilda lärarinnor i egentlig lanthushållning, så råder det icke ringaste tvivel om att den undervisning som meddelas i trädgårdsskötsel icke är tillfyllest och torde ej heller kunna bli bättre än den nu är, emedan båda skolorna sakna de nödvändigaste förutsättningarna härför. För att trädgårdsundervisningen skall kunna bli sådan, att blivande hemkonsulenter skola känna sig sin uppgift som rådgivare även på trädgårdsodlingens område vuxna, kräves en ganska allsidig praktisk kännedom om de spörsmål i trädgårdsodling, som möter dem vid lanthemmen. Och då båda dessa skolor äro så belägna, att man omöjligt kan tänka sig trädgårdsodlingen där så bedriven som den i nu berörda syfte nödvändigtvis måste vara, och inga utvecklingsmöjligheter i någon riktning förefinnas, är det sakkunniges övertygelse att den egentliga undervisningen i trädgårdsskötsel icke allenast måste avsevärt utökas utan även förläggas till sådan plats, där en allsidig praktisk undervisning i frukt-, grönsaks- och blomsterodling kan meddelas. Dock skulle en sådan förflyttning av trädgårdskursen icke behöva lägga hinder i vägen för att den elementära undervisningen fortfarande bedrivs vid resp. lanthushållningsskolor, Rimforsa och Brogård, i samband med hemkonsulenternas allmänna undervisning.

Frågan är nu var eu trädgårdsskola för kvinnor lämpligen bör förläggas.

För några år sedan skänkte fru Bergman-Österberg sin vid Båstad belägna egendom, nu kallad Apelhyd, till Fredrika-Bremerförbundet för att där upprätta en fruktodlingsskola för kvinnor. Under tre års tid har ock undervisning där bedrivits i sådana grenar av trädgårdsodlingen, som äga speciellt värde för hemträdgården, och det antal unga kvinnor som besökt den där anordnade 7 månader långa kursen har uppgått till i medeltal 10 årligen.

Förslag till
lämplig plats
för stats-
understödd
kvinlig
trädgårds-
skola.

Denna egendom, som har en areal av omkring 20 ha, är utan tvivel den bästa tänkbara för det av donator åsyftade ändamålet, undervisning i trädgårdsodling för kvinnor. Där finnas nämligen icke allenast de allra bästa förutsättningar för att rationellt bedriva en allsidig trädgårdsodling, emedan läge och jordmån äro sådana att något bättre knappast torde kunna

uppbbringas i hela riket, utan även övriga förhållanden äro så idealiska som man gärna kan tänka sig det för en dylik undervisningsanstalt. Sålunda finnes på egendomen icke mindre än omkring 800 st. 11 år gamla fruktträd av olika slag och sorter. Arealen är så stor att alla utvecklingsmöjligheter förefinnas t. ex. för att anlägga särskilda mönsterträdgårdar, i storlek passande för medelstora och mindre lantbruk som ock för egna hem. Vidare är Sveriges förnämsta fruktodling Småryd belägen strax intill Apelryd, och antalet mönstergillt anlagda och skötta trädgårdar vid Norrviken, Båstad och Malen är icke obetydligt. Och då årligen ett stort antal nya småträdgårdar anläggas därstädes, torde gynnsamma tillfällen för elever kunna beredas att icke allenast biträda vid uppgörandet av förslag till sådana utan även få deltaga i det viktiga praktiska arbetet vid nyanläggningen av trädgårdar. Med sitt läge i vår på goda och välskötta trädgårdar av alla slag rikaste provins är även detta ur undervisnings-synpunkt synnerligen lyckligt. Och slutligen tillkommer en ytterligare gynnsam omständighet: Apelryd är beläget i en utomordentligt vacker natur, vilket utan tvivel är ägnat att bereda trevnad och arbetsglädje åt eleverna.

Av ovannämnda orsaker har sakkunniges uppmärksamhet riktats på Apelryd såsom varande alldeles särskilt väl lämpad som undervisningscentral i trädgårdsskötsel för kvinnor, icke allenast för sådana som önska utbilda sig till hemkonsulenter utan även för sådana, som helt vilja ägna sig åt trädgårdsyrket, d. v. s. antingen vilja bli lärarinnor i trädgårdsskötsel eller för annat ändamål önska förskaffa sig grundlig praktisk och teoretisk utbildning. Härvid är dock att märka, att sakkunnige ännu äro i saknad av visshet, huruvida Fredrika-Bremerförbundet vill upplåta sin egendom till sagda ändamål. Men det förslag som nedan framlägges är sådant, att det kan finna tillämpning på vilken annan för allsidig trädgårdsodling lämplig plats som helst.

Förslag till
undervis-
ning.

Då emellertid undervisningen för dessa grupper studerande icke kan bedrivas gemensamt har det ansetts lämpligt upprätta olika förslag till undervisningens ordnande, och vilja sakkunnige för den skull framlägga följande förslag.

Undervisningsplan för hemkonsulenter.

Inträdes-
fordringar.

För inträde i kursen fordras: att med godkända betyg hava genomgått en tvåårig hemkonsulentkurs sådan den nu är anordnad vid Rimforsa och Brogård och därutöver äga ett års praktik i trädgårdsskötsel.

Teoretisk undervisning:

Undervisningsplan.

<i>Fackämnen:</i>	Föreläsningar timmar	Demonstrationer och övningar timmar
Köksväxtodling	60	25
Blomsterodling på kalljord inomhus }	25	25
Fruktodling och fruktkännedom	60	40
Trädgårdsanläggning	25	25
Konservering och tillredning av trädgårdsalster	20	—
Biskötsel	5	10
Blomsterdekoration	5	15
 <i>Grundläggande ämnen:</i>		
Botanik (inkl. växtförädling och växtsjukdomar)	40	20
Entomologi	20	10
Jordarts- och gödsellära	20	—
Ritning	—	40
Fältmätning	—	40
Pedagogik: föredragningsövningar över ämnen tillhörande trädgårdsskötseln	—	18
demonstrationsövningar i konservering och grönsakstillagning m. m.	—	18
	Summa 280	286

Praktiskt arbete:

Köksväxtodling,
Fruktodling,
Blomsterodling på fritt land och i boningsrum,
Trädgårdsanläggning (avseende mindre trädgårdar),
Konservering och tillredning av trädgårdsalster.

Eleverna böra dessutom äga tillfälle att under lärarinnors ledning företaga studieresor till framstående närbelägna trädgårdar.

Förutom de här föreslagna ämnena vore önskligt, att någon undervisning i hembygdsvärd kunde meddelas i samband med kursen.

Undervisningsplan för två-årig kurs i trädgårdsodling för kvinnor.

Inträdes-
fordringar.

För tillträde till kursen fordras: att hava allvarligen deltagit i förekommande praktiska arbeten under fackmans ledning i minst två år i trädgårdar, därav minst ett helt år i större handelsträdgård, och därigenom förvärvat vana och färdighet i utförandet av alla vanliga trädgårdsarbeten. Vidare bör sökande hava fyllt 21 år samt kunna förete läkarbetyg om god hälsa och tillräckliga kroppskrafter för utförande av trädgårdsarbete, samt hava avlagt real- eller normalskoleexamen.

Undervis-
ningsplan.

Teoretisk undervisning:

	1:sta året.		2:dra året.	
	Föreläsningar timmar	Demonstrationer och övningar timmar	Föreläsningar timmar	Demonstrationer och övningar timmar
Välskrivning (rundskrift o. etikettskrivning)	—	15	—	—
Bokhålleri o. affärskorrespondens	—	—	—	40
Ritning (linearritning)	—	20	—	—
Växthusritning och växthuskonstruktion.....	10	20	—	20
Anläggningsritning.....	—	30	—	30
Botanik (inkl. växtsjukdomar).....	35	5	50	5
Zoologi (entomologi)	10	5	20	5
Kemi	30	10	—	—
Fysik och meteorologi	20	—	—	—
Geologi	10	—	—	—
Jordarts- och gödsellära	—	—	30	—
Fältnätning, avvägning och jords torrläggning ...	—	40	10	10
Trädgårdsanläggning	10	—	30	20
Köksväxtodling	40	15	10	10
Blomsterodling.....	30	10	30	10
Fruktodling på kalljord	20	30	30	30
» under glas.....	—	—	20	5
Fruktkännedom	—	—	20	10
Trädskoleskötsel	—	—	15	10
Fröodling och sortförädling.....	—	—	20	10
Binde- och dekorationskonst	—	20	5	20
Konservering och tillredning av trädgårdsalster ...	20	80	—	80
Biskötsel	5	10	—	—
Pedagogik	5	—	5	—
Föredragnings- och demonstrationsövningar	—	16	—	24
Summa	245	326	295	339

P r a k t i s k t a r b e t e :

Köksväxtodling,
 Fruktodling,
 Blomsterodling på fritt land, under glas och i boningsrum,
 Trädgårdsanläggning,
 Konservering och tillredning av trädgårdsalster.

Eleverna böra dessutom äga tillfälle att under lärarinnors ledning företaga studieresor till framstående närbelägna trädgårdar.

Undervisningen för såväl den 2-åriga kursen som hemkonsulentkursen Lärarkrafter.
 bör bedrivas dels av föreståndarinnan, dels av två ordinarie ämneslärarinnor och dels slutligen av en akademiskt bildad lärarkraft med undervisningsskyldighet företrädesvis i de naturvetenskapliga ämnena.

Då platsen för föreslagna kursers anordnande är privat egendom, Kostnadsberäkning.
 torde det icke kunna bli tal om att staten bidrager med några engångskostnader. Ett visst understöd för skolans utökande med vissa byggnader är utan tvivel behöfligt, men torde medel härför böra anskaffas genom jordägarens försorg. Däremot får det anses oundgängligen nödvändigt att staten bidrager till de årliga med skolans upprätthållande förenade kostnaderna på samma sätt och i samma utsträckning som till de manliga skolorna, ty att den kvinnliga undervisningen i trädgårdsskötsel ordnas på lika tillfredsställande sätt som den manliga bör ligga i statens intresse. Fördenskull vilja sakkunniga föreslå att staten bidrager till denna verksamhets upprätthållande med ett belopp av 10,000 kronor årligen.

Vad först beträffar elevantalet bör detta för hemkonsulentkursen Allmänna bestämmelser.
 bestämmas till 6 årligen och för den 2-åriga kursen till 10. Elever till den senare kursen torde till en början endast böra antagas vartannat år.

Förutom de här föreslagna ordinarie kurserna böra dessutom anordnas kortare specialkurser i likhet med dem som anordnas vid de manliga skolorna. Sålunda är det önskligt att kurser i köksväxtodling, i konservering och i sortering och packning av frukt anordnas varje år. Vid dessa kurser skulle de ordinarie lärarinnorna hava skyldighet undervisa.

För den praktiska undervisningens rationella ordnande torde skolan särskilt böra lägga an på så goda kulturer som möjligt, och får undervisningen under inga förhållanden ske så, att eleverna få var sin mindre

parcell att odla, såsom fallet är vid vissa in- och utländska trädgårdsskolor. Önskvärt är emellertid att vid skolan anordnas mönsterträdgårdar i olika storlekar. Den teoretiska undervisningen bör huvudsakligen vara förlagd till vinterhalvåret. Dock bör viss del av undervisningen i botanik och praktisk entomologi vara förlagd till sommaren, då även demonstrationer och exkursioner på regelbundna tider må företagas till bemärkta och i ett eller annat avseende intressanta trädgårdar.

Elevernas tid får ej upptagas av deltagande i hushållet eller andra göromål inomhus, lika litet böra de ägna sin tid åt skötseln av husdjuren.

Med stöd av vad som sålunda anförts få sakkunnige föreslå

att ett statsanslag av 10,000 kronor beviljas till upprätthållande av en trädgårdsskola för kvinnor (förslagsvis vid Apelryd), dock att sagda årliga belopp icke utbetalas förr än skolans innehavare vidtagit sådana åtgärder med avseende på byggnader m. m., att den föreslagna undervisningsplanen i sin helhet kan tillämpas samt

att som villkor för erhållande av statsanslag bestämmes att Kungl. Lantbruksstyrelsen äger rätt tillsätta tvenne ledamöter i skolans styrelse.

Undervisning i skolträdgårdsskötsel.

I en till statsrådet och chefen för Jordbruksdepartementet ställd skrivelse har styrelsen för Svensk Skolträdgårdsförening hemställt om åtgärders vidtagande till bättre undervisning i skolträdgårdsskötsel. Denna skrivelse har remitterats till trädgårdssakkunnige för avgivande av utlåtande.

Styrelsen för Svensk Skolträdgårdsförening yttrar i sin skrivelse:

»De lokala myndigheterna ställa sig oförstående till detta arbete och lämna ej gärna något understöd, vare sig ekonomiskt eller annat. Lärarna sakna ofta nödiga kunskaper för att med framgång ägna sig åt arbetet med skolträdgården. Detta beror stundom på mindre god undervisning i detta ämne vid seminarierna men egentliga orsaken torde vara, att trädgårdsskötseln betraktas såsom mindre viktig, något, som man så litet som möjligt vill syssla med under seminarietiden, dessutom vet ju ej heller den blivande läraren, om han får någon direkt nytta av sina kunskaper i detta ämne, allt bidragande till att man på många håll knappast tar denna sak på fullt allvar.

Det är därför synnerligen glädjande, att Riksdagen beviljat så betydande summor till fortbildningskurser i trädgårdsskötsel för folkskollärare.

Men hur goda kunskaper läraren än må besitta, så blir dock arbetet i skolträdgårdarna till ringa eller ingen nytta (kanske hellre till skada), så länge ej arbetet under sommaren är tillfredsställande ordnat. En skolträdgård, i vilken värarybetet utföres under maj månad, och som sedan lämnas så gott som åt sig själv hela sommaren till höstterminens början, är icke blott till ingen nytta utan fastmer till skada även för den omgivande bygden. Skall det vara någon idé med trädgårdsskötseln, så måste något göras för sommararbetets ordnande. Detta kan ske därigenom, att läraren erhåller skälig ersättning för sommararbetet. Det vore för den skull önskvärt, att trädgårdsskötseln likställdes med slöjden, så att ett visst statsbidrag utgick för varje barn, som deltagar i trädgårdsarbetet.

Ett annat allmänt önskemål torde vara, att en yrkeskunnig men på samma gång pedagogiskt bildad konsulent anställdes, vilken hade till uppgift att meddela råd och upplysningar, utarbета ritningar och planer m. m.».

Det torde vara obestriddigt att de här påpekade missförhållandena verkligen föreligga. Visserligen har under de senaste åren dels genom de med statsbidrag anordnade fortbildningskurserna i skolträdgårdsskötsel, dels också genom förbättrad undervisning i detta läroämne vid några seminarier lärarnas utbildning i skolträdgårdsskötsel något förbättrats. Ävenså har förståelsen för trädgårdsskötselns stora betydelse som uppfostringsmedel i skolan där och var börjat tränga igenom, så att, åtminstone på enstaka platser, från de lokala myndigheternas sida allt, som rimligtvis kunnat begäras, åtgjorts för åstadkommande av en välordnad undervisning i skolträdgårdsskötsel.

Men även om där och var kan påvisas att goda ansatser gjorts för att erhålla mönstergilla skolträdgårdar och för förbättrad undervisning i skolträdgårdsskötsel, måste dock fastslås, att förhållandena i sin helhet icke blott äro otillfredsställande utan rent av bedrövliga.

Skolträdgårdar.

Av Folkundervisningskommitténs betänkande av den 1 aug. 1914 (del IV, sid. 352) finner man att under läsåret 1908—1909 av rikets samtliga 5,941 folkskolor (Stockholms stads ej inberäknade) endast i 2,267 eller 38,16 % meddelades undervisning i trädgårdsskötsel. Granskar man förhållandena i de olika länen, finner man att i Göteborgs och Bohus län under samma läsår meddelades undervisning i trädgårdsskötsel endast i 16,55 % av länets samtliga folkskolor, i Hallands län 36,36 %, i Värmlands län 21,2 %, i Örebro län 28,31 % o. s. v.

Skolträdgårdar funnos vid samma tid endast vid 977 folkskolor eller 16,45 %. I verkligheten äro förhållandena ännu sämre än vad dessa uppgifter visa, då endast en bråkdel av dessa skolträdgårdar kunna betraktas som verkliga sådana.

Det torde vidare utan överdrift kunna påstås att det stora flertalet av vårt lands s. k. skolträdgårdar äro icke blott illa anlagda och underhållna utan även på grund av läge och jordmån mer eller mindre olämpliga för sitt ändamål.

Beträffande skolträdgårdarnas anläggning lärer det icke vara möjligt få någon ändring till det bättre med mindre än att från statens sida sådana föreskrifter lämnas, att nödig garanti erhålles för att skolträdgårdarna dels utläggas på härför tjänlig jord, dels också att själva anordningen av trädgårdarna utföras på sådant sätt, att dessa bliva lämpade för sitt ändamål. Dock torde det näppeligen vara lämpligt att de utföras schablonmässigt efter s. k. normalritningar.

I samband med ovan antydda föreskrifter torde det dock vara nöd-

vändigt att sådana åtgärder anbefalles, att full säkerhet vinnas för att skolträdgårdarna erhålla nödig vård även under de tider, da undervisningen ej pågår. För vinnande av detta mål är nog enda utvägen att lärarna erhålla skälig ersättning för sitt arbete i skolträdgården under sommaren. Detta skulle vara att handla i likhet med vad som redan äger rum beträffande undervisning i slöjd, där vederbörande lärare för detta sitt arbete, som ej ingår i hans obligatoriska tjänstgöring, tillerkännes särskild ersättning, och synes således endast vara att följa redan förefintliga bestämmelser i ett fullkomligt analogt fall. Likaså torde det bliva nödvändigt att föreskrift lämnas om skoldistrikts skyldighet att lämna anslag för bestridande av de med skolträdgårdsundervisningen förenade särskilda årliga kostnader för t. ex. frön och växter, gödsel, redskap o. s. v.

Beträffande anställandet av en särskild konsulent för skolträdgårdarna, så torde icke kunna förnekas att en sådan konsulentverksamhet — under förutsättning av att härför lämplig person kunde erhållas — skulle kunna bliva av synnerligen stor betydelse för främjandet av skolträdgårdsskötseln; men det kan dock ifrågasättas huruvida icke den frågan, åtminstone för en tid framåt, lämpligen kunde lösas på annat sätt. Inspektion.

Det är nämligen uppenbart att *en* konsulent icke skulle kunna komma i tillfälle att besöka så synnerligen många skolor under ett år, och värdet av exempelvis granskning och fastställande av ritningar till skolträdgårdar, utan att konsulenten varit i tillfälle att taga platsen i okulärbesiktning, torde bliva ganska minimal. Åtminstone tills man vunnit mera erfarenhet på detta område torde frågan kunna lösas på så sätt, att där så befundes lämpligt och tillgång funnes till därför kompetent folkskollärare, denne av folkskoleöverstyrelsen mot skälig ersättning förordnades såsom konsulent inom ett visst distrikt, eller ock att folkskoleinspektörerna ålades att även inspektera skolträdgårdarna, och att dessa inspektörer finge rätt att i de fall, då sådant ansågs nödvändigt, tillkalla sakkunnigt biträde.

För att önskat resultat av de föreslagna åtgärderna skall kunna vinnas, synes det emellertid vara nödvändigt, att den grundläggande utbildningen i trädgårdsskötsel vid seminarierna bättre ordnas än vad som för närvarande i en del fall är förhållandet. Folkskolläro-
utbildningen
i trädgårds-
skötsel.

Enligt nu gällande stadga för statens folkskoleseminarier fordras för att bliva anställd som lärare i trädgårdsskötsel vid folkskoleseminarium: »att förete betyg om god kunskap och erfarenhet i vad till trädgårds an-

läggning och vård hörer. Att dessa kompetensvillkor icke äro tillfredsställande är ju lätt att inse.

Lärarelönenämnden föreslår också i sitt betänkande av den 31 aug. 1914 följande kompetensvillkor: »att hava genom betyg över avlagd examen eller annat intyg styrkt sig äga en allmänbildning, motsvarande i huvudsak i realskolan meddelade kunskaper, samt att under minst två läsår med nit och skicklighet hava tjänstgjort som lärare vid någon under offentlig kontroll stående läroanstalt; att hava avlagt avgångsexamen vid statens trädgårdsskola å Alnarp eller vid annan av Kungl. Maj:t för ändamålet godkänd trädgårdsskola ävensom hava förvärvat kännedom om skolträdgårdsskötsel samt erforderlig undervisningsskicklighet.»

Som synes äro kompetensvillkoren i detta förslag väsentligt skärpta och motsvara också förvisso alla rimliga fordringar som kunna ställas på kompetens för lärarebefattning i trädgårdsskötsel vid folkskollärareseminarium.

Ett av de föreslagna villkoren torde t. o. m. icke utan olägenhet kunna kvarstå. Det är nämligen knappast tänkbart att det kommer att finnas tillräckligt med kompetenta aspiranter till dessa lärarebefattningar, om villkoret om två års tjänstgöring vid någon läroanstalt kommer att fastställas att gälla redan vid första anställningen.

Skulle däremot detta villkor så tillämpas, att i övriga avseenden kompetenta sökande först förordnades såsom extra lärare under två års tid för att därefter kunna antagas till ordinarie, synes mot detsamma intet vara att invända.

Vidare vill det synas som om villkoret att hava genomgått någon statens trädgårdsskola icke alldeles oförändrat bör bibehållas. Icke så att förstå, att det skulle vara önskligt att fordringarna på verklig fackkunskap skulle sänkas. Tvärtom hålla sakkunnige före att det vore synnerligen välbetänkt, att när den föreslagna högre läroanstalten i trädgårdsskötsel kommer till stånd, bland kompetensvillkoren för att bliva antagen som lärare i trädgårdsskötsel vid folkskoleseminarium inryckes genomgående av sådan högre kurs. Men för dessa eventuellt blivande lärare bör den möjligheten icke vara utesluten, att på annat sätt än genom att helt följa en trädgårdsskolas kurser vinna inträde i den högre kursen.

Då sakkunnige således i allt väsentligt instämman i lärarelönenämndens förslag, bör det dock framhållas, att ett fastställande av skärpta fordringar på kompetens icke får medföra, att de redan i tjänst varande lärare i trädgårdsskötsel, vilka visat sig äga goda förutsättningar för och med

framgång handhaft denna sin verksamhet, bliva skilda därifran. Det är nämligen ett känt faktum, att vid vissa seminarier äro redan nu anställda lärare, som äro i alla avseenden fullt skickade för sin befattning, ehuru de icke skulle kunna prestera de meriter, som föreliggande förslag uppställer som kompetensfordringar.

En väsentligt bidragande orsak till att man hittills vid folkskoleseminarierna oftast icke kunnat erhålla fullt kompetenta lärare för undervisning i trädgårdsskötsel torde vara den låga avlöningen.

Även i Lärarelönenämndens förslag äro dessa lärares löner för knappt tilltagna för att locka verkligt dugliga sökande. Lärarelönereglernas nämnden synes nämligen ha lagt assistenternas vid våra trädgårdsskolor och herregårdsträdgårdsmästarnas löneförhållanden till grund för sitt förslag. Härvid är dock att märka, att assistentbefattningarna vid trädgårdsskolorna icke i det förslag, som ursprungligen låg till grund för trädgårdsskolornas utgiftsstat, betraktades som annat än övergångsbefattningar. Så t. ex. ha dessa befattningar vid Alnarp endast varit avsedda för ogifta personer; och att jämställa lärarna i trädgårdsskötsel vid folkskoleseminarierna med herregårdsträdgårdsmästarna torde få anses alldeles orimligt. Tvärtom torde de i fråga om avlöningsförmåner böra jämställas med de hos Hushållningssällskapen anställda trädgårdskonsulenterna och detta så mycket mera, om kompetensfordringarna vid deras anställande göres analoga med dem som föreslagits för sådana konsulenter.

På grund av vad sålunda anförts, få sakkunnige föreslå att vid utfärdande av bestämmelser rörande ordnande av en förbättrad skolträdgårdsskötsel följande synpunkter tagas i beaktande:

att i bestämmelser rörande skolhusbyggnader inryckes föreskrift om att tomt skall väljas med hänsyn jämväl till dess lämplighet för skolträdgårdsanläggning;

att i bestämmelser rörande granskning och godkännande av ritning till ny folkskolebyggnad införes föreskrift därom, att plan till skolträdgård och skolträdgårdsskötselns anordning även skall granskas och fastställas;

att vid anläggning av skolträdgårdar hänsyn tages till att jordmån, förlägningsplats m. m. bliva valda med hänsyn till ändamålet med anläggningen;

att åt de folkskollärare, som leda undervisning i trädgårdsskötsel, beredes ersättning för deras arbete för vidmakthållande av skolträdgården;

att bestämmelser utfärdas därom, att det åligger vederbörande skoldistrikt att lämna tillbörligt anslag för bestridande av löpande utgifter för skolträdgårdsskötseln (för frön, växter, gödsel o. d.);

att erforderlig inspektion och kontroll anordnas såväl rörande undervisning i trädgårdsskötsel som anläggning och skötsel av skolträdgårdarna;

att beträffande undervisningen i trädgårdsskötsel vid folkskolelärareseminarierna hänsyn toges till fordringarna på fakkunskap hos vederbörande lärare, samt

att lärare i trädgårdsskötsel vid folkskolelärareseminarierna i avlöningshänseende jämföras med länens trädgårdskonsulenter, såsom sakkunnige i annat sammanhang föreslagit.

Lånefond för bevattningsanläggningar.

Bland trädgårdsodlare har det länge varit ett önskemål att genom statens försorg erhålla billiga lån särskilt för bevattningsanläggningar i trädgårdarna. Då det är känt, att en väl bevattnad trädgård kan lämna ägaren en betydligt högre avkastning än utan bevattning, allra helst under torra somrar, inser man väl, hur önskligt det vore att dylika anläggningar kunde utföras i stor utsträckning i vårt land. Då emellertid våra svenska trädgårdsodlare i regeln ha mycket små resurser, äro de oftast icke i stånd att på egen hand utföra dylika anläggningar. Emedan trädgårdsodling icke betraktas som industriell verksamhet, ha vidare trädgårdsodlarna mycket svårt att härför erhålla vanliga banklån.

I andra länder såsom Amerika, Italien och Tyskland har man i stor utsträckning anlagt bevattningsanordningar, och redan 1899 lågo i 11 av de västra staterna i Nordamerika 141,000 hektar fruktträdgårdar under regelbunden bevattning. Överallt, där ett ändamålsenligt bevattningssystem införts, har det också visat sig att det väl betalat sig. Det finnes tyska fruktodlare, som genom införande av ordnat bevattningssystem fått fruktträdgårdens avkastning ökad med 100 %.

Det torde icke kunna förnekas att konstgjord bevattning också i vårt land skulle kunna betala sig, även om anläggningskostnaderna skulle ställa sig jämförelsevis höga.

Då det genom erfarenhet från utlandet visat sig att bevattningsanläggningar betala sig så väl, borde detta redan i och för sig vara en tillräcklig sporre för svenska odlare att på egen hand åstadkomma sådana. Men sakkunnige vilja häremot framhålla, att där dylika bevattningsanläggningar utförts i utlandet är det i regeln kapitalstarka bolag, som äro ägare till stora trädgårdsområden. Dylika förefinnas icke i vårt land, utan är det som nämnt huvudsakligen småodlare, vilka skola förse oss med trädgårdsalster.

Sakkunnige tillåta sig även framhålla, att staten lämnar lån till bildande av egna hem. Då emellertid arealen till dessa egna hem är så liten, att odlarna ofta icke kunna existera med mindre än att de övergå till det intensivaste utnyttjande av jorden, nämligen trädgårdsskötsel, så vore det säkerligen välbetänkt, om staten genom lån till bevattningsanlägg-

ningar understödde dem i denna strävan, ty utan bevattning komma odlarna ofta icke långt med sina frukt- och köksväxtkulturer. För övrigt ha trädgårdsodlarna icke själva utvecklat föreningsväsendet så, att de därigenom kunna förskaffa lån.

Även kan framhållas, att lån beviljas för täckdikning, vilket torde få anses vara analogt med lån för bevattningsanläggningar. Med tanke härpå ha också de nedan föreslagna bestämmelserna utarbetats i likhet med dem som gälla för täckdikningslån. Vidare beviljas genom hushållningssällskapen lån till fiskebåtar, och då denna låneverksamhet fortfar och resultatet därav visat sig vara synnerligen gott, talar även detta till förmån för beviljande av statslån vid utförande av bevattningsanläggningar. Den real-säkerhet som kan erbjudas för lånens beviljande torde även kunna bli tillfredsställande.

Det är sålunda ur alla synpunkter högst angeläget att lån beviljas trädgårdsodlare vid anläggande av bevattningsanordningar, särskilt med tanke på att svensk jord bör på det intensivaste utnyttjas för tillgodoseende av behovet av livsmedel inom landet.

Det har även på vissa håll framhållits önskvärdheten av att billiga lån beviljades i och för växthusbyggnader, och har det påpekats, att trädgårdsmästare ofta ha att dragas med ogynnsamma lån för dylika, enär deras verksamhet av bankerna icke betraktas som industri. Sakkunnige anse sig emellertid icke kunna tillstyrka förslag om lån i sagda riktning, enär lyxkulturer, som drivas i växthus, ej få anses vara av den ekonomiska betydelse, att staten bör taga hand om dem. Även om köksväxter produceras i växthus, så äro dessa utan nämnvärd betydelse ur folknärings-synpunkt.

För att trädgårdsodlare skall kunna komma i åtnjutande av föreslagna lån bör ställas följande fordringar:

1:o) att de naturliga förutsättningarna beträffande jordens beskaffenhet och läge garantera att en bevattningsanläggning kan bli effektiv och lönande;

2:o) att lånesökaren visar sig besitta nödiga insikter och vara känd för skötsamhet och ordentlighet;

3:o) att säkerheten skall bestå av realsäkerhet i form av fastighetsinteckning eller ock borgen av minst 2 vederhäftiga personer;

4:o) att själva planen över anläggningen bör omsorgsfullt prövas, så att man endast befrämjar uppkomsten av solida, praktiska och ekonomiskt bärande anläggningar. En av huvudsynpunkterna är, att man får till stånd mönsteranläggningar och företag, som kunna tjäna till förebilder.

Till grund för dylika bevattningslåns beviljande vilja sakunnige föreslå:

att en lånefond på 50,000 kr. upprättas att utlämnas såsom lån för bevattningsanläggningar i trädgårdar;

att lån förmedlas genom hushållningssällskapen;

att räntan utgår med 5 %;

att amorteringen börjar efter 2 år samt sker därefter med $\frac{1}{8}$ av kapitalet årligen;

att lån icke utlämnas till större anläggningar än för högst 10 hektar trädgårdsodling;

att lån beviljas lika för ägare eller brukare av jord, dock beträffande de senare under förutsättning att amorteringstiden ej utsträcker över brukningstidens längd;

att lån ej må beviljas till högre belopp än 4,000 kr. och icke uppgå till mer än 80 % av den beräknade kostnaden;*

att plan och kostnadsförslag för bevattningsanordning skall vara uppgjord av sakkunnig av låneförmedlare godkänd person, och att lån utlämnas i sin helhet först sedan material och arbete granskats och godkänts av låneförmedlarens ombud.

* Vid beräkning av denna kostnad upptages såväl kostnaden för bevattningsplanens uppgörande, anskaffande av material, maskinella anordningar och uppsamlingsbassänger som ock all installering och därmed förenat arbete.

Premiering av trädgårdar hos mindre jordbrukare och lägenhetsinnehavare.

Premiering av trädgårdar har av enstaka hushållningssällskap upptagits som ett betydelsefullt medel att väcka intresse för trädgårdsodlingen. Skönhetsvården och trevnaden vid stugor och gårdar behöver, såsom herr *Linders* i sin förut berörda motion (N:r 186) i riksdagens andra kammare 1917 framhållit, initiativ och ledning, liksom även odling av frukt och grönsaker kräver mera planmässighet.

Det torde vara en allmänt känd sak, att premiering av småbruk gjort och fortfarande gör en ovärderlig nytta för vårt lands mindre jordbrukare. Det ligger då nära till hands antaga att något motsvarande skulle genom hushållningssällskapens försorg mera allmänt kunna komma trädgårdsskötseln till godo, därvid särskild vikt lades vid ekonomiskt bedriven frukt- och köksväxtodling, som under ej alltför ogynnsamma lokala förhållanden bör vara de mest lönande grenarna av trädgårdsodling, allra helst om man tager i betraktande, att mindre fackkunskap därvid erfordras än vid andra grenar av sagda näringsområde.

Trädgårdsodlaren har man hittills sökt sporra till nya ansträngningar huvudsakligen genom tävlingar vid utställningar. Dessa utställningar ha visserligen gjort och göra väl fortfarande en icke oväsentlig nytta, men den frågan torde alltid kunna uppställas, om de, som från utställningen hemfört de högsta prisen, genom sina kunskaper och arbetsamhet verkligen varit de mest förtjänta därav. Vid personligt besök hos odlaren blir en rättvis värdesättning härav betydligt lättare att fullt riktigt utföra, på samma gång som råd och upplysningar från kompetent håll för verksamhetens framtida utveckling kunna lämnas.

Om emellertid en sådan premiering skall ha utsikt att verkligen göra den nytta som därmed åsyftas, måste helt visst staten lämna sitt stöd, så att den kommer att ske mera allmänt och efter i huvudsak enahanda bestämmelser.

Såsom i det föregående framhållits ha vissa hushållningssällskap upptagit sådan premiering bland mindre jordbrukare på sitt program, och hava sakkunnige från Stöckholms, Skaraborgs, Kronobergs och Malmöhus läns hushållningssällskap inhämtat de uppgifter, som de vilja lägga till grund för följande förslag till

Reglemente

*för premiering av trädgårdar hos mindre jordbrukare och lägenhetsinnehavare
i län.*

§ 1.

..... läns hushållningssällskap anordnar premiering av trädgårdar tillhörande mindre jordbrukare och lägenhetsinnehavare i sagda län för att därigenom befrämja en lönande trädgårdsskötsel.

§ 2.

För premieringens verkställande bildar varje hushållningssällskaps område ett huvuddistrikt, som indelas i två eller tre premieringsdistrikt, inom vilka premieringen vart annat eller vart tredje år återkommer.

1:sta distriktet omfattar	härader.
2:dra » »	»
3:dje » »	»

§ 3.

Premieringen verkställs av en nämnd, bestående av tre personer, ordförande och en ledamot (tillika sekreterare, i regel länskonsulenten), vilka utses av hushållningssällskapets förvaltningsutskott och äga skyldighet att tjänstgöra inom hela huvuddistriktet, samt en ledamot, som utses av gille, kretsavdelning, kontrakt eller annan underavdelning av hushållningssällskapet och äger tjänstgöringsskyldighet endast inom området för sin valkrets.

Premieringsnämnd må dock, därest lantbruksstyrelsen, på därom av hushållningssällskap gjord framställning, sådant medgivit, bestå av endast två utav sällskapets förvaltningsutskott för hela distriktet utsedda personer, därav en ordförande. I detta senare fall äger hushållningssällskapet bestämma, huru förfaras skall, i händelse nämndens ordförande och ledamot äro av olika mening.

Vid val av ordförande och ledamot i premieringsnämnd utses jämväl erforderligt antal suppleanter.

Samtliga dessa val skola avse en tid av tre år.

§ 4.

Det åligger nämnden:

att verkställa premieringen i enlighet med detta reglemente samt de

närmare föreskrifter, hushållningssällskapet eller efter uppdrag av detta, dess förvaltningsutskott kan hava meddelat;

att inom länet verka för en rätt uppfattning av och ökat intresse för premieringen och dess ändamål;

att vid premieringarna meddela råd och upplysningar;

att årligen före den 1 november till hushållningssällskapet avgiva berättelse över premieringen, vilken berättelse även bör innehålla beskrivning över några premierade trädgårdar av mera allmänt intresse.

Ordföranden åligger:

att uppgöra plan för nämndens resor;

att uppbära och till hushållningssällskapet redovisa av sällskapet anslagna medel;

att utdela tilldelade premier.

Sekreteraren åligger:

att föra nämndens skriftväxling;

att upprätta förteckning över i premieringen deltagande trädgårdar och i densamma införa nämndens bedömande.

Kretsavdelningsledamoten åligger:

att taga initiativ till premiering av trädgårdar samt anmäla personer, vilkas trädgårdar böra bli föremål för premiering;

att tillse att alla premieringsvärda trädgårdar inom distriktet komma att bedömas, samt

att mellan prisbedömningarna verka för god skötsel av trädgårdarna.

§ 5.

Hushållningssällskap har att för sitt område meddela de bestämmelser, som, utöver vad detta reglemente innehåller, erfordras för premieringen och densammas verkställande, särskilt ifråga om dagtraktamente och resekostnadsersättning åt premieringsnämndens ordförande och ledamöter samt om de särskilda föreskrifter, som äro erforderliga för uppnående inom distriktet av det med premieringen avsedda ändamålet.

De bestämmelser, som sålunda meddelas av hushållningssällskap, skola ofördröjligen delgivas lantbruksstyrelsen.

§ 6.

Som premie utdelas hushållningssällskapets diplom samt penningpris till följande belopp, av vilka staten betalar hälften, nämligen 1:sta pris 50 kr., 2:dra pris 30 kr., 3:dje pris 15 kr.

§ 7.

För premieringens verkställande gälla följande huvudgrunder:

1:o) endast inom länet bosatt mindre jordbrukare och lägenhetsinnehavare, som brukar en jordareal av högst 15 hektar, får delta i premiering;

2:o) jordbrukare eller lägenhetsinnehavare må icke för samma trädgård erhålla penningpris sammanlagt mer än fem gånger och, där sådana pris av olika grader utdelas, ej heller penningpris av samma grad, med undantag av dylikt pris av högsta graden, mer än tre gånger;

3:o) vid bedömning av trädgård för premiering skall avseende särskilt fästas vid fyllande av det egna hushållets behov av köksväxter, bär och frukt samt trädgårdens prydlighet och egenskap att giva trevnad och hägn åt hemmet.

Bedömningen sker efter poängsystem enligt här angivna tabell med siffrorna 0—10 för avdelningarna I och II samt 0—40 för avdelningarna III och IV.

	I pris lägst	II pris lägst	III pris lägst
<i>I. Frukträdgården jämte bärbuskar.</i>			
1. Grundläggande arbeten (skyddsanordningar, avdikning, djupkultur m. m.)	9	7	5
2. Skötsel (gödsling, beskärning, mellankulturer m. m., renhållning och besprutning)	9	7	5
3. Val av sorter och trädform (deras lämplighet i förhållande till jordmån och läge)	9	7	5
4. Ekonomi (bokföring, den ekonomiska planläggningen av det hela, räntabilitet)	9	7	5
	36	28	20
<i>II. Köksträdgården jämte bänkodling.</i>			
1. Grundläggande arbeten (skyddsanordningar, avdikning, djupkultur m. m.)	9	7	5
2. Skötsel (gödsling, växtföljd och kultur m. m.)	9	7	5
3. Val av sorter och deras lämplighet i förhållande till jordmån och läge	9	7	5
4. Ekonomi (bokföring, den ekonomiska planläggningen av det hela, räntabilitet)	9	7	5
	36	28	20

	I pris lägst	II pris lägst	III pris lägst
III. <i>Prydnadsträdgården</i> (vård och utseende)	21	15	9
IV. <i>Allmänt omdöme</i>	36	28	20

Sammandrag.

Avdelning I antal poäng.....	36	28	20
» II » »	36	28	20
» III » »	21	15	9
» IV » »	36	28	20
Summa poäng	129	99	69

§ 8.

Anmälan till deltagande i ifrågavarande premiering skall ske efter fastställda formulär, som av premieringsnämnden tillhandahållas. Ansökan skall vara till premieringsnämnden insänd senast den 1 juni det år premieringen är avsedd att hållas.

§ 9.

Besiktning av de till premiering anmälda trädgårdarna företages på tid, som av nämndens ordförande bestämmes, varvid dock iakttages att huvudbesiktningen bör äga rum i augusti månad, och skall premiering vara slutförd den 1 okt.

§ 10.

Mot premieringsnämndens beslut må talan icke föras.

I de trakter, där premiering av trädgårdar genom hushållningssällskapens eller enskilt initiativ redan utförts, har det otvivelaktigt visat sig, att den medfört åsyftat resultat, ehuru väl premieringens omfattning varit rätt blygsam. Om därför en premiering med hjälp av staten kunde komma till stånd, skulle helt visst ökningen av antalet välskötta trädgårdar i vårt land snart nog bli synnerligen stor, samtidigt som livsmedelsproduktionen i form av trädgårdsalster högst väsentligt skulle ökas.

Enligt föreliggande förslag till premiering av trädgårdar skulle endast lägenhetsinnehavare, d. v. s. hantverkare och liknande, och mindre jordbrukare, vars åkerareal ej överstiger 15 hektar, komma i åtnjutande av

premier i form av penningpris och diplom. Det finnes emellertid ofantligt många jordbrukare, vilkas jordareal överstiger den förutnämnda, samt villaägare vid stations- och andra mindre samhällen, vilkas trädgårdars skötsel och vård väl kunde behöva kraftigt påverkas. Det är ju alldeles uppenbart, att sådana trädgårdar, vilka på en del platser utgöra huvudparten, såväl beträffande den allmänna trevnaden som också i avseende på deras betydelse såsom förebilder och förmåga att påverka trädgårdsodlingen i sin helhet kunna spela en nog så viktig roll för en orts trädgårdsodling. Det synes därför vara synnerligen önskvärt att även sådana trädgårdar kunde bli föremål för premiering, ehuru väl härför statsmedel näppeligen bör komma till användning. Sakkunnige vilja däremot fästa uppmärksamheten på lämpligheten av att hushållningssällskapen här gripa in och anslå medel till diplom.

Med stöd av vad som sålunda anförts få sakkunnige föreslå

att staten bidrager med halva kostnaden för de penningpris som genom resp. hushållningssällskap komma att utdelas vid premiering av trädgårdar hos lägenhetsinnehavare och jordbrukare, vars åkerareal icke överstiger 15 hektar.

Växtpatologisk inspektion och upplysningsverksamhet.

De enorma förluster, vilka växtsjukdomar och skadeinsekter årligen förorsaka trädgårdsodlingen inom vårt land, föranleda sakkunnige betona, att de åtgärder, som genom Statens försorg hittills blivit vidtagna, ej äro tillfyllest. Detta framgår bl. a. därav, att trots den verksamhet som Centralanstaltens för försöksväsendet på jordbruksområdet båda avdelningar för lantbruksbotanik och entomologi sedan flera år tillbaka bedrivit, kändomen om växtodlingens ovan antydda faror hos den stora massan växtodlare ännu är högeligen bristfällig, och till följd därav vidtagas blott mera sällan några kraftiga åtgärder mot trädgårdsväxternas fiender. Ännu saknas också för en hel del av våra viktigaste växtpatologiska frågor den grundläggande vetenskapliga experimentella utredningen.

Närmaste anledningen härtill torde vara den, att de medel, som stå till nämnda avdelningars förfogande, ej stå i rimlig proportion till deras mångsidiga och ansvarsfulla arbetsområde. Försök i större skala och på skilda håll inom landet hava därför av Centralanstaltens avdelningar för lantbruksbotanik och entomologi oss veterligt aldrig blivit utförda, och tjänstemännens kontakt med den stora allmänheten har hittills på grund av de obetydliga anslag, som äro avsedda för resor inom landet, varit ganska ringa, om vi bortse från den skriftliga informationsverksamheten, som förvisso i ej så ringa grad utövats.

Tack vare denna sistnämnda upplysnings- och rådgivande verksamhet hava nog enstaka mera upplysta trädgårdsodlare gripit sig an med åtgärder gentemot skadedjur och växtsjukdomar, men medvetandet om vikten av ett energiskt och planmässigt bekämpande av farsoterna har ingalunda trängt ned till den stora massan odlare. Vad ett omfattande försöksarbete under sakkunnig ledning ute i landet skulle betyda ej blott för utrönande av t. ex. de för vårt land mest passande utrotningsmetoderna utan ock som demonstration och väckelse för de okunnige, kan lätt inses. Odlarna skulle därigenom få ögonen öppnade för det faktum, att felslagna skördar mången gång skulle ha kunnat förekommas genom en rationell växtvård. Ett rikligare ekonomiskt stöd för utforskning av de odlade växternas sjuk-

domar och för spridning av kunskaper på detta område är därför ett nödvändigt led i arbetet för växtodlingens befrämjande och skulle verksamt bidra till minskandet av vårt nuvarande stora behov av import från utlandet.

Hand i hand med detta sakkunnighetens arbete bör nödvändigtvis också lagstiftningen träda. Detta betingas därav, att den enskildes målmedvetna arbete även på detta område bör skyddas. Ofta nog blir den enskilde växtodlaren arbete på bekämpandet av fiender ur växt- och djurvärlden mer eller mindre resultatlöst, enär de närboende odlarna underlåta alla åtgärder, och då deras odlingar alltså utgöra farliga härdar för parasiter eller skadedjur, kan med skäl ifrågasättas, om ej på lagstiftningens väg de försumliga odlarna måste tvingas att vidtaga lämpliga åtgärder. Ej minst synes oss en lagenlig kontroll i de affärsdrivande växtodlingarna böra utövas, enär eljest dessa, som sprida växter över hela landet, lätt nog också kunna sprida ut för växtodlingen farliga parasiter ur växt- och djurvärlden. Exempel härpå finnas såväl från utlandet som från vårt eget land.

Lagar av denna innebörd finnas numera inom de flesta kulturländer sedan rätt lång tid tillbaka. I Tyskland exempelvis utfärda myndigheterna, när och där så behöves, påbud om allmänt utrotande inom viss föreskriven tid av vissa fruktodlingens fiender. Tvångsåtgärder synas sällan vidtagas, men lagenligt kunna utrotningsarbeten hos försumliga odlare på dessas bekostnad av myndigheterna utföras. Samma väg har vårt västra grannland Norge helt nyligen slagit in på, i det 1916 års »Lov om bekjæmpelse av skadeinsekter og plantesygdomme» bemyndigar jordbruksdepartementet eller den detta förordnar att utföra påbudet, men underlåtet utrotningsarbete »for vedkommendes regning og la beløbet indrive ved udpantning».

Att lagbestämmelser av antydd art skulle för vår trädgårdsodling bli till utomordentligt gagn, därom kan ej råda minsta tvivel. Men för deras effektiva tillämpning fordras samtidigt en ännu vidsträcktare upplysningsverksamhet än den som av statens institutioner för växtsjukdomar och skadedjur f. n. kan presteras.

Av synnerligen stor vikt för den svenska växtodlingens befrämjande vore inrättandet av en *lagenligt ordnad växtinspektion* rörande såväl det mellanfolkliga handelsutbytet som handeln med växter inom landet. Härom föreligger redan hos Kungl. Maj:t förslag och därom äga sakkunnige uppdrag att uttala sig.

Förslag till
lagstiftning
och inspek-
tion.

I en till statsrådet och chefen för Kungl. Jordbruksdepartementet ställd skrift av den 30 juni 1913 har prof. Jacob Eriksson dels hemställt om utfärdandet av lagbestämmelser för beredandet av skydd för vårt lands växtodlare mot vissa sjukdomar och skadedjur å kulturväxterna, dels framställt förslag till en organisation av en lagenligt skyddad växtinspektion för vårt land. Grundmotivet till förslagen är dels nödvändigheten för Sverige att följa de i de flesta civiliserade länderna antagna internationella reglerna för handelsutbytet av levande växter, dels ock kännedomen om de oerhörda förluster, parasiter ur växt- och djurvärlden årligen förorsaka på de odlade växterna. Båda dessa synpunkter äro tillfyllest utvecklade i prof. Erikssons skrivelse.

Genom remiss av den 5 juli 1913 anmodades Kungl. Lantbruksakademien yttra sig om prof. Erikssons förslag. Inom Akademien har uppgjorts tvenne förslag, ett av prof. E., i huvudsak överensstämmande med det av honom till Kungl. Maj:t ingivna förslaget, samt ett av föreståndarna för Centralanstaltens för jordbruksförsök avdelningar för botanik och entomologi, professorerna Ernst Henning och Albert Tullgren. Prof. Eriksson förordar inrättandet av en direkt under jordbruksdepartementet lydande särskild administrativ institution, de senare förslagsställarna förordade växtinspektionens intima sammanknytande med Centralanstalten för jordbruksförsök. I fråga om »lag för växtinspektionen» äro de Erikssonska och Henning-Tullgrenska förslagen i huvudsak överensstämmande, men torde det senare vara bättre avpassat för svenska förhållanden. De av herrarn Henning och Tullgren utarbetade förslagen till lag för och organisation av en eventuell svensk växtinspektion erhöilo också Kungl. Lantbruksakademiens förord.

Sedermera hava ovannämnda förslag av Kungl. Maj:t varit remitterade till Centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet, Kungl. Lantbruksstyrelsen, Kommerskollegium och Generaltullstyrelsen, varjämte även Hushållningssällskapens Ombud och Svenska Trädskoleägareföreningen avgivit yttrande. Samtliga dessa myndigheter och korporationer hava varmt tillstyrkt införandet av växtinspektion i vårt land samt ansluta sig i huvudsak till det av professorerna Henning och Tullgren utarbetade förslaget.

I fråga om till Kungl. Jordbruksdepartementet i detta ärende inkomna uttalanden vilja sakkunnige blott beröra tvenne, nämligen Hushållningssällskapens Ombuds samt Svenska Trädskoleägareföreningens yttranden. I det förra framhålles utan närmare motivering »att den här ifrågasatta institutionen skulle kunna anordnas under enklare former».

Härigenom anse ombuden, att en del besparingar särskilt beträffande nybyggnader skulle kunna åstadkommas.

I fråga om Svenska Trädskoleägareföreningens yttrande vilja sakkunnige blott understryka de synpunkter, som till motivering av ett snart införande av ordnad växtinspektion i vårt land i detsamma blivit uttryckta.

Vid *import av värtalster*, särskilt träd- och plantskolealster, hade föreslagits, att dessa skulle vara åtföljda av sundhetsintyg som villkor för införsel i landet. Centralanstaltens styrelse anser emellertid att tillsvidare »fordran på rent sundhetsintyg åtföljande försändningar icke böra uppställas som oundgängligt villkor för tillåtelse till införsel, utan det synes böra medgivnas, att försändelse av träd, buskar, krukväxter, som icke är åtföljd av intyg av föreskrivet innehåll, må, om inspektören så önskar, kvarhållas och granskas i tullen och i motsatt fall återutföras eller oskadliggöras.» Centralanstaltens styrelse torde härvidlag närmast ha tänkt på de svårigheter, som genom sträng fordran på sundhetsintyg skulle uppkomma vid handelsutbytet med länder, som ännu ej hava lagstadgad kontroll införd. Sakkunnige kunna emellertid ej dela denna uppfattning, då i dylika fall exportören, såsom även herrar Henning och Tullgren föreslagit, lätt av sakkunnig person i officiell ställning, exempelvis ledare av eller tjänsteman vid växtpatologisk institution, bör kunna anskaffa ett tillfredsställande sundhetsintyg. Vore fordran på ett dylikt ej obligatorisk, bleve hela inspektionen av importalster helt säkert förfelad. Blott undantagsvis torde man ha anledning antaga, att importören skulle ha lust påyrka granskning av importvaran i tullen, ty vid en sådan granskning måste ju de importerade växterna packas upp och få måhända ligga förvarade i tullen flera dygn, varigenom såväl tidsförlust som risk för växternas förstöring uppkommer. Härtill kommer, att svenska tullverket helt säkert finge väsentligt besvär genom beredandet av rum för en dylik granskning. Sakkunnige finna därför den av herrar Henning och Tullgren föreslagna utvägen vara den enda lämpliga för ifrågavarande fall, då därigenom importen ej kan bereda tullmyndigheterna några som helst svårigheter, och importen kan äga rum över vilken som helst av våra svenska hamnstäder eller gränsstationer. En absolut fordran på sundhetsintyg torde få anses så mycket mera nödvändigt som växtalster, vilka blott kommit in i landet, överfört smittosamma sjukdomar och skadeinsekter på inhemska växtslag, varpå bl. a. den så sorgligt beryktade krusbärsmjöldaggen lämnar exempel.

Beträffande inspektionen av de för försäljning *inom landet odlade växterna* bör denna, som Centralanstaltens styrelse framhåller, endast vara

obligatorisk i fråga om träd, buskar, ympkvistar, stieklingar och vildstammar, men synes det sakkunnige vara önskvärt, att, då så av odlaren påfordras, besiktning, i den mån den kan medhinnas, även må utföras beträffande andra växtalsters sundhetsgrad.

I avseende på *kostnaderna för inspektionen* vilja sakkunnige fästa uppmärksamheten på att den föreslagna anmälningsavgiften av 10 kronor för varje försändelse, avsedd för export, snarare bör utbytas mot en procentuell avgift, då ofta nog exportförsändelser äga ett mindre saluvärde än ovan föreslagna anmälningsavgift.

Inspek-
tionens
organisation.

Angående inspektionens organisation är densamma givetvis avhängig av den omfattning inspektionen kommer att få. Emellertid har för sakkunniges vidkommande endast förelegat frågan om växtpatologisk inspektion för trädgårdens kulturväxter. Centralanstaltens styrelse har i avseende på sättet för inspektionsväsendets anknytning till anstalten föreslagit, att inspektionen skulle uppdragas åt botaniska och entomologiska avdelningarna, vilka till följd därav skulle förstärkas med ett par nya tjänstemän. Ansvaret skulle enligt detta förslag bliva lagt på avdelningarnas båda föreståndare. Oavsett de olägenheter, som torde kunna uppkomma genom att uppdraga en administrativ verksamhet åt tvenne personer, finna sakkunnige förslaget förkastligt ur den synpunkten, att de båda avdelningsföreståndarna ej böra betungas med det utan tvivel stora ansvaret för inspektionen. De i vårt land uppträdande växtsjukdomarna och skadeinsekterna äro både många och för växtodlingen synnerligen farliga. En lång rad av outhärliga frågor av biologisk och praktisk art återstå ännu att utreda, icke minst i fråga om möjligheterna att på enklaste och billigaste sätt bekämpa växtsjukdomarna. Och under sådana förhållanden torde det icke vara till gagn att med ett vidlyftigt administrativt arbete belasta avdelningsföreståndarna.

Professorerna Henning och Tullgren hava framlagt ett annat av Kungl. Lantbruksstyrelsen förordat förslag att tillsätta en under Centralanstaltens styrelse direkt sorterande inspektör, åt vilken den administrativa delen av inspektionsväsendet uppdrages. Mellan denne inspektör och avdelningsföreståndarna skulle ett intimt samarbete äga rum. Därför borde dessa tre personer tillsammans bilda en *växtinspektionsnämnd*, av vilken de för inspektionen viktiga frågorna planläggas och, då så erfordras, framföras till Centralanstaltens styrelse. Ett sådant samarbete syntes desto nödvändigare, som växtinspektören under sina resor i landet bör utöva en rådgivande verksamhet, vilken bör stå i noggrann överens-

stämmelse med de erfarenheter och rön, som vunnits vid de båda mer-
omnämnda fackavdelningarna.

Sakkunniga finna icke dessa nu nämnda förslag antagliga varken be-
träffande praktisk organisation eller ur kostnadssynpunkt. För förläggandet
till Centralanstalten på ena eller andra sättet skulle påfordras avsevärd ut-
vidgning av dess avdelningar för botanik och entomologi och därtill kostbara
byggnader. Huvudargumentet emot dessa förslag är dock, att den ifråga-
satta inspektionen är av så administrativt praktisk art, att ett fastknyttande
vid en vetenskaplig institution med vetenskapliga arbetsmetoder lätt kan
komma att verka återhållande på arbetsprestationen. Givet är dock att
inspektionen under alla förhållanden måste stå i närmaste kontakt och
samverka med Centralanstaltens på området i fråga arbetande avdelningar,
men detta torde jämförelsevis lätt kunna ernås även under annan orga-
nisationsform.

Sakkunniges
förslag.

I likhet med vad hushållningssällskapens ombud i sitt yttrande fram-
hållit synes det sakkunnige som om inspektionen kunde ordnas på ett
enklare sätt. Sakkunnige anse sig hava funnit en utväg till att mera
fristående anordna inspektionen på trädgårdsodlingens område, utan att
man på sätt professor Jak. Eriksson tidigare föreslagit skulle behöva skapa
en alldeles speciell institution härför.

Sakkunniges förslag till central ledning av trädgårdsodlingen går ut
på, att en avdelning för trädgårdsärenden inrättas i Kungl. Lantbruks-
styrelsen. Det är sakkunniges övertygelse, att en växtinspektionsverksam-
het för trädgårdsodlingens vidkommande tillsvidare bör kunna anknytas
till denna avdelning, för vars upprätthållande fordras förutom chefen en
annan i trädgårdsodling utbildad tjänsteman, som under långa tider komme
att vistas på resande fot, och som efter speciella växtpatologiska studier
borde få anses väl lämpad att utöva såväl växtpatologisk inspektion på
trädgårdsodlingens område som ock att därjämte bedriva den praktiska
upplysningsverksamhet, som i det föregående framhållits såsom i hög grad
nödvändig.

Hans verksamhet som växtinspektör kan emellertid icke få någon
strängt vetenskaplig karaktär; han bör dock stå i ständig rapport med
Centralanstaltens botaniska och entomologiska avdelningar, vilka det skall
åligga att på vetenskaplig grund bearbeta det materiel, han kommer att
bli i tillfälle lämna. Sådant samarbete förutsätter måhända att Lantbruks-
styrelsen även för andra ändamål kommer i närmare samarbete med Cen-
tralanstalten.

För att vinna en kvalificerad arbetskraft för inspektörsbefattningen synes det sakkunnige i likhet med Centralanstaltens styrelse och Kungl. Lantbruksstyrelsen vara nödvändigt att denne beredes åtminstone samma löneförmåner, som tillkomma de nu vid Centralanstalten anställda överassistenterna.

Med stöd av vad som sålunda anförts få sakkunnige föreslå

att lagenligt ordnad växtinspektion på trädgårdsodlingens område införes och

att denna inspektion må anknytas till eventuell avdelning för trädgårdsärenden i Kungl. Lantbruksstyrelsen.

Den centrala ledningen av trädgårdsodlingen.

Sveriges Pomologiska Förening hemställde den 24 okt. 1900 om åtgärders vidtagande för utbildande av en i fruktodlingen och pomologiens olika detaljer väl hemmastadd rikspomolog.

Lantbruksakademien och Lantbruksstyrelsen, häröver hörda, förordade bifall till föreningens anhållan, och Lantbruksstyrelsen framhöll tillika i ett utlåtande den 31 december 1902 att, då, för att en dylik tjänsteman skulle kunna inom landet verka med framgång, det vore nödvändigt att han besatte icke blott grundliga teoretiska kunskaper, utan även flerårig praktisk erfarenhet i sitt fack, måste, innan en dylik konsulentbefattning inrättades, visshet förefinnas, att lämpliga sökande till en sådan befattning skulle anmäla sig, vilket då ej vore fallet, men framhöll, att i betraktande av det stora intresse, varmed fruktodlingen under senare åren omfattats inom landet, all anledning funnes antaga, att personer med allvar komme att ägna sig åt pomologiens teoretiska och praktiska studium och att sålunda kompetenta sökande till en dylik befattning framdeles ej skulle komma att saknas. Såsom av nämnda skrivelse framginge hade Sveriges Pomologiska Förenings styrelse ursprungligen tänkt sig, att den avsedde tjänstemannens huvudsakliga uppgift skulle falla inom området för den rena pomologien.

Efterhand gjorde sig emellertid nya krav gällande, medan vissa av de uppräknade uppgifterna för rikspomologens verksamhet, framför allt det mera teoretiska studiet av fruktsorterna, förlorat i betydelse. Man hade sålunda kommit till den uppfattningen, att en statskonsulent vore erforderlig, icke så mycket för de pomologiska studierna som för de arbeten, som stode i närmaste sammanhang med den ekonomiska trädgårdsodlingen, särskilt fruktodlingen. Detta hade Sveriges Pomologiska Förening i underdånig skrivelse den 24 november 1910 anfört och därvid framhållit, att instruktion för statskonsulent i trädgårdsodling borde i tillämpliga delar överensstämma med dem, som utfärdats för statskonsulenter i andra jordbrukets binäringar. Men förutom dessa åligganden

skulle statskonsulentens arbete, föreslog Pomologiska föreningens styrelse, bestå i:

att tillkallas såsom sakkunnig vid de frågor rörande trädgårdsodlingen som komme till behandling inom Lantbruksstyrelsen och hushållningssällskapen;

att verka för att arbetet för trädgårdsodlingens befrämjande i olika delar av landet ledes målmedvetet;

att tillhandagå trädgårdsodlarna med råd och upplysningar;

att understödja bildandet av fruktodlareföreningar och andra sammanslutningar;

att härvid biträda länskonsulenterna;

att noga följa trädgårdsodlingens utveckling i andra länder och söka att tillgodogöra inhämtade lärdomar;

att vid anordnandet av trädgårdsutställningar tillhandagå anordnarna med råd och anvisningar;

att vid utställningar delta i prisbedömningsarbetet;

att biträda Landtbruksstyrelsen vid övervakandet av de statsunderstödda trädgårdsskolornas verksamhet samt

att biträda odlare och sammanslutningar av sådana med ett bättre ordnande av avsättningsmöjligheterna.

Sedan Lantbruksstyrelsen över denna framställning inhämtat yttrande av hushållningssällskapens ombud, vilka i skrivelse av den 16 nov. 1911 tillstyrkt bifall till Pomologiska föreningens underdåniga framställning, har Lantbruksstyrelsen, i huvudsak anslutande sig till Pomologiska föreningens framställning, i skrivelse den 4 jan. 1912 hemställt, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för anställandet av en statskonsulent i trädgårdsskötsel.

I en skrivelse den 2 okt. 1914 har slutligen Sveriges Allmänna Trädgårdsförbund jämväl hemställt om åtgärders vidtagande för inrättande av en statskonsulentbefattning i trädgårdsskötsel därvid särskilt framhållits att även andra grenar av trädgårdsskötseln än fruktodling bleve föremål för hans verksamhet.

Av det anförda framgår sålunda, att anställandet av en statstjänsteman för trädgårdsärenden är ett gammalt önskemål och att man då i främsta rummet tänkt sig att en statskonsulent skulle kunna uträtta alla de arbeten, som i förenämnda framställningar föreslagits.

Förhållandena hava emellertid under de allra sista åren ändrats i så hög grad, att det som visade sig vara ändamålsenligt för blott 5—6 år sedan nu genom vunna erfarenheter icke visat sig vara tillfyllest.

Sålunda har det bl. a. visat sig, att de redan anställda statskonsulenter-
nas verksamhet icke är av den genomgripande betydelse som man vid be-
fattningarnas inrättande velat tillmäta den, allra helst som deras undervisande
och konsulterande verksamhet i stort sett bortfallit, sedan konsulentverk-
samheten på jordbrukets område decentraliserats och i regeln länsvis ord-
nats på ett för resp. orter mera tillfredsställande sätt.

Om man sålunda anser sig kunna vara fullt medveten om, att den kou-
sulterande verksamheten som en statskonsulent i t. ex. svinskötsel eller
färskötsel bedriver är jämförelsevis obetydlig, är det orimligt tänka sig att
en statskonsulent för hela vår trädgårdsskötsel, som är långt mera om-
fattande än de ovannämnda näringsgrenarna tillsammans, skulle kunna ut-
rätta något av betydelse, så framt han icke fast bindes vid Lantbruks-
styrelsen, dels emedan de i detta kapitel föreslagna ärendena, en stats-
tjänsteman skulle handlägga, bli synnerligen krävande och omfattande,
dels emedan det är sakkunniges fasta övertygelse att lämplig konsulterande
verksamhet kan bedrivas *endast* länsvis, vilket också på olika ställen i
sakkunnigebetänkandet framhållits.

Under de senaste åren har med skäl framhållits trädgårdsodlingens ekonomiska, sociala och estetiska betydelse för vårt land, samtidigt som man allt tydligare insett nödvändigheten av en fast organisation åt trädgårdsodlingen. Det sistnämnda har närmast tagit sig uttryck i de uppre-
pade framställningarna om åtgärder för tillsättande av en statskonsulent.

Inrättande av
en byrå i
Lantbruks-
styrelsen för
trädgårds-
ärenden.

Detta är emellertid som sagt icke tillräckligt. Har man hittills ej ställt större krav än så på statens hägn åt trädgårdsodlingen, så beror detta uteslutande på att trädgårdsodlarna efter hand fått vänja sig vid att undanskjuta sina anspråk, en följd av det ringa intresse som statsmakterna hittills ägnat denna näringsgren och den underordnade ställning trädgårdsodlingen på grund därav nödgats intaga. Trädgårdsodlingen har aldrig kunnat göra sig gällande, emedan den saknat särskild målsman inom den centrala statsförvaltningen.

Tidsförhållandena äro emellertid nu sådana, att ledning *från statens sida* visat sig vara nödvändig för att genom intensiv inhemsk trädgårdsskötsel söka fylla landets oundgängliga behov av sådana livsmedel, som kunna produceras inom landet. Det är härvid känt att trädgårdsskötseln förhållandevis kan framalstra mer födoämnen än lantbruket, ty på varje

ytighet ger en välskött trädgård avgjort rikare avkastning både ekonomiskt och ifråga om näringsvärde. I detta sammanhang bör ock erinras om, att exempelvis Tyskland i mycket hög grad har sin högt uppdrivna trädgårdsodling, organiserad som den blivit genom statsmakterna, att tacka för att hittills ha kunnat lösa livsmedelsfrågan såsom det gjort.

Den svenska trädgårdsodlingen är redan på väg att visa så lovande förutsättningar, att staten bör skynda att uppmuntra den med en stödjande organisation. Därmed skulle folknäringen verksamt främjas. Ty det är alldeles givet, att en verksamhet som i och för sin utveckling åtnjuter statens hägn har helt andra möjligheter än en som får arbeta sig fram på egen hand. Och vad vår trädgårdsodling mest och kännbarast har saknat, är just målmedveten ledning från statens sida.

En direkt hemställan om fast organisation åt trädgårdsodlingen från statens sida har nu gjorts av Statsförvaltningens tjänstemannaförening i en skrift till Kungl. Maj:t den 4 maj 1917, i vilken sagda förening i underdånighet hemställer, att Kungl. Maj:t ville taga i övervägande, huruvida icke en särskild byrå för trädgårdsärenden borde inrättas inom Kungl. Lantbruksstyrelsen.

Till denna uppfattning, som framkommit från icke fackmannahåll, ansluta sig sakkunnige i allt väsentligt.

Hittills ha de trädgårdsärenden, som på ett eller annat sätt varit föremål för behandling i Lantbruksstyrelsen visserligen varit synnerligen fåtaliga. Sålunda handlades under år 1913 12 ärenden, 1914 14 ärenden, 1915 13 ärenden, 1916 13 ärenden och under år 1917 ha 21 ärenden blivit handlagda. Med hänsyn till trädgårdsodlingens omfattning och betydelse må sagda antal ärenden synas ofantligt litet, men detta får emellertid icke tolkas så som om en särskild byrå för trädgårdsärenden vore obehövlig. Tvärtom är det sakkunniges bestämda uppfattning, att det är på grund av att särskild målsman och föredragande för trädgårdsärenden saknats som ärendenas antal varit så obetydligt. Då trädgårdsodlingens utövare vetat med sig att föga förutsättning funnes för att deras framställningar skulle vinna förståelse inom det centrala verket, hava de saknat anledning att vända sig dit med sina initiativ, förslag och äskanden.

I detta sammanhang bör framhållas, hurusom den genom statsmedel hittills bedrivna undervisningen vid våra trädgårdsskolor och annorstädes icke tagits under vederbörlig kontroll av Lantbruksstyrelsen, emedan styrelsen saknat de nödiga förutsättningarna härför. Om behovet av sådan inspektion har även hr *Linders* i meromnämnda motion (nr 186) lämnat antydan. Och direkt förslag härom framkom genom den av ledamoten i

riksdagens andra kammare hr *K. Magnusson*, Skövde, vid 1917 års riksdag framlagda motionen (nr 45), enligt vilken han föreslår att 1,500 kronor av anslaget till trädgårdsskolorna skall användas till inspektion av desamma enligt närmare grunder, som Kungl. Maj:t kan komma att bestämma.

Framdeles kommer den väsentligt utvidgade undervisningen och upplysningsverksamheten på trädgårdsodlingens olika områden att i ännu högre grad göra en sådan fordran oavvislig, liksom även kontroll och granskning av alla andra ärenden som röra ekonomiskt understöd åt trädgårdsodlingen. En sak som jämväl visat sig vara alldeles nödvändig att den kommer under Lantbruksstyrelsens ledning, är regleringen av trädgårdsprodukternas avsättning och i samband därmed insamlandet av uppgifter om frukt-, bär- och grönsaksskörden, upprättandet av statistik och initiativtagandet till koncentring av för olika orter lämpliga specialodlingar m. m. och sist men icke minst: om den i föregående kapitel behandlade växtpatologiska inspektionen förlägges till Lantbruksstyrelsen, kommer denna redan i och för sig att kräva sin man inom verket.

För den som icke är väl insatt i vår trädgårdsodlings olika uppgifter kan steget till en särskild byrå, utan att det förut funnits någon trädgårdsodlingens representant i Lantbruksstyrelsen, synas väl stort. Men då t. ex. fiskerinäringen har särskild byrå och trädgårdsodlingen — icke minst ur folknäringssynpunkt — bör kunna betraktas såsom lika betydelsefull, är redan detta ett skäl som talar för inrättandet av en byrå för trädgårdsärenden.

Många och krävande bliva de uppgifter, som böra handläggas i denna byrå. Det tillkommer densamma

att handhava och granska alla ärenden, som röra ekonomiskt understöd åt trädgårdsodlingen, såsom statslån m. m.;

att utöva kontroll över all med statsunderstöd bedriven trädgårdsundervisning;

att kontrollera de statsunderstödda tidskrifterna;

att i samverkan med folkskoleöverstyrelsen verka för vidgad undervisning i facket vid folkskolor och folkhögskolor;

att verka för organisation av trädgårdsodlareföreningar;

att lämna direktiv vid organisation av försäljningen av trädgårdsprodukter, d. v. s. att söka åstadkomma en reglering av avsättningen härav;

att insamla uppgifter om frukt-, bär och grönsaksskörden;

- att upprätta statistik av betydelse för ekonomisk trädgårdsodling;
- att taga initiativ till för olika orter lämpliga specialodlingar;
- att utöva växtpatologisk inspektion på trädgårdsodlingens område;
- att vid tillsättande av konsulenter och lärare i trädgårds-skötsel låta sig rådföras av olika myndigheter;
- att slutligen stå i intim kontakt med praktiska trädgårdsodlare.

De ärenden byrån skulle handlägga komma alltså att bli så omfattande, särskilt som verksamheten bleve förenad med ofta återkommande resor, att *en* tjänsteman omöjligt skulle kunna medhinna allt. Därjämte är det otänkbart att *en* person kan i sig förena all den sakkunskap som erfordras. Och vad särskilt den växtpatologiska inspektionen beträffar, måste av den som skall utöva densamma fordras icke allenast kunskaper i trädgårdsodling utan även i växtpatologi. Ur båda synpunkter vore det lämpligt att två personer, som kompletterade varandra, anställdes, av vilken den ene skulle vara överordnad och föredragande trädgårdsärenden, den andre hans ställföreträdare. Den överordnade bör vara byråchef, den underordnade må kallas statskonsulent eller inspektör, men huvudsaken är att han till skillnad från de hittills anställda statskonsulenterna blir fast bunden vid Landtbruksstyrelsen.

Med stöd av vad som sålunda framhållits vilja sakkunnige föreslå,

- att* en avdelning för trädgårdsärenden snarast inrättas i Kungl. Lantbruksstyrelsen;
- att* trädgårdsodlingen får särskild föredragande och att han må vara chef för avdelningen samt
- att* en chefen underordnad tjänsteman därjämte tillsättes med särskilt uppdrag att utöva växtpatologisk inspektion på trädgårdsodlingens område.

Särskilt yttrande beträffande förslag till högre kurs i trädgårdsskötsel.

Utan att på något vis vilja förringa betydelsen av sakkunniges förslag om anställande av fullt kompetent lärarekraft i trädgårdsanläggningskonst, har jag icke kunnat ansluta mig till majoritetens uttalande om en professur i ämnet. Troligt är att man får tänka sig, därest man en gång har en i allo fullt kvalificerad person för uppgiften, att denne får professors ställning. Men att redan från början, då det näppeligen torde vara möjligt att erhålla en förstarangskraft, besätta platsen med ordinarie innehavare, kan innebära en icke ringa fara. Det kan nämligen sägas vara till skada ifall platsen bleve för lång tid besatt med en person, som icke vore vuxen ställningen som auktoritativ bärare och ledare av svensk trädgårdsanläggningskonst. På grund härav har jag ansett klokast att från början låta sig nöja med en extra lärare i trädgårdsanläggningskonst, varigenom, för närvarande åtminstone, besparas engångsutgiften för professorsbostad, enär en extra lärare ej ovillkorligen behövde bo på platsen, samt en del av den beräknade årsutgiften för lön, emedan 4 à 5,000 kronor torde visa sig fullt tillräckliga för att erhålla lämplig extra lärare.

Sven Linders.

Sammandrag av sakkunniges förslag.

De förslag, vilka sakkunnige i föreliggande betänkaude framlagt, äro följande:

Frukträdsskötarnas utbildning:

att ett statsanslag av 15,000 kronor ställes till hushållningssällskapens förfogande att utgå med 150 kronor för varje trädskötare, som erhållit fullständig utbildning, och under villkor i övrigt, att tillräckligt antal trädskötare årligen utbildas och anställas på sätt som föreslagits, samt att resp. hushållningssällskap själva tillskjuta de kostnader som överstiga det av staten lämnade bidraget per trädskötare för dennes fullständiga utbildning;

att ett statsanslag av 2,000 kronor ställes till Västernorrlands läns trädgårdsskolas förfogande för att för de norrländska länen anordna en tiodagars trädgårdskurs i enlighet med framlagt förslag.

Konsulentverksamhet:

att ett statsanslag av kronor 1,250 ställes till förfogande för varje hushållningssällskap, som anställer en trädgårdskonsulent och med minst samma summa bidrager till dennes avlöning;

att kompetens till anställning som konsulent endast vinnes genom avgångsexamen från högre trädgårdsskola;

att konsulent, anställd av hushållningssällskap, skall stå till Kungl. Lantbruksstyrelsens förfogande för vissa uppdrags utförande.

Inrättandet av en högre undervisningsanstalt i trädgårdsskötsel i förening med anordnande av försöksverksamhet:

att en högre undervisningskurs i trädgårdsskötsel snarast inrättas vid Alnarps Lantbruks- och Mejeriinstitut;

att, sedan det blivit bestämt att föreslagna kurs förläggas dit, institutet skall kallas *Alnarps Lantbruks-, Mejeri- och Trädgårdsinstitut*:

att elev vid trädgårdsinstitutet skall åtnjuta samma förmåner som vid lantbruksinstitutet;

att för kursens inrättande i enlighet med uppgjort förslag till plan 169,000 kronor beviljas till uppförande av för ändamålet erforderliga byggnader;

att till täckande av de årliga omkostnaderna vid den högre kursen 30,000 kronor beviljas årligen;

att två professorer tillsättas, varav en i ekonomisk trädgårdsodling och en i trädgårdsanläggningskonst;

att en överassistent anställs på trädgårdsavdelningen;

att avlöningen för tre assistenter på denna avdelning regleras;

att den summa på 4,800 kronor, som nu utdelas i 4 stipendier för studier i utlandet i stället användes till 8 dylika;

att försöksverksamhet på trädgårdsodlingens område i enlighet med framlagd plan anordnas av trädgårdsavdelningen vid Alnarp;

att för försöksverksamheten erforderliga byggnader m. m. uppföras och att därtill beviljas ett anslag av 102,000 kronor;

att till täckande av de årliga kostnaderna för försöksverksamheten beviljas 19,000 kronor årligen samt

att en överassistent och en assistent tillsättas för försöksverksamheten.

Undervisning i trädgårdsskötsel för kvinnor:

att ett statsanslag av 10,000 kronor beviljas till upprätthållande av en trädgårdsskola för kvinnor (förslagsvis vid Apelryd), dock att sagda årliga belopp icke utbetalas förr än skolans innehavare vidtagit sådana åtgärder med avseende på byggnader m. m., att den föreslagna undervisningsplanen i sin helhet kan tillämpas samt

att som villkor för erhållande av statsanslag bestämmes att Kungl. Lantbruksstyrelsen äger rätt tillsätta tvenne ledamöter i skolans styrelse.

Undervisning i skolträdgårdsskötsel:

att i bestämmelser rörande skolhusbyggnader inryckes föreskrift om att tomt skall väljas med hänsyn jämväl till dess lämplighet för skolträdgårdsanläggning;

att i bestämmelser rörande granskning och godkännande av ritning till ny folkskolebyggnad införes föreskrift därom, att plan till skolträdgård och skolträdgårdsskötselns anordning även skall granskas och fastställas;

att vid anläggning av skolträdgårdar hänsyn tages till att jordmån, förläggingsplats m. m. bliva valda med hänsyn till ändamålet med anläggningen;

att åt de folkskollärare, som leda undervisning i trädgårdsskötsel, beredes ersättning för deras arbete för vidmakthållande av skolträdgården;

att bestämmelser utfärdas därom, att det åligger vederbörande skol-distrikt att lämna tillbörligt anslag för bestridande av löpande utgifter för skolträdgårdsskötseln (för frön, växter, gödsel o. d.);

att erforderlig inspektion och kontroll anordnas såväl rörande undervisning i trädgårdsskötsel som anläggning och skötsel av skolträdgårdarna;

att beträffande undervisningen i trädgårdsskötsel vid folkskolelärareseminarierna hänsyn tages till fordringarna på fackkunskap hos vederbörande lärare, samt

att lärare i trädgårdsskötsel vid folkskolelärareseminarierna i avlöningshänseende jämställas med länens trädgårdskonsulenter, såsom sakkunnige i annat sammanhang föreslagit.

Lånefond för bevattningsanläggningar:

att en lånefond på 50,000 kr. upprättas att utlämnas såsom lån för bevattningsanläggningar i trädgårdar;

att lån förmedlas genom hushållningssällskapen;

att räntan utgår med 5 %;

att amorteringen börjar efter 2 år samt sker därefter med $\frac{1}{8}$ av kapitalet årligen;

att lån icke utlämnas till större anläggningar än för högst 10 hektar trädgårdsodling;

att lån beviljas lika för ägare eller brukare av jord, dock beträffande de senare under förutsättning att amorteringstiden ej utsträcker över brukningstidens längd;

att lån ej må beviljas till högre belopp än 4,000 kr. och icke uppgå till mer än 80 % av den beräknade kostnaden* samt

att plan och kostnadsförslag för bevattningsanordning skall vara uppgjord av sakkunnig av låneförmedlare godkänd person och att lån utlämnas i sin helhet först sedan material och arbete granskats och godkänts av låneförmedlarens ombud.

* Vid beräkning av denna kostnad upptages såväl kostnaden för bevattningsplanens uppgörande, anskaffande av material, maskinella anordningar och uppsamlingsbassänger som ock all installering och därmed förenat arbete.

Premiering av trädgårdar hos mindre jordbrukare och lägenhetsinnehavare:

att staten bidrager med halva kostnaden för de penningpris, som genom resp. hushållningssällskap komma att utdelas vid premiering av trädgårdar hos lägenhetsinnehavare och jordbrukare, vars åkerareal icke överstiger 15 hektar.

Växtpatologisk inspektion och upplysningsverksamhet:

att lagenligt ordnad växtinspektion på trädgårdsodlingens område införes och

att denna inspektion må anknytas till eventuell avdelning för trädgårdsärenden i Kungl. Lantbruksstyrelsen.

Den centrala ledningen av trädgårdsodlingen:

att en avdelning för trädgårdsärenden snarast inrättas i Kungl. Lantbruksstyrelsen;

att trädgårdsodlingen får särskild föredragande och att han må vara chef för avdelningen samt

att en chefen underordnad tjänsteman därjämte tillsättes med särskilt uppdrag att utöva växtpatologisk inspektion på trädgårdsodlingens område.